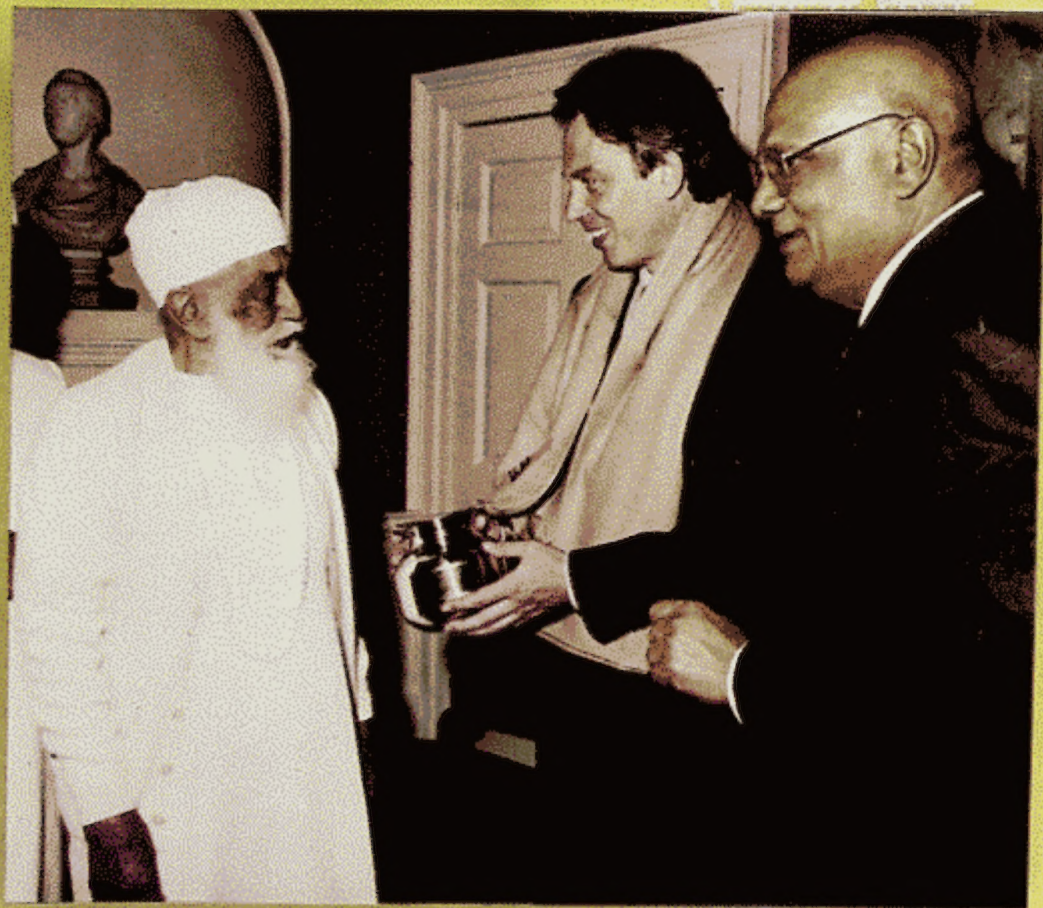

ਵਰਿਆਮ

ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ

ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੦੦

ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ
ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ
ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ
ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਯੂ.ਕੇ. ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ
ਮਿਸਟਰ ਟੋਨੀ ਬਲੇਅਰ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ।
ਨਾਲ ਖੜੇ ਹਨ ਲਾਰਡ ਸਵਰਾਜ ਪਾਲ

ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ
ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ
ਪੱਚੀਵਾਂ ਸਾਲ

ਸਮਾਚਾਰ ਦਰਸ਼ਨ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਨਿਰੂਪਾਰਕ ਅਲਹੀਕਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਯੂ ਐਨ ਓ. ਦੇ ਮੁੱਖ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ, ਧਾਰਮਕ ਫਹਿਨਮਾਵਾਂ ਦੇ ਮਿਲੇਨਿਅਮ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰਾ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਾਖ਼ੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੁਰਲੱਭ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਇਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਫੋਟੋਆਂ ਵਾਸਤੇ ਐਸ.ਐਚ.ਆਰ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ।

ਸਿਧੂਕਤ ਰਾਜ (ਯੂ ਐਨ.) ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸੇਬਲੀ ਵਿਚ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਗਰੈਂਡ ਮੁਫਤੀ, ਸੇਖ ਅਹਿਮਦ ਕੁਫਤਾਰੇ ਨਾਲ

ਵਰਿਆਮ

ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੦੦

ਜਿਲਦ-੨੫

ਅੰਕ ੧੨

ਸੰਪਾਦਕ
ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ 'ਵਰਿਆਮ'

ਦਫਤਰ ਦਾ ਪਤਾ:

ਮਾਸਿਕ ਵਰਿਆਮ

ਲਾਡੋਵਾਲੀ ਰੋਡ

ਸਾਹਮਣੇ ਸੇਂਟਰਲ ਟਾਊਨ

ਜਲੰਧਰ - ੧੪੪੦੦੧

ਫੋਨ-ਦਫਤਰ: ੨੨੨੫੪੩

ਘਰ: ੫੬੨੮੯

Office Address:

Monthly WARIAM

(Punjabi)

Ladowali Road,

Opp. Central Town,

Jalandhar-144001

Ph.: 222543 (O)

56289 (R)

ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਦਰ

ਇਹ ਅੰਕ	੧੦-੦੦ ਰੁਪਏ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ	੧੦੦-੦੦ ਰੁਪਏ
ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ	੨੫੦-੦੦ ਰੁਪਏ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ	੪੦੦-੦੦ ਰੁਪਏ
ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰ	੧੦੦੦-੦੦ ਰੁਪਏ
ਵਿਦੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਡਾਕ (ਇਕ ਸਾਲ) ੨੦ ਪੇਡ	ਡਾਲਰ
ਚੈਕ ਡਰਾਵਟ Monthly Wariam ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੀ ਭੇਜੇ ਜਾਣ।	

ਵਰਿਆਮ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਲਈ ਪਰਵਾਨ

'ਵਰਿਆਮ' ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ ੩-੧-੭੭ ਐਡੀਟਰਜ਼, ਮਿਤੀ ੩-੩-੭੭ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਪੰਜਾਬ ਡਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ।

ਤਤਕਰਾ

ਸੰਪਾਦਕੀ-ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ	੨
ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅੰਦੋਲਨ	
ਨੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਰਖਿਆ—ਡਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ	੫
ਗਣਿਕਾ, ਸੰਤਜਨ ਤੇ ਤੋਤਾ-ਕਿਰਪਾਲ ਕਜ਼ਾਕ	੧੧
ਗੁਰੂ ਦਕਸ਼ਣਾ-ਜਸਵੰਤ ਵਿਰਦੀ	੧੫
ਦੋ ਗਜ਼ਲਾਂ-ਮਹਾਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦੀ	੧੭
ਦੋ ਗਜ਼ਲਾਂ-ਮਲਕੀਤ ਮੀਤ	੧੮
ਦੋ ਗਜ਼ਲਾਂ-ਡਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ	੧੯
ਗਜ਼ਲ-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ	੧੯
ਚਲ ਜਿਏ ਉੱਠ ਚਲੀਏ-ਰਤਨ ਸਿੰਘ	੧੯
ਤਿੰਨ ਨਜ਼ਮਾਂ-ਡਾ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ	੨੦
ਜੰਗ ਜੇ ਥੋਪੀ ਗਈ-ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ	੨੦
ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ	
ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਮਿਲੇਨੀਅਮ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ	੨੧
-ਡਾ ਤਾਰਾ ਅਨਜਾਣ	
ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ	੨੯
-ਨਿਦਰ ਘੁਗਿਆਨਵੀ	
ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ-ਇਕ ਅਪੂਰਵ ਕ੍ਰਿਤੀ	੩੩
-ਪ੍ਰਿਸ਼ੀਪਲ ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ	
ਵਰਿਆਮ ਦਾ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾ ਸਫਰ-ਦੇਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ	੩੭
ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ	੩੯
ਇੰਗਲੈਡ ਵਿਚ 'ਵਰਿਆਮ' ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ	੪੩
ਖਬਰਨਾਮਾ	੪੯
ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆ	੫੩

ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਿਚ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਣ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਤੱਕ ਜਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਅਨੇਕ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੰਥ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਥ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਧਰਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੱਕ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮ/ਪੰਥ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਸਥਾਵਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਸੱਤਾ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਦਇਆ, ਖਿਆ ਸ਼ੀਲਤਾ, ਮਾਨਵਤਾ, ਸਮਾਨਤਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਚੱਲਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੰਥਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਪੰਥਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਗੜਬੜ ਹੈ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਰਹਿਨੁਮਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ' ਅਤੇ 'ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਸੱਚ ਹੱਕ ਦੀ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਜੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਘ (ਯੂ. ਐਨ. ਓ.) ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਗੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਚ ਮੁੱਖ ਹੀ ਇਸ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਘ ਵਲੋਂ ਆਯੋਜਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਣ (ਅਗਸਤ ੨੮-੩੧-੨੦੦੦) ਇਕ ਬਹੁਤ ਸੁਭ ਕਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਧਾਰ ਕੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਮੇਲਣ ਦੀ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਕੁਝ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕੇ ਹਾਂ। ਪਾਠਕ ਜਨ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਤਾਂ ਲੈਣਗੇ ਹੀ ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਉਤਮ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤਾ ਖੁਲ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਯੂ. ਐਨ. ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇ ਸਰਵਾ ਜੇ ਸੱਚ ਮੁੱਖ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਤੱਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਰਚਾਰਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕਲਹ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਸੁਆਰਥ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵੀ ਰਾਹ ਦੇ ਪੱਥਰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਨਗੇ ਪਰ ਜੇ ਆਸਥਾ ਸੱਚੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

'ਮਾਣਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੇ ਏਕੇ ਪਹਿਚਾਣਬੋ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੜਾਇਆ ਸੀ ਜੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਚ ਮੁੱਖ ਹੀ ਪੁਰ ਲੋਕ ਹਿਰਦਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਧਰਤ ਕਿੰਨੀ ਸੁਹਾਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠੇ ਧਾਰਮਕ ਮੁਖੀ ਨਿਸਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਸਿਰਜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਮਲ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ।

ਵਰਿਆਮ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਾਲ

ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਨਾਲ 'ਵਰਿਆਮ' ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੇ ਪੱਚੀ ਵਰ੍ਹੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੱਚੀ ਵਰ੍ਹੇ ਭਾਵ ਇਕ ਸਦੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ। ਇਹ ਪੱਚੀ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਹਿਮ ਵਰ੍ਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ, ਸਾਹਿਤ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਉੱਥਮ ਪੁਥਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸੋਵੀਅਤ ਰੂਸ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਟੁੱਟਾ, ਜਰਮਨੀ ਤੇ

ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਮੁੜ ਇਕ ਹੋਏ, ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੇ ਤਾਂ ਭਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸਫੋਟ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਮਾਜਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਫਾਂ ਵਲੋਟੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਸਭ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬੇਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਤਬਦੀਲੀ ਇਸ ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਚੁਥਾਈ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਅਜਿਹੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਰਚੇ ਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਰੱਬੀ ਰਹਿਮਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੋਂਦ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਇਸ ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਸਾਡੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਅਰਕੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਉੱਥੇ ਵੀ 'ਵਰਿਆਮ' ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਉਵੇਂ ਦੀਆਂ ਉਵੇਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਹਨ। ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਏਦਾਰ ਤੇ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਜੁਬਲੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਮਾਇਕ ਸ਼੍ਰੋਤ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਕੜੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਆਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ।

ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕ ਅਦਿੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ। ਮਿੱਤਰ ਮੰਡਲ ਨੇ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਾਲ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਡਿਗਦੇ ਮਨੋਬਲ ਨੂੰ ਤੁਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਕੇ ਖੜੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਭੋਟੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਕੇ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਇਗਲੈਂਡ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵਰਿਆਮ ਸਨੇਹੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੱਚੀਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਫੈਲ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਪਿਆਰ ਦੁਲਾਰ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸਨੇਹੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ ਛਾਪੀ ਹੈ। ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਿਫਤਾਂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਵਜਹ ਕਰਕੇ ਵਰਿਆਮ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਬੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤੇ। ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਪ ਸਕੀਆਂ। ਕਈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਨਾਮ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਛਪਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ, ਸਨੇਹੀਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਣ।

ਭਾਵੇਂ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਵਰ੍ਹਾ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਹੋਲੇ ਤੱਕ ਕਰਾਂਗੇ ਹੀ।

—ਸ਼ਰਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ
ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ
ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ

ਫੁਰਸ਼ੀ ਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗਲੀਚੇ

ਨਿਰਮਾਤਾ :

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੇਲਜ਼

੧੦੨੪੦/੫੪ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਰੋਡ, ਆਜ਼ਾਦ ਮਾਰਕੀਟ, ਦਿੱਲੀ-੧੧੦੦੦੬

Furshi Durries & Carpets

in Bright & Fast Colours

Manufacturers :

Namdhari Sales

10240/54, Library Road, Azad Market, Delhi-11006

ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅੰਦਲੋਨ ਨੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਰੱਖਿਆ।

—ਡਾ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਉਸਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਗੋਰਵ-ਮਈ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਘੋਰ ਭਾਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਕੇ, ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਕੇ, ਉਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਉਸਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਭੰਗਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਯੂਰਪੀਨ ਮਹੱਤਵ-ਪੂਰਨ ਪਦਵੀਆਂ ਉੱਤੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਸਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਕਾਰਨ ਖੂਨ-ਖਰਾਬਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪਾ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਮਿਸਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਤਾਂ ਹੋਈ, ਪਰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਮਿਸਲਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਜਮਾਤ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਰਾਬ, ਔਰਤ ਤੇ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਜਗੀਰਦਾਰ ਓਹੀ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਗੀਰਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਸਨ, ਉੱਚੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ। ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਬਣੇ ਇਹ ਜਗੀਰਦਾਰ, ਸਰਦਾਰ ਜਾਂ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਐਸੇ ਪੁਸ਼ਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਵਾਬਾਂ ਵਾਂਗ ਰੋਡੀਆਂ ਜਾਂ ਨਾਚੀਆਂ ਰੱਖਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਮਹਾਰਾਜਾ

ਜਿਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਵਿਤਕਰੇ ਘੱਟ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਖ ਦਰਬਾਰ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਮਹਾਨ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਤਲਾਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਹਰਾ ਕੇ ੧੮੪੮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਲੋਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿੱਠੁ ਬਣ ਗਏ। ੧੮੪੮ ਤੋਂ ੧੮੫੬ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਭੁੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਸਲੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਸੋਚੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਤੀਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਧਰਮ-ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਵਰਜਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਜਿਹੀਆਂ ਰਸਮਾਂ-ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਪਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾਕੇ ਵੇਰ ਗਲਤ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਮੜੀ-ਮਸਾਣੀ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਗੁੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀਆਂ, ਮਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਕਬਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣ ਵਰਗੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਤੇ ਰਹੂ-ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੱਦੀ-ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਅੱਗੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਗਏ-ਗੁਜ਼ਰੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਤਮਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਜਾਂ ਸੇਤੁਸ਼ਟੀ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਂ ਗੌਰਵ-ਮਈ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ ਅਗਿਆਨਤਾ, ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਅਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਰੱਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਵਿਖਾਵੇ ਤੀਕ ਮਹਿਦੂਦ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਓਪਰਾ ਤੇ ਉਪਰਲਾ ਰੂਪਵਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਮਾਜੀ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਜਾਗਰੂਪਤਾ ਲਿਆਈ ਸੀ, ਉਹ ਬਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੁਆਰਥ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਨੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਠਿਨ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜੀ, ਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਭੇੜਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਹੀ, ਆਦਰਸ਼ਕ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਧਾਰਮਿਕ ਕਦਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਮੁੜ ਉੱਭਰ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਗੱਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜਿਹੜੀ ਔਰਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੰਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਕੇ ਲੋਕ ਫੇਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜੀ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਜੰਮਣਾ ਹੀ ਮਾੜਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਏਸੇ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਲ-ਵਿਆਹ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਫੇਰ ਬਾਲ-ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਫੇਰ ਚੱਲ ਪਯਾ ਸੀ। ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਵੱਟੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ

ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਮ ਫਿਰ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਜੇ ਸਨ। ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਲੰਗਰ ਛਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਛੂਤ-ਛਾਤ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਾਜਾ-ਰੋਕ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਸ ਉਭਰਵੇਂ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਰੱਖ ਹੁਣ ਫੇਰ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਛੂਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਵਿਚ ਭੇਖੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਭੇਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਸੀ। ਇਨਸਾਨੀ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਾਜੀ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਨਿੱਘਰ ਰਹੇ ਸੰਦਾਚਾਰਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਲਲਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ—

ਹਕ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ।

ਗੁਰ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਨਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ।

(ਮ ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੧)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ਲਬੁ ਪਾਪੁ ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਮਹਤਾ ਕੂੜੁ ਹੋਆ ਸਿਕੰਦਾਰੁ।

ਕਾਮੁ ਨੇਬੁ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ।

ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ ਮੁਰਦਾਰੁ।

(ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ੪੮੬-੮੭)

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਸ ਰੂਪ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਿਖੇਧੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਮਨਮੁਖੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਹੈ, ਵੰਗਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪੌਤੜਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਇਕ ਉਘੜਵਾਂ ਸੰਕਲਪ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰੂਹ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ, ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਦੀ ਟੇਕ ਰੱਖਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੀਰ ‘ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਪੰਜ ਖੰਡ—ਧਰਮ ਖੰਡ, ਗਿਆਨ ਖੰਡ, ਸਰਮ ਖੰਡ, ਕਰਮ ਖੰਡ ਤੇ ਸੱਚ ਖੰਡ

ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੰਜ ਪੋਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਵੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਅਥਵਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦਾ ਕਿਧਰੇ ਨਾ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੋਕ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾ ਨੀਚਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੁਹਾਬਰੇ ਵਿਚ ਮਨਮੁੱਖ ਬਣ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਉਹਨੂੰ ਤਿਆਗਕੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਵਖੋਵਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਆਮ ਲੋਕ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਮਾਤੀ ਪਾੜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਨੀਵੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਫ਼ੂਤ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਿਰਣਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਏਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵਰਣਨ-ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੂਜਿਆਂ ਉਪਰਲਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿੱਖ-ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਉਪਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੱਦਾਰੀ ਅਪਣਾਈ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਹੀ ਕੌਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਾਜਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਡੋਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਡੋਭੀ ਵਾਦੀ ਪੈ ਗਈ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੋਰਖਿਆਂ, ਪੂਰਬੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਢਾਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਹਥਿਆਰ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੁਆਰਥੀ ਲੋਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠ ਬਣ ਗਏ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੇ ਬੇਬਸੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਘਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਪਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ-ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਅਸਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਗੱਲ ਕੀ ਸਦਾਚਾਰਕ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਰਾਵਟ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਵਿਰਸਾ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਰਬੰਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਰੀਖੀ ਸੱਚ ਇਸ ਵਿਰਸੇ ਦੀਆਂ ਬੇ-ਮਿਸਾਲ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਚੁ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਰ ਹੀਲ ਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ ॥

ਹਲਾਲਸਤੁ ਬੁਰਦਨ ਬਸਮਸ਼ੋਰ ਦਸਤ ॥

(ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ-੨੨)

ਅਰਥਾਤ—ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀਲ ਵਸੀਲੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਉਣ ਤਦ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕਣੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰਿਆ। ਸੋ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪੱਖ ਨਾਮ ਜਪਣ, ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਹੈ, ਉਥੇ ਅਭੰਬਰਾਂ-ਪਾਖੰਡਾਂ, ਭੇਖੀ ਤੇ ਓਪਰੇ ਵਿਖਾਵੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਖੇਧੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਸੱਚ, ਹੱਕ, ਨਿਆਂ ਤੇ ਧਰਮ ਲਈ ਸੀਸ ਵਾਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੮੪੮ ਤੇ ੧੮੫੬ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸਾ ਲਗਭਗ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ—ਉਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਗੀਰਦਾਰ ਜਾਂ ਸਰਦਾਰ ਐਸਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਤੇ ਪਿੱਠੂ ਸਨ। ਸਿੱਖ-ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰੀ ਹੋਈ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਉਪਰਲੀਆਂ ਦੀ ਗੱਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਤੇ ਬੇਬੱਸ ਸੀ। ਹਰ ਥਾਂ ਹਨੇਰ-

ਗਰਦੀ ਤੇ ਬੁਰਛਾ-ਗਰਦੀ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ-ਮਾਸ ਦੀ ਬਿਕਰੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਉਠਾ ਦਿੱਤੀ। ੧੬੯੯ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਜੁਝਾਰੂ ਕਿਰਦਾਰ ਹਾਰ-ਹੱਥ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਇਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਹੀ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ੧੬੯੯ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਦ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਚਲਕੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਕਿਰਦਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਰੂਹਾਨੀ ਪੱਖੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਜੁਝਾਰੂ ਪੱਖੋਂ ਹੱਕ, ਸੱਚ, ਨਿਆਂ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਧਰਨ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

੧੮੫੭ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਫੋਟੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸਫੇਦ ਤਿਕੋਨਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਤਲਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਸੋਢੀਆਂ ਬੰਦੀਆਂ ਕੋਲੋਂ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਾਹ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ। ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁਝਾਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। ਪੰਜ ਕੱਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ

ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਫੇਦ ਵਸਤਰ ਪਹਿਣਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਫੇਦ ਵਸਤਰ ਇਕ ਬੰਦਾਗ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ ਦੀ ਮਾਲਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਿੱਧੀ ਪਗੜੀ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਜਪਣ ਦਾ ਗੁਰ-ਮੰਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਸੰਤ ਖਾਲਸਾ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਾਂ ਕੁਕੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਇਸ ਕਿਰਦਾਰ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਉਪਰ ਆਖ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਏਨਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਿਸਾਲ ਲੱਭਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਨਿਡਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ, ਸੱਚਾਈ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਬੀਰਤਾ ਤੇ ਸ੍ਰੋ-ਬਲੀਦਾਨ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸਮਰਪਣ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਚ-ਨੀਚ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਲੁੱਟੇ-ਖਸੁੱਟੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੋਢੀਆਂ, ਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨਾ ਸੁਭਾਵਕ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾਇਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਤੇ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਚੇ ਦਸਵੇਂ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਸੀ। ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਬੁੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਿਆ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ-ਸੋਹਿਲਾ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤ

ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਚੋਰੀ ਕਰਨ, ਝੂਠ, ਬੋਲਣ, ਚੁਗਲੀ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਧੱਖਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਭਚਾਰ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਛੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੋ-ਬਲੀਦਾਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ, ਮਾਸ ਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਪੀਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ-ਗਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ-ਗੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ-ਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਾਜੀ ਸਦਾਚਾਰ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਦਸਾਂ ਨੰਹਾਂ ਨਾਲ ਟੀਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਅਸਲ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਵਿਚ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਏਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਕ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਅਜਮਾਇਆ ਜਾਵੇ -

ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ।

ਗੁਰ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨਾ ਖਾਇ।

(ਮ ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੧)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਰਖਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਤੇ ਸਿਰ ਲੱਥਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਗੱਤਕਾਂ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ 'ਚੋੜੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਪਾਠ ਉੱਤੇ ਚੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਿਛੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਸੁਧਾਰਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋਮਦਿਆਂ ਹੀ ਮਾਰਨ, ਬਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵੱਟੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ ਉੱਕਾ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੧੮੬੩ ਵਿਚ ਖੋਟੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰਸਮ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਹਮਣਾਂ-ਮਹੰਤਾਂ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ

ਵਿਆਹ ਵੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ।

ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਗੌਰਵ-ਮਈ ਵਿਰਸਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਸ ਪਖੀ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਰਾਏਕੋਟ ਦੇ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੱਖੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ੧੮੫੭ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਘਟਨਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਧਰਮ ਹਾਰਨ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਾਲਚ, ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਾਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਸਾਤਲ ਵਿਚ ਗਏ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਅਸਲੋਂ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਤੇ ਮੁੜ-ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਵੀਂ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ-ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੧੯੫੦. ਆਊਟਰਮ ਲਾਈਨ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਗਰ.

ਦਿੱਲੀ-੯

੧੬

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

61040
Code : 01824

**For Fitting Diesel Engines in Foreign
&
INDIAN CAR BODIES**

Specialists in :

Mercedes Benz Car Repairing

AMARJIT MOTOR GARAGE

G.T. Road, Opp. Jalandhar Octroi Post,
PHAGWARA

ਗਣਿਕਾ, ਸੰਤਜਨ ਤੇ ਤੋਤਾ

—ਕਿਰਪਾਲ ਕਜ਼ਾਕ

ਇਕ ਦਿਨ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭਵਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਖੁਸ਼, ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਲਈ ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ।

“ਡਾ. ਸਾਹਿਬ! ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤਾਂ ਕੁਲਾ ਤਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

ਪਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਖਲੋਤੇ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਰਧਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਔਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ:

“ਇਸ ਵਿਚ ਉਛਲਣ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਐ, ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੱਦੇ-ਪੱਤਰ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।”

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਜਾ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ:

“ਨਹੀਂ ਮਿੱਤਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਸਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਹੋਈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਪੇਕੇ ਅਕਸਰ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਖਨਊ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਉਤਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਸਬੰਧ ਬਣ ਗਿਆ।”

ਮੈਂ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿੰਦੇ ਸੁਖਜੀਤ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਸੇ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਵਤਿਹ ਕਹਿਣੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਚੱਲ ਆਪਣੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਆਪਣੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਮੈਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਦਾਸ ਵੀ। ਖੁਸ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ। ਉਦਾਸ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਭਰਾ ਹੀ ਨਾ ਮਨਾਉਣ।

ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਹੋਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉਚੇਚੀ ਕਾਰ ਆਈ ਖਲੋਤੀ ਸੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਔਖ ਝੱਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ-ਤਿਆਰ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਮਨ ਅਗੰਮੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਭੁੰਦੇ ਕੱਜੀ ਗਈ ਦਿਸਦੀ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਪੁੱਪ ਵਾਂਗ ਵਿਛ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਬੰ-ਸੁਮਾਰ ਸੰਗਤ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਭੈਣੀ ਵੱਲ ਮੁੜਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਨਜ਼ਰ ਜਾਣ ਤੱਕ, ਬਿਲਕੁਲ ਆਧੁਨਿਕ ਵੇਗ ਨਾਲ, ਬੀਜੀ ਵਿਊਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇਖੀ ਸੀ ਤਾਂ ਲੱਗਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਈਏ।

ਕਾਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਡੇਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬਨਾਕ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੁਕੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਗਤ ਬਾਹਰ ਲਾਨ, ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ, ਸਿਮਰਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਧਰ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਂ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਕ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਨੂਰੀ ਤਲਿਸਮ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਸੀ।

ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਹੋਰਤ ਹੀ ਗੁੱਮ ਹੋ ਗਈ। ਵੱਡੇ ਵਰਸ਼ੀ ਕਾਲੀਨ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਭ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਸਾਇਰ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਅਮਰਜੀਤ ਗਰੇਵਾਲ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਹਸਨਪੁਰੀ, ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਸ. ਨ. ਸ਼ੰਕਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੰਠ ਖਰਲ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ। ਸਭ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੰਗੂਰ, ਸੱਤਰੇ ਅਤੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਜਿਸ ਮੁਹੱਬਤ, ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਖਲੂਸ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸੀ।

ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਅਮਰ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਦੇ ਬੱਲ ਯਾਦ ਆਏ। ਇਕ ਵੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬੁੱਝੇ ਟੁੱਟੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮੁਫਲਿਸੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ:

“ਕਿਰਪਾਲ ਪਿਆਰੇ! ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ। ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਹ, ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਕੱਟੀ ਜਾਊ।”

“ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਮਾਮੂਲੀ

ਲਖਕ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

"ਕਮਲਿਆ। ਇਹੀ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।" ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਗਲ ਵਿਚ ਘੁਟਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। "ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਆਰਟਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਹਤਰੀਨ ਪਨਾਹਗਾਹ ਹੈ।"

ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਨਾਮਵਰ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪ੍ਰਥਲੂਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ—

ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸਪਾਦਕ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਮਦਰਦ ਅਜੀਤ ਭਵਨ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਅਦਬੀ ਮਹਿਫਲਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਗਿਆ। ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ, ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਲੰਮੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਵਿਦਵਾਨ ਬਹੁਤ ਦਲਰੀ ਨਾਲ ਬੋਲੇ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਵਾਕਾਂ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿਚ ਬੇ-ਹੱਦ ਸਲੀਕਾ ਤੇ ਤਰਕ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ।

ਗੁਸ਼ਟੀ ਖਤਮ ਹੋਈ ਤਾਂ ਹਮਦਰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਲ ਸਦਿਆ। ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ, ਦੱਸ ਕੀ ਇਨਾਮ ਦਿਆਂ ?"

"ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਦਿਓ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹੋ ਵੱਡਾ ਇਨਾਮ ਹੈ।"

"ਮੈਂ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

"ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣੇ ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਤੇ ਲੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਂ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ।" ਉਹਨਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਜਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਬੋਲੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਛੱਡੀ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਵੱਖੀ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਹੋਰੀ ਵੀ ਨੇੜੇ ਸਨ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਹਮਦਰਦ ਸਾਹਿਬ! ਕੀ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੈ ਕਵੀ ਜੀ ਵਿਚ ?" ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਸੀ। ਹਮਦਰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਹਾਂਸ ਦੀ ਇਕ ਨਿਰਛਲ ਲਹਿਰ ਆਈ ਅਤੇ ਮਸਕਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਵਿਰਦੀ ਸਾਹਿਬ, ਕੀ ਪਏ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਕਵੀ ਜੀ 'ਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਅਦਨਾ ਜਿਹਾ ਸਧਾਰਨ

ਬੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।"

ਉਸ ਦਿਨ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠਿਆਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਮਦਰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਸੀ। ਇਹ ਸਲੀਕਾ, ਇਹ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਨਿਵਾਜਣ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਬਿਨਾਂ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਮੈਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸੁਖਜੀਤ ਜੀ ਦਾ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਰੂਤਬਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਚਿਤਵ ਕੇ ਧੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸੁਖਜੀਤ ਜੀ ਦੀ ਮਿਤਰਤਾ ਤੇ ਰਸ਼ਕ ਹੋਇਆ।

ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਡਰੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਇਕ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਦਰਸਨ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ। ਮੇਰੇ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਜਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵੱਰੀ ਅਜਿਹੇ ਆਧੁਨਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਮਤ ਸਰਵਰ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਤੇ ਲਗਪਗ 30 ਫੁੱਟ ਡੂੰਘਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਬਾਉਲੀ ਫੁੱਟਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਬਾਉਲੀ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਸਰਵਰ ਦੇ ਤਲ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਚੁਫਰ ਪੰਡੀਆ, ਬਰਾਡ, ਚੰਡੀਆ ਫਸੀਲਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸ਼ੀਬੀਆ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਪੱਟਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਲ ਇਤਨਾ ਸਾਫ਼ ਨੀਲਾ, ਅਤੇ ਕੁੰਗੂ ਵਾਗ ਨਿਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਤਲ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬਲਾਕ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦਿੱਖ ਵਾਲੀ ਇਕ ਚੁ-ਖੰਡੀ ਵਿਖਾਈ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਕਹਿਰ ਵਾਪਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਤੀ ਲਈ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਉੱਚੇ ਬੜ੍ਹੇ ਵਾਲੀ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਚੁਖੰਡੀ ਵੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਜਿਥੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ, ਹਰ ਪਲ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬੜੀ ਸ਼ੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਰੋਲ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਪੂਰੀ ਸੁੱਚ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਤਾਂ ਕਿ ਜੂਠ ਦਾ ਰਲਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ ਖੂਹੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਇਹ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਸਖਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਠੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ? ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਪਾਠੀ ਬੁੱਕ ਹਨ ਅਤੇ

ਕਈ ਸੱਜਣਾ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਠੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਸੱਜਣ ਖੁਹੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭੱਟੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬਰੀਕ ਸੰਗਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੰਜਾ ਨਾਲ ਖੜਕਦੇ ਡੋਲ, ਕਈ ਵਿਸਮਾਦੀ ਸ਼ਗੀਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਲੰਗਰ ਛਕ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਯਕੀਨਨ ਅਦਭੁਤ ਸੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਉੱਚੇ ਬੜੇ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੰਗਤ ਬੀਬੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਚੌਕਤੀਆਂ ਸ਼ਹਿਤ ਸੁਖ ਆਸਨ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਅਡਲ। ਹਰ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਲਾਸੀ, ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਬਾਸਲੀਕਾ ਜਿਥੇ ਬਾ ਮਿਲਦੀ ਸਜ ਜਾਂਦਾ। ਕਈ ਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤਿ ਆਧੁਨਿਕ ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੱਸ਼ਨੀ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਰਾਡੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਪੰਕੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਆਏ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ, ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜਿਉਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੇ ਸਾਡਾ ਬਹੁਤਿਆ ਦਾ ਮਨ, ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਲਈ ਕਿਰਤੰਗਤਾ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਕਮਰ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ, ਛੋਟੀ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਉਸ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸਭ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ। ਉਹ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸਭ ਵੱਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਘੁਮਾ ਕੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰਕੇ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੱਛਣਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਹੱਕ-ਹਲਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ।

ਮੌਜੂਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ, ਸੁੱਚ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਅਹਾਰ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਲਈ ਇਹ ਮੁਢਲੇ ਨਿਯਮ ਹਨ।

ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਹਾਲ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੰਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਮਿੱਥੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰਜੀਤ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ। ਪਰ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਬਾਰੇ ਦ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਏਨੀ ਉੱਚੀ, ਸੁੱਚੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਲਈ ਮੈਂ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਡਰ। ਵਿਦਵਾਨ ਬਲ ਹਟੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀ। ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮੱਥਾ ਛੁਹਾਇਆ ਅਤੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ।

ਅਚਨਚੇਤ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ।

ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਮਿਹਨਤੀ, ਮਿਲਣਸਾਰ, ਅਪਣਤ ਅਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਰੱਬ ਦੇ ਤੈਅ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤਰਕ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬਰ ਹੈ। ਨਕੀ, ਫਿਰਾਖਦਿਲੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਵਜੋਂ ਉਹ ਬੇਖੰਭ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਕਾਇਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਨਾਮ ਨਾਲੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸੀ। ਸੁਆਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਨਾਮ ਕੀਹਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਹੋ ਜਹੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸ ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਕਿਨਾਂ ਵੱਡਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਖੁਦ ਇਹ ਵਡਮੁੱਲਾ

ਸੰਨਮਾਨ ਪਾ ਕੇ ਧੰਨ ਹੋ ਗਏ।

ਮੈਂ ਬੜੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇਕਰ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਗਲੀ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਲਈ ਮੇਲਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਗਲੀ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹੋ ਖੁਸ਼ੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ! ਸਾਡੀ ਅਰਜ਼ਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਭਰੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਗਲੀ ਫੜੀ ਰੱਖਣਾ।

ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਮਾਲਾਮਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ, ਸਿਮਰਨਾ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਰਹਿਮਤ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਲਾਇਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਜਹੇ ਨਾਚੀਬ ਨੂੰ ਫਰਸ਼ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਰਸ਼ 'ਤੇ ਲਿਆ ਬਿਠਾਇਆ। ਮਨ ਕਿਰਤੰਗਤਾ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥਰੂ ਛਲਕ ਆਏ। ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਜੀ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਰੁੱਦੇ ਹੋਏ ਗਲੇ ਨਾਲ ਕੰਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਿਆ। ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ!

“ਆਪ ਕਾ ਹੀ ਤੇ ਨੂਰ ਹੈ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਪੇ ਪੜ ਰਹਾ।

ਵਰਨਾ ਇਸ ਅੰਧੇਰੇ ਮੇਂ, ਮੁਝੇ ਕੰਨ ਪਹਿਚਾਨਤਾ।”

ਉਸ ਸੱਚੇ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਨਿਵਾਜੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੇ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਰੱਜੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਕਿ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੇਰੀ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਰਹਿਮਤ, ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮ ਦਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ 'ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮ ਦਾ ਹੀ ਸਿਲਾ ਸੀ।

ਪੇਸ਼ਟ ਸ਼ਕਰਿਪਟ

ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਰਤਿਆ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਸਿਮਰਨਾ ਜੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਈ ਦਿਨ ਸਾਹਮਣੀ ਕਿੱਲੀ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਰਿਹਾ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਜੀ 'ਚ ਆਵੇ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਮਨ ਬਹਾਨੇ ਭਾਲਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਮੈਂ ਸਿਮਰਨੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ, ਭਗਤ ਜੁਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਤਰ ਚੇਤੇ ਆ ਜਾਣੀ, “ਮਾਲਾ ਫੇਰਤ ਜੁਗ ਭਇਆ, ਫਿਰਾ ਨਾ ਮਨ ਕਾ ਫੇਰ।” ਤੇ ਮੈਂ ਮਨ ਦੇ ਗਲਬੇ ਹੇਠ ਆ ਜਾਣਾ। ਮੇਰਾ ਸਮੁੱਚਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਤਨੀ ਬਹੁਤ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ, ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ,

“ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਾਲਾ ਕਿੱਲੀ ਤੇ ਟੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਇਸ ਮਾਲਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾ ਦੀ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ। ਕਿੱਲੀ 'ਤੇ ਟੰਗੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਅੰਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਜੁਆਬ ਦੇਵੇਗੇ।”

ਪਤਨੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਲੂਣ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਨਾ ਚਾਹੁਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਪਰ ਹੁਣ ਮਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੇ ਉਦਾਸ ਹੋਵੇ, ਸਿਮਰਨਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਜੂਦ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਹਨੇਰੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਦੁਬਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਮਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਚਾਨਣ ਦੀ ਰਿਸ਼ਮ ਜਰੂਰ ਫੁੱਟੇਗੀ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਇਕ ਧਾਰਨਾ ਚੇਤੇ ਆਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ-

“ਹੱਥ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਤੋਤਾ, ਗਨਿਕਾ ਤਾਰ ਦਿਤੀ ਆ।”

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਸਲ ਤੱਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵੰਸ਼ਵਾ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਤੋਤਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਵੰਸ਼ਵਾ ਅਨਜਾਣੇ ਵਿਚ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਇਤਨਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਗਈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਫਾਨੀ ਜਗਤ ਦੇ ਭਉ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ।

ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸਧਾਰਨ ਮਾਲਾ ਜੇਕਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਦੋਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਵਾਪਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਯਕੀਨਨ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਿਆਂ ਮਨ ਦਹਿਲ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਦਹਿਲਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਦਿਖ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਲੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਦੀਵੀ ਹੋਵੇ।

੨੬੮੭, ਫੋਜ-੨

ਅਰਬਨ ਅਸਟੇਟ ਪਟਿਆਲਾ

੧੪੭੦੦੨

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਛਵਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੋਟਾਚਾਰਯ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਚਿੜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਤੀਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿਸ਼ਾਦਾ ਦਾ ਲਾਡਲਾ ਪੁੱਤਰ ਏਕਲਵਯ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮੁੱਚਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਚਿੜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਤੀਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਟਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ—'ਤੂੰ ਹੁਣ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆਂ ਏ ਪੁੱਤਰ ਅਰਜੁਨ।'

'ਕਿਵੇਂ ਜੀ?' ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਜਿੱਤ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਲਕਸ਼ ਵੱਲ ਹੀ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਬ੍ਰਿਛ, ਪੱਤੇ, ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।'

ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ—'ਕਿਹੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਜੀਵਨ ਨੀਤੀ ਹੈ। ਆਖਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਕੀਆ ਲਾ ਕੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਐਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਨੁਸਧਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ...। ਪਰ ਸਾਡੇ ਲੋਕ 'ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਇਸ ਧਰਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਦੋਲਤਾਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਹੋਕੇ ਵੀ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਲਈ ਆਤੁਰ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਤਾਕਤਵਾਰ ਦੀ ਹੀ ਹਰ ਥਾਂ ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ, ਦਬਦਬਾ ਹੈ।'

ਏਕਲਵਯ ਉਥੇ ਨਿੱਤ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਦੋਟ, ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਬ੍ਰਿਛ, ਨਾ ਭਾਲ, ਨਾ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚਿੜੀ ਦਿਸਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਚਿੜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਹੀ ਦਿਸਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਲਕਸ਼ ਹੈ।

'ਤੁਹਾਡੀ ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ!' ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ—'ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤੀ ਵਾਗ ਹੀ ਹੈ।'

ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਇਹ ਸੰਵਾਦ ਸੁਣ ਕੇ ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਸੋਚਿਆ—'ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇਹੋ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ।'

ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨੇ ਮਹਾਨ ਧਨੁਰਧਾਰੀ ਬਣਨ ਦਾ ਭੇਤ ਲੱਭ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ।

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਕਲਵਯ ਗੁਰੂ ਦੋਟਾਚਾਰਯ

ਕੋਲ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬੰਨਤੀ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਨੇ ਉਹਦੀ ਬੰਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

'ਤੂੰ ਸਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਏ।' ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ—'ਕਿਉਂ ਜੀ?'

'ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਕੇਵਲ ਰਾਜ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੂੰ ਨਿਸ਼ਾਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਛੂਤ ਪੁੱਤਰ ਏ। ਤੂੰ ਉਹੋ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।'

'ਪਰ ਮੈਂ ਸੂਰਬੀਰ ਹਾਂ।' ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਦੋਟ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ—'ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਖੰਡਗੀਆ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।'

'ਖੰਡਗੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਨੇ?'

'ਜਿਹੜੇ ਸੂਰਬੀਰ ਹੋਣ।'

'ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੇ ਨੇ?'

ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਨੂੰ ਏਕਲਵਯ ਦੇ ਇਹ ਸੰਵਾਦ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨੇ ਉਸ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—'ਸੂਰਬੀਰ ਮੈਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।'

'ਪਰ ਜੀ ਕਿਵੇਂ?' ਨਿਸ਼ਾਦ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਦੋਟ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਟ ਨੇ ਅੰਤ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, 'ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਸਿਖਾ ਕੇ।'

ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਕਲਵਯ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਥੇ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡੀ। ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਫ਼ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਹ ਕਈ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਗਿਆ ਪਰ ਧਨੁਰ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

'ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨੀਤੀ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਵੀ ਉਹੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ।'

ਇਸ ਉਪਰੰਤ, ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਦੋਟਾਚਾਰਯ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਦੋਟ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ

ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਲ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਲਕਸ਼ ਵੱਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ। ਏਕਲਵਯ ਸੋਚਦਾ ਸੀ-ਇਹ ਉਹ ਰਹੱਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ... ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੋ, ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਹਾਂ।

ਏਕਲਵਯ ਸੋਚਦਾ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਕੰਧ-ਕਾਨ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਦੱਤ ਦੇ ਬੱਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦੇ। ਪਾਂਡਵ ਭਰਾ ਕਦੀ ਕਦੀ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸੋਰ ਲਈ ਵੀ ਨਿਕਲਦੇ ਸਨ। ਦੂਰ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੀ।

ਏਕਲਵਯ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚਮਤਕਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਭੋਕਦੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਤੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਭੋਕਣ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ਖਮੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਪਾਂਡਵ ਘਬਰਾ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਛੂਤ ਵੀ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਧਨੁਸ਼ਧਰ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਰਾਜ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੁੱਛੇਗਾ?

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਰਗ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਲਤਾੜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨੀਚ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਛੂਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਨੀਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚ ਖਲਵੇ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਨੇ ਏਕਲਵਯ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ-ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਸਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੈ?

‘ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਹੋ।’ ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਦੱਤ ਭੱਲਿਆ-

‘ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੱਸਣਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ?’

ਏਕਲਵਯ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ-‘ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਸਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ-ਅੱਖ ਇਸ ਸੂਰਮਗਤੀ ਵਾਲੀ ਕਲਾ ਤੇ ਸਾਡਾ ਹੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ... ਤੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰੂ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹੋ।’

ਏਕਲਵਯ ਦੇ ਮਨ ‘ਚ ਆਇਆ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਣਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ-‘ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਦੱਸਣਾ ਦੇਣ ਲਈ।’

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਂਡਵ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਏਕਲਵਯ ਦੇ ਕਾਲੇ ਸਰੀਰ, ਇਸਪਾਤ ਵਰਗੇ ਹੱਡ-ਪੋਰ ਅਤੇ ਲਿਸ਼ਕਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ-‘ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਦੱਸਣਾ ਦੇ ਕੇ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।’ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ‘ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੱਸਣਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦੇਣ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਿਆ-‘ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਦਾ ਮੰਤਵ ਕੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੱਸਣਾ ਲੈਣ ਪਿਛੋਂ? ਅਤੇ ਉਹ ਦੁਚਿਤੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਬੱਲ ਨਾ ਸਕੇ।

ਪਾਂਡਵ ਭਰਾ ਕੁਝ ਨਾ ਬੱਲ ਸਕੇ, ਤੇ ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ-‘ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੱਸਣਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ।’

ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਨਮਕ ਖਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਰਗ ਦਾ ਹਿਤ ਚਿੰਤਕ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨੇ ਭਾਵੇਂ ਏਕਲਵਯ ਨੂੰ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿਖਾਈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਰਾਜ ਕੁਲ ਦਾ ਹਿਤ ਪਾਲਣ ਲਈ ਉਹਨੇ ਏਕਲਵਯ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-‘ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੱਸਣਾ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇ।’

‘ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਧਨੁਸ਼ਧਰ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਯਤੀਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।’

ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਵੱਢ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਕੱਟ ਕੇ ਉਹ ਧਨੁਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਤੀ।

ਦੱਤ ਨੇ ਰਹਿਸਪੂਰਣ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਂਡਵ ਚੇਲਿਆਂ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਗਏ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਕਲ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਅੰਗੂਠੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਈ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-‘ਦੱਤ ਕਿਹੜਾ ਤਰਾ ਅਸਲੀ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਤੂੰ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ।’

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਏਕਲਵਯ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ-‘ਹਾਂ, ਮੈਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸਾਂ।’

‘ਫੇਰ ਨਾਂਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ?’

ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਕਿਹਾ-‘ਤੁਹਾਡਾ ਕਰਕੇ।’

‘ਉਹ ਕਿਵੇਂ?’ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਹੋਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਕਲਵਯ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ‘ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਐ ਤੁਹਾਡਾ ਅਛੂਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੰਚਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਗੂਣਾ ਜਿਹਾ ਅੰਗੂਠਾ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ‘ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਸਕਦਾ।’

‘ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ।’

ਨਿਸ਼ਾਦ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਏਕਲਵਯ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ-‘ਤੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ‘ਚ ਸੂਰਮਾ ਰਹੇਗਾ।’

—੬੬ ਗੋਲਡਨ ਐਵੀਨੀਊ

ਫੰਜ ੧, ਜਲੰਧਰ-੧੪੪੦੨੨

(੧)

ਮੈਂ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਆਬਸ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ
ਖਿਜਾਂ ਦੀ ਰੁਤ 'ਚ ਬਿਰਛਾਂ ਲਈ ਬਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਚਮਨ ਖਾਤਰ ਮੈਂ ਘੁੱਗੀਆਂ, ਗੁਟਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ
ਮਾਰੂ ਮੌਸਮ 'ਚ ਮੌਸਮ ਖੁਸ਼-ਗਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਨਵੇਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਦੀ ਨੇਕੀ ਦਾ ਮੁੜ ਘਮਸਾਣ ਹੋ ਮਚਿਆ
ਮੈਂ ਨਵ-ਯੁਗ ਦੇ ਹਠੀਲੇ ਸ਼ਾਹ-ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਕਿਵੇਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਇਤਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਬਣੇ ਕਬਰਾਂ
ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਰ ਆਦਲ ਦੇ ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਨਵ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸਰ-ਫਰੋਸ਼ਾਂ ਨੇ
ਸਲੀਬਾਂ, ਚੋਜੀਰਾਂ, ਬੇੜੀਆਂ ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਲਹੂ-ਰੰਗੀ ਘਟਾ ਛਾਈ ਜਦੋਂ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਵੇਖੀ
ਅਕਾਸੀ ਉੱਡ ਰਹੀਆਂ ਸਭ ਮੈਂ ਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਜਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਚੱਲੀ ਕਿਵੇਂ ਅਜ ਹਿਰਸ ਦੀ ਕਾਲਖ
ਅਵਾਮੀ ਹਿਤ ਅਧਾਰਤ ਸਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਅਮਲ ਦਾ ਖੂਨ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਵੇ
ਗਜ਼ਲ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਕਲਮਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਸਰੋ-ਮਹਿਫਲ ਨਚਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਾਜਰ
ਨਪੀੜੀ ਲੋਕਤਾ ਨੇ ਜਾਂ-ਨਿਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਗਰਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਭਰੋਪਣ ਦੇ ਭਰੇ ਖ਼ਤ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ
ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ

ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਗਏ ਬਦਨਾਮ 'ਦਰਦੀ' ਨੂੰ
ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੋ ਗਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ
(੨)

ਪੈਂਦੀ ਫੁਹਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੜਦੇ ਚਨਾਰ ਵੇਖੋ
ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਈ ਬਹਾਰ ਵੇਖੋ

ਕੀਤਾ ਜੋ ਦੂਰ-ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਚਮਤਕਾਰ ਵੇਖੋ,
ਇਹ ਕੰਮ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਬਣ ਗਈ ਨਚਾਰ ਵੇਖੋ

ਵਾਘਿਉਂ ਉਰਾਰ ਵੇਖੋ, ਵਾਘਿਉਂ ਜੋ ਪਾਰ ਵੇਖੋ
ਪੈਂਦੀ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਾਰ ਵੇਖੋ

ਮਸਲੇ ਅਵਾਮ ਦੇ ਉਲਝੇ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਅੰਦਰ
ਲੰਬੀ ਅਰਜ਼ਮੰਦਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਕਤਾਰ ਵੇਖੋ

ਲੁੱਟ ਹੋਈ ਏਦਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ
ਮਾਲਕ ਜ਼ਖ਼ੀਰਿਆਂ ਦੇ, ਕਲ ਦੇ ਗਦਾਰ ਵੇਖੋ

ਤਸਵੀਰ ਚਿਤਰਦੇ ਜੋ ਮਸਮੀਨ ਲੋਕਤਾ ਦੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਨੇ ਐਸੇ ਚਿਤਰਕਾਰ ਵੇਖੋ

ਸ਼ਾਇਦ ਕਰੂਪ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਕੁਝ ਨਿਖਾਰ ਆਵੇ
ਕੁਝ ਦਰਦ ਸ਼ਾਇਰੋ ! ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰ ਵੇਖੋ

—ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਸਵੇਰ ਆਏਗੀ ਵਿਚੋਂ
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾ. ਟਿੱਬਾ
ਕਪੂਰਥਲਾ

ਦੋ ਗਜ਼ਲਾਂ

—ਮਲਕੀਤ ਮੀਤ

(੧)

ਜੁ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੇ ਆਸ਼ਿਕ ਪਏ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ।
ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਾਰ ਕੇ ਫੁਕਾ, ਉਹੀ ਦੀਵੇ ਬੁਝਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਜੁ ਮਹਿਲੀਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਕੁੱਲੀਆਂ ਲਈ ਮੋਹ ਜਤਾਉਂਦੇ ਨੇ।
ਫ਼ਰੇਬੀ ਨੇ ਉਹ ਦੋਸਤ ਆਪਣਾ ਆਪ ਛੁਪਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਇਉਂ ਚਾਦਰ ਓੜਕੇ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਕੁਝ ਲੋਕੀ ਸਰਾਵਤ ਦੀ,
ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਭਲਾ ਜੋ ਆਪ ਨਈਂ ਸੁਧਰੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਸੁਧਾਰਨਗੇ ?
ਜੁ ਖੁਦ ਭਟਕੇ ਨੇ ਰਾਹੋਂ, ਉਹ ਅਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਨਵੀਂ ਤਹਿਜੀਬ ਵਿਚ ਯਾਰੋ! ਹੈ ਉਲਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਭ ਕੁਝ,
ਲੁਟੇਰੇ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਹਿਬਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਕੋਈ ਕਿੱਦਾਂ ਰਹੇਗਾ 'ਮੀਤ' ਜੀ ਦੱਸੋ ?
ਜਦੋਂ ਖੁਦ ਪਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਹੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ।

(੨)

ਤਰਸ ਗਿਆ ਦਿਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।
ਏਥੇ ਸਭ ਕਰਦੇ ਨੇ ਬਸ ਵਿਉਂਪਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਸਭ ਕੁਝ ਏਥੇ ਧਰਿਆ ਧਰਾਇਆ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਯਾਰੋ,
ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਦੇ ਲੁੱਟ-ਮਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ?

ਬਾਣਾ, ਹਸਪਤਾਲ, ਕਚਹਿਰੀ ਸਭ ਦਫਤਰ ਦੇਖੋ,
ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਫ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਸਾਡਾ ਜੀਣਾ ਦੁਭਰ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ,
ਮੁੱਲਾਂ ਜੀ ਪਏ ਦੱਸਣਾ ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਮਜ਼ਹਬ ਜਦਕਿ ਨਾਅ ਹੈ ਦੂਜਾ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ,
ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕ ਕਰਨ ਤਲਵਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖ ਕਰਦੇ ਹਰ ਕੋਈ, ਝੁਪਦੇ ਵੱਲ ਕੰਡ ਕਿਉਂ ?
ਸਾਡੇ ਮੋਚ ਨਾ ਆਈਆਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

—ਪਿੰਡ ਤੇ ਭਾਕ, ਮੰਡੀ ਕਲਾਂ

ਬਠਿੰਡਾ-੧੫੧੧੦੩

ਦੋ ਗਜ਼ਲਾਂ

—ਡਾ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ

(੧)

ਬਹੁ-ਮੁੱਲੇ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੋ।
ਕੁਝ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰੋ।
ਜਿਵੇਂ ਨਵਾਬੀ ਮਿਲਦੀ ਸੇਵਕ ਸੱਚੇ ਨੂੰ,
ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਬਾ-ਕਮਾਲ ਕਰੋ,
ਤਖ਼ਤ, ਤਾਜ ਲਈ ਲੜਨਾ ਬੜੀ ਗੀਤ ਨਹੀਂ।
ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਕਿਉਂ ਆਪੋ ਨੂੰ ਬੇ-ਹਾਲ ਕਰੋ।
ਗ਼ੈਰਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੱਲੇ, ਫੇਰ ਜਿਉਣਾ ਕੀ ?
ਗ਼ੈਰਤ ਨਾਲ ਜੀਣ ਦਾ ਤਰਜ਼-ਹਾਲ ਕਰੋ।
ਦਸ ਜੋਤਾਂ ਦੀ ਲੋਅ ਰਾਹ ਰੁਸਣ ਦੀ ਏ।
ਹੱਕ, ਸੱਚ ਦੀ ਰਾਖੀ, ਹਾੜ੍ਹ ਸਿਆਲ ਕਰੋ।
ਅੱਜ ਵਾਸਤਾ ਪਾਵੇ ਲਹੂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ,
ਇੰਜ ਨਾ ਸਾਡੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਪਾਮਾਲ ਕਰੋ।
ਕੱਲੇ ਕੱਲੇ ਸੀਸ ਗੁਆ ਕੇ ਕੀ ਖੱਟਿਆ ?
ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਮਿਲਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਰੋ।

(੨)

ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੱਚ ਦਾ ਸੂਰਜ ਭਾਲਣ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ।
ਵਿਚ ਚੁਰਸਤੇ ਬੱਤੀ ਬਾਲਣ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ।
ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋ ਗਏ ਮਣਕੇ ਮਾਲਾ ਦੇ,
ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਇਹ ਮਾਲਾ ਸਾਂਭਣ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ।
ਆਪ ਗੁਆ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ,
ਪੂੜ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੱਥੇ ਲਾਵਣ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ।
ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਭੂਤ ਪਰੇਤਾਂ ਦਾ,
ਦਾਨਵ ਦੀ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾੜਣ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ।
ਮੁੰਠੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮੋਤ, ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਸ ਲੇ,
ਹੱਕ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਵਣ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ।
ਕੁੰਦਨ ਵਰਗੀ ਕਾਇਆ ਚੰਨ ਜਿਹਾ ਚੇਹਰੇ ਨੂੰ,
ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਵਣ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ।

੨੫੦, ਆਰ੍ਹਿਟਮ ਲਾਈਨ,

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਗਰ

ਦਿੱਲੀ-੯

ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਗ਼ਮ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁਣ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕਤ ਵੀ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਗ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਵੀ ਜੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ,
ਜੇ ਦਿਲ ਤੇ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਇਹ ਦਿਲ ਜੇ ਪਾਟ ਰਿਹੈ, ਤਪ ਰਿਹੈ ਤਵੇ ਵਾਂਗੂ,
ਹਥੇਲੀ ਇਸ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਧਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਚਿਰਾਗ਼ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਬੁਝ ਗਏ ਭਾਵੇਂ,
ਅਜੇ ਵੀ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਮੇਰੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜਾ ਵੀ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਬੇ-ਬਸ ਹਾਂ,
ਕਿ ਇਕ ਚੁਲੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਮੈਂ ਹਫ਼ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤਮੰਨਾ ਦੇ ਮਗਰ ਦੌੜਦਿਆਂ,
ਮੇਰੀ ਤਮੰਨਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਫੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਜ਼ਮਾਨਾ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਇਕ ਤੂਫ਼ਾਨ ਆਏ ਨੂੰ,
ਅਜੇ ਵੀ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਮੇਰੇ ਖਲਬਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਜਾਣਿਆਂ ਸਜਣਾਂ,
ਕਿ ਜਾਨ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਐ 'ਸੰਧੂ' ਹਾਲ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦਾ ਸੁਣ ਸਕੂ ਕਿਹੜਾ,
ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਹੁਕ ਵੀ ਸਾਥੋਂ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

829-ਦਕੌਹਾ (ਜਲੰਧਰ)

ਰਾਹ ਅਨਜਾਣੇ, ਦੇਸ਼ ਬੇਗਾਨੇ,
ਨ ਕੋਈ ਜਾਨੇ, ਨ ਪਹਿਚਾਨੇ,
ਕੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋਲੇ ਹੋ ਕੇ,
ਘਟੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਲੀਏ।
ਚਲ ਜਿੰਦੇ ਉਠ ਚੱਲੀਏ!!

ਤੋੜ ਦੇ ਮਾਲਾ, ਸਾੜ ਮੁਸੱਲਾ,
ਨ ਜਪ ਰਾਮ, ਨ ਅੱਲਾ ਅੱਲਾ,
ਟੱਪ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੋਂਦਾਂ ਬੰਨੇ,
ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਚਲ ਬੱਲੀਏ।
ਚਲ ਜਿੰਦੇ ਉਠ ਚੱਲੀਏ!!

ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਪਰਿਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ,
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਮਰਦੇ,
ਚਲਦਾ ਚੱਕਾ ਵਕਤ ਦਾ ਜਿੰਦੇ,
ਪਲ ਦੇ ਪਲ ਲਈ ਠੱਲੀਏ।
ਚਲ ਜਿੰਦੇ ਉਠ ਚੱਲੀਏ!!

ਮਨ ਦਾ ਪੱਛੀ ਉਡਣਾ ਚਾਵੇਂ
ਤਨ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਰਾਹ ਅਟਕਾਵੇਂ
ਇਸ ਪਿੰਜਰ ਨੂੰ ਲਾਥੂ ਲਾ ਕੇ
ਲਟ ਲਟ ਡੱਖ ਡੱਖ ਬਲੀਏ।
ਚਲ ਜਿੰਦੇ ਉਠ ਚੱਲੀਏ!!

ਚੁਪ ਚਪੀਤੀ ਨਦੀ ਜੋ ਵਹਿੰਦੀ
ਭੇਦ ਭਰੀ ਇਕ ਗੱਲ ਏ ਕਹਿੰਦੀ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾ ਕੇ ਅਭੀਦੇ
ਸ਼ੋਹ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਰੱਲੀਏ।
ਚਲ ਜਿੰਦੇ ਉਠ ਚੱਲੀਏ!!

ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ,
ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਗਲੀ ਲਾ ਕੇ,
ਅਰਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ,
ਅਰਬ ਦਾ ਕਿੰਗਰਾ ਮੱਲੀਏ।
ਚਲ ਜਿੰਦੇ ਉਠ ਚੱਲੀਏ!!

ਤਿੰਨ ਨਜ਼ਮਾਂ

—ਡਾ. ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ

ਸ਼ੋਰ ਤੇ ਸੰਗੀਤ

ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ
ਬੜਾ ਡਰਾਉਣਾ
“ਸ਼ੋਰ” ਚੁਫੇਰੇ!

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ
ਸ਼ੋਰ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ
ਪੈ ਗਈ ਹੈ
ਜੀਣ ਦੀ ਆਦਤ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ
ਬਚਿਆ ਜੋ 'ਸੰਗੀਤ' ਹੈ ਬਾਕੀ
ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨ ਦੀ
ਸਮਰਥਾ ਅਸੀਂ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

ਕਵਿਤਾ

ਪੰਛੀ ਤੇ ਪਤੰਗ

ਨੀਲੇ ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡਦੇ
ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਪਤੰਗ 'ਚ ਮਿੱਤਰੇ
— ਫਰਕ ਬੜਾ ਹੈ।

ਪੰਛੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਹੈ ਮਾਲਿਕ
ਮੁਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੋਧਨ ਤੋਂ ਜੋ
ਆਪਣੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀ
ਜਿਵੇਂ ਚਾਹਵੇ ਉਡ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਪਤੰਗ ਜੋ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀ
ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਦਾਸੀ
ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਡੋਰ ਹੈ ਇਸ ਦੀ
ਇਹ ਤਾਂ ਉਡਦੀ
ਉਥੇ ਤੱਕ ਹੀ
ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਉਹ ਬੰਦਾ ਚਾਹਵੇ
ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਨਾ ਮਰਜ਼ੀ।
ਇਹ ਤਾਂ ਹਰਦਮ ਵੱਸ ਪਹਾਏ।

ਵੱਸ ਪਹਾਏ ਰਹਿ ਕੇ
ਉੱਚੇ ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ
ਉਡਣ ਦਾ ਵੀ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ?

ਮਾਰੂਥਲ

ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ
ਐਵੇਂ ਬੰਦਲ ਦਾ ਇਕ ਟੋਟਾ
ਤਪਦੇ ਮਾਰੂਥਲ ਦੇ ਉਪਰੇ
ਲੰਘਦਾ—ਲੰਘਦਾ
ਭੁੱਲ-ਭੁੱਲੇਪੇ
ਪਰ ਜਾਏ ਜੋ ਚਾਰ ਕੁ ਛਿੱਟੇ
ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਾ ਬੁਝਦੀ।
ਉਮਰ ਫਰ ਦੀ
ਤਪਸ ਜੋ ਮਾਰੂਥਲ ਦੇ ਅੰਦਰ
— ਕਦੇ ਨਾ ਮਿਟਦੀ।

ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਤਪਸ ਤਾਂ ਮੰਗਦੀ
ਗਿਮਿਤਿਮ ਵਰੁਦਾ ਸਾਵਣ ਕੋਈ
ਉਹ ਸਾਵਣ ਜੋ
ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ
ਜਲਥਲ ਕਰਕੇ
ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਏ
ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਤਪਸ ਮਿਟਾਏ।

(ਫੁੱਲ ਰਹੀ ਪੁਸਤਕ 'ਫੁੱਲ ਹਨ ਇਹ
ਕਾਗਜ਼ੀ' ਵਿਚੋਂ)

ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ...

—ਸ਼ਿਵਨਾਥ

ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ...
ਲੜਨਗੇ ਉਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ
ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਾਲ ਵੀ
ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਦੇ।

ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ...
ਤੁਲਕਾ ਵੀ ਬਣ ਕੇ
ਨਿਕਲੇਗੀ ਕਟਾਰ,
ਰੰਗ ਵੀ ਬਾਰੂਦ ਬਣ ਕੇ
ਵਰ੍ਹਨਗੇ
ਪਾਟੀਆਂ ਨੇ ਦੂਰ ਤਕ
ਕਰਨੀ ਹੈ ਮਾਰ।

ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ...

ਫੁੱਲ ਵੀ ਡਿੱਗਣਗੇ
ਬਣ ਕੇ ਬਿਜਲੀਆਂ
ਕਹਿਰ ਵਰਤਾਏਗਾ
ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਨਿਖਾਰ
ਮੌਤ ਬਣ ਕੇ ਰਾਗ
ਉੱਠਣਗੇ ਸੁਰਾਂ 'ਚੋਂ
ਬੱਲਿਆ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ
ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰ।

ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ...
ਕਿਟਕਿਆਂ ਵੀ
ਹੋ ਖਲੋਣਾ ਹੈ ਪਹਾੜ
ਸਾਗਰਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਣੇ
ਕਤਰਿਆਂ

ਜੁਗਨੂੰਆਂ ਨੇ ਜਗਮਗਾਏ
ਆਫ਼ਤਾਬ।

ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ...
ਅਮਨ ਦੀ ਘੁੰਗੀ ਵੀ
ਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਫੜੇਗੀ ਗਰਦਨਾਂ
ਰਾਮ-ਗਊਆਂ ਵੀ
ਦਿਖਾ ਸਕਣਗੀਆਂ
ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ।

ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ
ਜੰਗ ਜੇ ਬੋਧੀ ਗਈ ਤਾਂ

੧੨੫੭ -C-LIG
ਫੰਜ਼-੧੦-ਮੁਹਾਲੀ

ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਮਿਲੇਨੀਅਮ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ

—ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਨਜਾਣ

ਨਿਊਯਾਰਕ—ਹਡਸਨ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਬੜੇ ਉੱਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਅਜੂਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਜੂਬਾ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਟੈਚੂ ਆਫ ਲਿਬਰਟੀ। ਉਸ ਅਜੂਬੇ ਕੋਲ ਮਨਹਟਨ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ੭੫ ਧਰਮਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਪੰਥਾਂ, ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣਾ ਘੱਟ ਹੋਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ। ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਬਹਾਈ ਧਰਮ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਏਥੇ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਅਲਬਰਟ ਲਿੰਕਨ ਨੇ ਇਰਾਨੀ ਪਾਦਰੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕੀਤੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੱਬਤੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆਈ ਮੁਲਾਂ, ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀ, ਅਫਰੀਕੀ ਪਾਦਰੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ। ਇਹ ਹੋਇਆ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦੇ ਦਹਿ ਸਦੀ (ਮਿਲੇਨੀਅਮ) ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ। ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ੨੭ ਅਗਸਤ ਨੂੰ, ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਜਰਨਲ ਸਕਤਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਾ ਜੈਨ ਨੇ ਹੋਟਲ ਵਾਰਡਰਵ ਅਸਟੋਰੀਆ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬੜੇ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਆਚਾਰੀਆ ਸੁਸ਼ੀਲ ਮੁਨੀ ਜੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਯੂ.ਐਨ. ਓ. ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇੰਜ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁਲਕ ਗਵਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਅਚਾਰੀਆ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ।

ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਸੱਕਤਰੇਤ ਭਾਵੇਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਉਹ ਵਧ ਵਧ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਇਕੱਤਰਤਾਵਾਂ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਪਰ ੨੭ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਭ ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਲਈ ਚਿੰਤਤ ਤੇ ਚਿੰਨਤਨਸ਼ੀਲ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਤੇਰਗਾਂ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਹ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ੨੮ ਤੋਂ ੩੧ ਅਗਸਤ ੨੦੦੦ ਤਕ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ੬੦ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਕੌਮਾਂ ਦੇ

੨੦੦੦ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਰਕਰਦਾ ਆਗੂ ਜੁੜ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੦੦ ਤੋਂ ਵਧ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ੧੦੩ ਮੋਹਰੀ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ੧੫ ਮੁੱਖ ਧਰਮਾਂ-ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ, ਬੋਧੀ, ਯਹੂਦੀ, ਮੁਸਲਿਮ, ਪਾਰਸੀ, ਖ਼ਿੱਟੇ, ਇਸਾਈ, ਮਾਉਵਾਦੀ, ਜਰਤਸੁਤ, ਸਿੱਖ, ਕਨਫਿਊਸ਼ਿਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ, ਮੂਲ ਅਮਰੀਕੀ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਅਫਰੀਕੀ ਤੇ ਕੋਰੀਆਈ ਆਦਿ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਚਿੰਟੇ ਕਾਲੇ, ਭਗਵੇਂ ਬਸਤਰਾਂ ਵਿਚ, ਕੋਸਾਧਾਰੀ ਜਾਂ ਘੱਠ ਮੋਨ, ਕੇਵਲ ਚਾਦਰ ਦੀ ਬੁਕਲ, ਕੁਝ ਤੇ-ਪਜਾਮੇ, ਪੈਂਟ ਕਮੀਜ਼ ਲੰਮੇ ਚੌਗੇ, ਨੰਗੇ ਸਿਰ, ਦਸਤਾਰ, ਟੋਪੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਗਲੀ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀਸ ਉੱਤੇ, ਉੱਠ, ਰੁਦਰਾਸ, ਕੱਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੰਗ ਬੇਰੰਗੀਆਂ ਮਾਲਾਵਾਂ ਸਨ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਦਰ ਮਾਣ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦਿਆਂ, ਨੇੜੇ ਹੀ ਚੁੱਤੇ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਖਰਚਾ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਚਾਦਰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਸਨ। ਇਹ ਹੋਟਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਦਫਤਰ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਚਾਰ ਹੋਟਲ ਸਨ—ਦੀ ਵਾਰਡਰਵ ਅਸਟੋਰੀਆ, ਡਬਲਿਊ ਨਿਊਯਾਰਕ, ਇਟਰ ਕਾਟੀਨੈਟਲ, ਦੀ ਡਰੇਕ ਸਵਿਸੇਟਲ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਵਲ ਜਾਣ ਲਈ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ।

ਹੋਟਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਰੈਸਤੋਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਥੋਂ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਭਾਰਤੀ ਤੇ, ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਖਾਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸਸਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਦਾ ਭੋਜਨ ਸੌਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਰੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਅੱਠ ਵਜੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅਡੇ ਤੋਂ ਨਿਊਯਾਰਕ ਲਈ ਚੱਲਿਆ। ਉਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ, ਸੁਆਮੀ, ਗੁਰੂ ਅਚਾਰੀਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਸਨ। ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਇਕ

ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਾਲ ਹੋਟਲ ਦੀ ਵੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਰਿਬਨ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਕਤ ਨਾ ਆਏ।

ਸਾਨੂੰ ਦਿਲੀਚਿ ਨਿਯੁਯਾਰਕ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਵਾਮੀ ਅਗਨੀਵੰਸ਼ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲੇ ਅਪਣਤ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਅਰੇ ਹਮ ਪਿਹਲੇ ਭੀ ਮਿਲੇ ਥਾ ਬਾਇਦ.....” “ਹਾਂ ਕੋਪਟਾਊਨ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ” ਮੈਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਸਭ ਨੂੰ ਹੋਈ। ਕੋਪਟਾਊਨ (ਦਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ) ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਦਸੰਬਰ ੧੯੯੯ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਗਏ ਸਾਂ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸੁਕੇ ਮੇਵੇ, ਮਠਿਆਈ ਆਦਿ ਵੰਡਦੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੀਤਾ ਤ੍ਰੇਹਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਸਮਾ ਗੁਪਤਾ ਆਏ। ਉਹ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਹਾਲ ਚਾਲ ਵੀ ਪੁਛ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤ੍ਰੇਹਨ ਤੇ ਗੁਪਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣਾਂ। ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਖਾਣਾ ਖਾਣੇ ਪਿਛੋਂ, ਸਵਾਮੀ ਅਗਨੀਵੰਸ਼ ਫਿਰ ਆਏ “ਆਪ ਨੇ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਖਾਇਆ ਭੂਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਰਖੀ ਹੈ ਕਿਆ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ। “ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।” ਅਸਾਂ ਦਸਿਆ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਰੱਖਣ ਨੇ, ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਬੀਬੀ ਨਜਮਾ ਹੈਪਤੁਲਾ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਅਰੇ ਕੈਸੇ? ਹੋਸਪਾਲ ਜੀ ਕਹਾਂ ਹੈ।” ਉਹ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇ। “ਪਰ ਆਏਗੇ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੨੮ ਅਗਸਤ ਕੋ ਨਿਯੁਯਾਰਕ ਮੇਰੇ ਏਕ ਸੇਮੇਲਨ ਮੇਂ ਆਨੇ ਕਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਆ ਹੈ।” ਅਸਾਂ ਸੋਚਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨਜਮਾ ਦੇ ਵਾਇਦੇ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਣੇ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣੇ ਦਾ ਲਾਹਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲਗਾ ਕਦੋਂ ੮ ਕੁ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਫਰ ਮੁੱਕਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੀਥਰੋਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲੰਡਨ ਉੱਤਰੇ। ਦੁਬਾਰਾ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹੇ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਯੂ. ਕੇ. ਵਿਚ ਰਹੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਐਲ. ਐਮ. ਸਿੰਘਵੀ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਨੇੜੇ ਆਏ। ਕੋਪਟਾਊਨ ਮਿਲਣ ਦੀ ਯਾਦ ਸਾਂਝੀ ਹੋਈ। ਉਥੇ ਇਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ “ਮੈਂ ਭੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੂੰ।” ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁਛ ਕੇ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ, “ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਹੀਏਗਾ।” ਚਲੇ ਗਏ।

ਨਿਯੁਯਾਰਕ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਏਥੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਧੂਆਂ, ਸਵਾਮੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਠਾਠਾ ਮਾਰਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਜ਼ਰੀ

ਆਇਆ। ਉਹ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਕੋਸਾਧਾਰੀ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕੋਸਾਂ ਤੋਂ ਸਨ। ਉਹ ਤਿਲਕਧਾਰੀ, ਬੋਦੀਵਾਲੇ ਮੰਟੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ, ਲੰਮੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਲਾ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਭਗਵੇਂ, ਚਿੱਟੇ, ਰੰਗਦਾਰ ਬਾਣੇ ਅਤੇ ਝੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਗੂੰਜ ਰਹੇ ਸਨ—ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਕੀ ਜੈ, ਬੰਦੇ ਮਾਤਰਮ—ਕੋਈ ਐਸਾ ਵੱਖਰਾ ਨਾਅਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪੰਥ ਜਾਂ ਸੰਪਰਦਾ ਨੂੰ ਹੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਕ ਗਲ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਕਾਸ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਲਗੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਕਦੀ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿੰਦਿਆ ਯੋਗ ਕਰਮ ਸੀ। ਅੱਜ ਕਈ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਾਹਨੁਮਾ ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ, ਸਿਖਰ ਸੇਮੇਲਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪਛਾਣ ਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਆਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕਈ ਬਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਧਾਰੇ ਹੋਣ।

ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਲਭ ਲਿਆ, ਜਸਬੀਰ ਨੇ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਉੱਤੇ ਰਿਚਮੰਡ ਹਿਲ ਕੁਈਨਜ਼ ਸੰਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ।

ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੁਣੇ ਵਾਰਡਰਫ ਅਸਟੋਰੀਆ ਹੋਟਲ ਪੁਜੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਾਮਲ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਸ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ਕੇ ਹੀ ਸਵਾਦ ਹੋ ਗਏ। ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੌਂਦਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਣਾ ਸੀ, ਆਪ ਵੇਖ ਤੇ ਲਿਖ ਲਵੇ।” ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵਿਗਸੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਅੱਗੇ ਵਾਰਤਾ ਹੋਰ ਚੱਲੀ

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਏਥੇ ਤੱਕ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੰਤ ਰਵਾਲ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਏਥੇ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਸਿੰਘਲ ਨੇ ਜੋੜਾ ਉਤਾਰ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸੇਵਕ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਨਚੰਦਾ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਯੋਗੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਡਾ. ਇਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਕ ਸੇਵਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਰਨਜੀਵ ਸਿੰਘ, ਕਨੇਡਾ ਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਈਲੈਂਡ ਤੋਂ ਸੇਠ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਮਸਤਾਨਾ ਰੋਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਕਨੇਡਾ, ਸੂਬਾ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨਿਯੁਯਾਰਕ ਤੋਂ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਚਾਵਲਾ (ਸੇਠ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੜਕੇ) ਸੰਤ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਰਜੀ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਪ੍ਰਬੋਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਟੇਜ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਰਵ ਸ੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਸਿੰਘਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ, ਯੋਗੀ ਜੀ, ਸਵਾਮੀ ਦਇਆਨੰਦ ਸਰਸਵਤੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਹਨ, ਡਾ. ਜੇ. ਪੀ. ਵਾਸਵਾਨੀ, ਰਾਜਦੂਤ ਕਮਲੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ, ਐਸ. ਪੀ. ਹਿੰਦੂਜਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ, ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਮੋਦੀ, ਮੁਨੀ ਚਿੰਨਾ ਨੰਦ ਸਰਸਵਤੀ, ਐਸ. ਐਨ. ਗੋਇਨਕਾ, ਸਵਾਮੀ ਅਗਨੀਵੇਸ਼, ਬਾਵਾ ਜੈਨ, ਬੀਬੀ ਕਵਿਤਾ ਆਦਿ ਸੰਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੋਧ ਪੂਰਿਆ ਗਿਆ।

ਸਿੰਘਲ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੇਪਨਾਹ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਾਹਨੁਮਾ, ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਣ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਮਨ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੁਕਣ ਲਈ ਪਧਾਰ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸ਼ਬਦ-ਘੋਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਾ ਰਹੀ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੜੀਆਂ ਮਧੁਰ ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ—

ਗੀਬਿੰਦ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ।

ਗੁਪਾਲ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ।

ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਵੇਸ਼ ਰੂਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੁੰਸਜਿਤ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਥਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁਲ ਪੱਤਰ, ਦੀਪਕ ਰੱਖ ਕੇ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ। ਉਹ ਇਸ ਹਾਲ ਵਿਚ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਖੜੀਆਂ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਕਵਿਤਾ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੜੇ ਸੀਮਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਸੀਰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ, ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਸਭ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਤਾ ਹੂੰ। ਮੁੱਝੇ ਯਹ ਦੇਖ ਕਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ੋਂ ਮੇਂ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਗ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰ ਕੇ ਅਪਨਾ ਰਹੇ ਹੈ। ਏਕ ਬਾਰ ਏਕ ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ ਸਮਯ ਏਕ ਗੋਰੇ ਨੇ ਹਮੇਂ ਬਤਾਇਆ ਕਿ ਵੇਹ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੈ। ਵੇਹ ਸਮਝਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਮਿਲਨੇ ਕਾ ਏਕ ਮਾਤਰ ਰਾਸਤਾ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਵੇਜੀਟੇਰੀਅਨ ਹੋਣਾ। ਲੇਕਿਨ ਖੇਦ ਹੈ ਕਿ ਹਮ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰ

ਤਿਆਗ ਰਹੇ ਹੈ।”

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਅਮਨ ਲਈ ਜੀਵ ਹੋਤਿਆ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਿਆ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਲਾ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਗੜਗੜਾਹਟ ਨਾਲ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਾ ਜੈਨ ਨੇ ਜਦ ਇਸ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗਲੇ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਉੱਤਰਦਾਇਤਵ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਹੋਈ।

ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ੧੧੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਜੀ ਅਮਰੀਕਾ ਆਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਇਆ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਗਠਨ (ਯੂ. ਐਨ. ਓ) ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਅਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਦਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਲ੍ਹ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰਿਆ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਅਚਾਰੀਆ ਸੁਸ਼ੀਲ ਮੁਨੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੋ ਇਹ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਿਆ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।”

ਉਹਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਭਾਵੇਂ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਹੈ ਪਰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਹੁਰਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ੩੦੦ ਫ਼ੀਲੀਗੇਟ ਆਉਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ। ਜਪਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਨੋਰੀਹਿਕੋ ਨਸ਼ੀਮਿਤੋ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੀ ਨਾਲੰਦਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ, ਬੁਧ, ਇਸਾਈ, ਮੁਸਲਮ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦਾਦਾ ਜੇ. ਪੀ. ਵਾਸਵਾਨੀ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਏਕਤਾ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅਗੇ ਵਧੋ। ਆਸ਼ਾ ਰਖੋ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਓ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਇਕ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਏਕਤਾ ਬਿਨਾ ਭਾਰਤ ਕਿੱਥੇ ? ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੌੜ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਦੀ, ਧਰਮ ਗੱਲਾਂ ਘਟ ਕਰੇ ਤੇ ਅਮਲ ਵੱਧੋ। ਯੋਗੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਪੜ੍ਹਾਉਣ (ਸਿੱਖ ਸਜਾਉਣ) ਦਾ ਮਾਣ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਬਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।

ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹਲ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਕਰਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰ ਦਾ ਰਾਹ ਅਮਨ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਦਾ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਆਦ, ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਕਿਉਂ ਮਾਰੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੁਹਾਨੀ ਆਗੂ ਹਨ। ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਹਰ ਸੁਆਮੀ, ਆਚਾਰੀਆ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਟੈਸਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਵੇਂ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਏ? ਭਾਰਤੀ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਏ? ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੀਏ ਸਭ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਮੁਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਅਸਲੀ ਕੁੰਡ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ। ਇਕ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਾ। ਅਸੀਂ ਸਦਭਾਵਨਾ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹੀਏ।"

ਸਤਨਰਾਇਣ ਗੋਇਨਕਾ ਹੁਰਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਤਰੰਗੀ ਸੋਭਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਲਈ ਹੈ।

ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮਿਤਲ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਏਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਜਮੀਨ ਉਤੇ ਛਕਣ ਲਈ ਬੈਠੇ ਤੇ ਹੋਰ ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਜ਼ਾਂ ਕਰਸੀਆਂ ਉਤੇ। ਰਣਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਆਪਣੇ ਕੈਮਰੇ ਵਿਚ ਹਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਲ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਿਹਾ। ਸਮਾਗਮ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਯੋਗੀ ਜੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ।

2੮ ਅਗਸਤ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦੇ ਦਹਿਸਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਸੰਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਧੀਰਾ ਨੇ ਵਾਰ ਲਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਤਾਂ "ਗੁਰ ਬਾਪੀ ਦਿਤੀ ਕੰਡ ਜੀਓ"। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ। ਅਰਦਾਸ ਬਾਅਦ ਚੱਲਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ। ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਤਾ ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਭਰੋਵਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਮੀ ਪੁਰੀਆ ੭ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਜਗਜੀਤ ਨਗਰ (ਹਰਿਆਣੇ) ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ੨੧ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਸੀ, ਸੋ ਭੋਗ ਤੇ ਨਾ ਜਾ

ਸਕਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਏਥੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ੋਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਗਈ।

ਵਾਰਡਰਫ ਹੋਟਲ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਲਾਬੀ ਵਿਚ ਲੰਮੀ ਕਤਾਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਭ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ, ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਫੋਟੋ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਬੈਜ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਗੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਅਣਸੰਦਿਆ, ਗੈਰ ਜ਼ੋਮੇਵਾਰ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਪੱਖ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਉੱਜ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਮੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ। ਫਹਿਰਿਸਤ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਫੋਟੋ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਗਰੀ ਵਾਲਾ ਫਿਕੋ ਬਦਾਮੀ ਰੰਗ ਦਾ ਥੈਗ। ਇਸ ਥੈਗ ਉਤੇ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਿਨ੍ਹ-ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ੧੨ ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹ- ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮਗਰੀ ਇਤੇ ਵੀ ਸੀ।

ਥੈਗ ਵਿਚਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਲੈਣ ਸੰਬੰਧੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਪਛਾਣਾਂ ਭਾਵੇਂ ਗੂੜੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਅਜੇ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਵਿਧੀਵਿਤ ਉਦਘਾਟਨ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਠੀਕ ੩-੪੫ ਵਜੇ ਯੂ. ਐਨ. ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਥੇ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਬੱਸਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਯੂ. ਐਨ. ਬਿਲਡਿੰਗ ਪਹੁੰਚੇ।

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਚਮੁੱਚ ਦੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਤਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਨੁੱਹਣ ਟਾਪੂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ, ਰੈਡ ਇੰਡੀਅਨ (ਲਾਲ ਭਾਰਤੀ) ਗੇਟ ਉਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਖ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੁਛ-ਪੜਤਾਲ ਸੀ।

ਹਾਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਥੰਮ੍ਹ ਤੇ ਰਖੇ ਪੱਥਰ ਪਿਸਤੌਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਗੰਢ ਮਾਰ ਕੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤਖੱਦਦ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹੋ ਤੇ ਅਮਨ ਰਖੋ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਵਡਾ ਗੋਲਾ ਤੁੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸੋਨ ਸੁਨਹਿਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਕਾਲੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਵਾਲੇ, ਕਾਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜੀ ਦਾੜਾਂ ਹੇਠ ਜੇ ਧਰਤੀ

ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਵੀ ਵਸ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਉਂਜ਼ ਏਥੇ ਗੁਟਗੁਰੂ ਗੁਟਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਕਬੂਤਰ ਮਸਤ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਾਲ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੂਹਰੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਅਚਾਰੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ, ਪਾਦਰੀਆਂ, ਮੁਲਾਵਾਂ, ਪ੍ਰੋਹਿਤਾਂ ਅਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਭਾਏਮਾਨ ਸਨ। ਡਾ. ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਹੁਰੀ ਆਏ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਡਰਮਾਂ ਦੇ ਇਕ ਤਾਲ ਵਿਚ ਵਜਣ ਨਾਲ ਸਭਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਉਹ ਇੰਜ ਵਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਵਾਛੜ ਦਾ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਮੰਗਲਾ ਚਰਣ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਖ ਪੂਰਿਆ ਗਿਆ।

ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇਅ ਕਰ ਰਹੇ ਪਰ ਗਾਇਨ ਵਿਚਲੀ ਲੋਚ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਸ ਘੋਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਜਾਈ ਗਈ ਬੰਸਰੀ ਵੀ ਸੁਰੀਲੀ ਸੀ। ਸੋਖ ਅਹਿਮਦ ਤਿਜਾਨੀ ਬੰਨ ਚੁੰਮਰ ਦੀ ਦਿਤੀ ਬਾਂਗ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਵੀ ਰਸੀਲੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਹੌਲ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਸੀ। ਕੁਝ ਬੇਗਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਾਵਾ ਜੈਨ ਨੇ ਸੁਆਗਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੱਸੇ, ਅਧਿਆਤਮ ਮੁੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਯਕੀਨਨ ਸਭ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਮਨ ਲਈ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਹਲ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਭ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਹੀ ਸੰਮੇਲਨ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸਮਝ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਮਨ ਅਹਿਸਾਸ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਆਦਿ ਸਾਡੇ ਟੀਚੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਨਰਾਇਣ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੰਤਰ ਦਾ ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਭਾਵਸਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਬਾਈਲੈਂਡ ਦੇ ਬੋਧੀ ਪਰਮ ਪੁਰੁਖ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਹਿਜ਼ ਹੋਲੀਨੈਂਸ ਸੋਮਦਤ ਠਠਾ ਕੁਥਾਪੇਸਾਦਾਂ, ਇਸਰਾਈਲ ਦੇ, ਯਹੂਦੀ ਆਚਾਰੀਆਂ (ਰਾਬੀ) ਮੋਰ ਲਊ, ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਗੁੱਡ ਮੁਵਤੀ, ਸੋਖ ਅਹਿਮਦ ਕਫਤਾਰੋ, ਵੈਟਿਕਨ ਦੇ ਵਰਾਸਿਸ ਕਾਰਡੀਨਲ ਅਰਿਜ਼, ਅਮਰੀਕਨ ਸਨਾਤਨੀ ਚਰਚ ਦੇ ਕਰੋਕਿਨ, ਜਪਾਨ ਦੀ ਪੂਰਵਜ ਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਮੱਤ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿੰਟੋ ਸੰਪਰਦਾ, ਜੈਨ, ਜਰਤੂਸਤ, ਪਰੋਪਰਾਵਾਦੀ ਅਫਰੀਕੀ ਤੇ ਕੋਰੀਆਈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਚੀਨੀ ਸਾਧੂਆਂ

ਦੀ ਕੁਝ ਧੀਮੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਉਵਾਦੀ, ਬਹਾਈ, ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਮਾਰੀ, ਮੂਲ ਅਮਰੀਕੀ, ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਯੋਗੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਵਾਕ, ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ 'ਤੇ ਅਮਲ ਹੀ ਅਮਨ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ। ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਸੱਪ, ਚੂਹਾ ਜਾਂ ਜੁੰਮੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚੋਂ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖ, ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਆਈ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਉੱਗੀ ਵੇਲ ਦਾ ਖਰਬੂਜਾ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸੱਤ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਸਾਗ ਰਿੰਨੁ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸੱਤਾ ਨੇ ਰਿੱਧਾ ਸਾਗ ਉਸ ਘਰ ਭਿਜਵਾਇਆ। ਏਨਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਮਾਰਨ ਦਾ। ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਉੱਤੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚੋਂ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਮਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਨਾਲ।"

ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਕਿ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਿਵ ਮਹਿਮਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਿਵਰ ਸਾਈਡ ਚਰਚ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਪਾਦਰੀ ਜੋਮਜ਼ ਫੋਰਬਜ਼ ਨੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ, ਸ੍ਰੀ ਰਵੀ ਸ਼ੇਕਰ ਨੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਾਸਵਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਝਟਨ ਬਾਰੇ ਭਰਪੂਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਨਾ ਮਰੀਅਮ ਨੇ ਸਮਾਪਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ-ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬਾਹਰ ਦਲਾਈ ਲਾਮਾ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਦਿਆ ਗਿਆ ?

ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਕਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵੈਦ ਦਾਹੜਾ, ਸਵੈਦ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ, ਜੂੜੇ ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਰੁਦਰਾਕਸ਼ ਦੀਆਂ ਮਾਲਵਾਂ ਸਨ, ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੇ

ਘਰ ਪਰਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਵਾਈ ਟਾਪੂ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਿਵਾਏ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ। ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਟੀ.ਵੀ ਵਾਲਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ, 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਮੇਲਨ ਤੋਂ ਕੀ ਮਿਲੇਗਾ?' ਸੱਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਆਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚੋਂ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਮਨ ਕਰਕੇ, ਨਾ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਨਾ ਕਰਮ ਕਰਕੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਅਮਨ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਸ਼ਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਫੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਖਾਣ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

੨੯ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਵਾਰ ਪਹਿਲੇ ਘਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀਆਂ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹਰਪੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੋਨੂੰ) ਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਈ।

ਅੱਜ ਸਵੇਰ ੫ ਵਜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਯੂ. ਐਨ. ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਗਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਧਾਰਨ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਆ ਗਏ। ਮੰਚ ਦੀ ਸ਼ੁਭਾ ਯੂ. ਐਨ. ਓ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕੋਫੀ ਅਨਾਨ, ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਟੇਡ ਟਰਨਰ ਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਾਵਾ ਜੈਨ ਬਣੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਗਰਮ ਪ੍ਰਪਰਾਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਫਰੀਕਨ ਡਰੰਮ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਚ ਸੀ ਗਿੱਧੇ ਭੰਗਤੇ ਵਾਂਗ। ਪਰ ਇਹ ਢੋਲ ਅਮਨ ਲਈ ਵੱਜੇ ਸਨ, ਯੁਧ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੰਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨਾਈਜੀਰੀਆ ਦੇ ਬਾਬਾ ਓਲਾਤੁਨ ਜੀ ਤੇ ਸਾਬੀਆਂ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਬਿਨ ਅਬਦੁਲ ਅਜੀਜ਼ ਅਲ ਸੁਡਾਇਸ ਇਮਾਮ ਅਤੇ ਮੱਕੇ ਦੀ ਹਰਮ ਤੇ ਖਤੀਬ ਨੇ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ। ਆਇਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਅਸੀਂ ਭੁਲੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਤੂੰ ਨਾ ਭੁਲੇਂ, ਸਾਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਸਿਖਾ ਰਹਿਮ ਕਰ।'

ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਬਿਸ਼ਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੀਏ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ।"

ਜੈਨ ਹੁਰਾਂ, ਅਨਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਏਥੇ ਸੋਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ, ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਬਰ, ਹਾਲ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ

ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰਾਸ਼ਨੀਤਕਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦਾ ਖ਼ੂਨੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਦੁਹਰਾਉਣਾ, ਅਮਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਗ਼ਰੀਬੀ ਨੂੰ ੨੦੨੪ ਈ. ਤਕ ਮੁਕਾਉਣ ਲਈ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਉਣੇ ਹਨ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੁਧ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਯੂ. ਐਨ. ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਏਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਬਣਾਨ ਦਾ ਸੁਝਾ ਦਿਤਾ। ਬਾਵਾ ਜੈਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾਟਕੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਰੋਤਾ ਮੁਖੀ ਵਧੀਆ ਖ਼ੁਲਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਜ਼ੁਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਰਤ ਫਿਰਾ। ਕੋਫੀ ਅਨਾਨ ਨੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਸਭ ਦਾ ਇਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਰਮ, ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਵੇ। ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਰਖ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ, ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹੇ, ਔਰਤਾਂ, ਘਟ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਬੇਦਬਾਵ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦੂਰ ਕਰਨ, ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਵਾਦ ਹੋਵੇ, ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਹੋਵੇ।

ਡਾਕਟਰ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ 'ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ' ਖ਼ੋਲ੍ਹਣ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਕਿ ਧਰਮ ਤਾਂ ਹੈ ਜੋ ਅਮਨ ਪੈਦਾ ਕਰੇ, ਧਰਮ ਕੋਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਤਕਨੀਕੀ ਹੱਲ ਨਹੀਂ, ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਾ ਦਿਓ ਇਸ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ ਛੱਡੋ, ਗ਼ਰੀਬੀ ਹਟੇ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਖਾ ਬੰਦਾ ਗੁਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਐਸ ਕਰਨ ਇਸ ਵਿਰੁਧ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਦਬਾਅ ਵਧੇ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸ਼ਲ ਬਖਸ਼ੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਇਸਾਈ, ਇਸਲਾਮ, ਪਾਰਸੀ, ਸ਼ਿੰਟੋ, ਬੁਧ ਜੈਨ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਆਗੂ ਸਨ। ਡਾ. ਟੇਡ ਟਰਨਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁੰਜੀਗਤ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, ਏਥੇ ਇਕੋ ਹੀ ਜਾਤ ਹੈ ਮਨੁਖਤਾ ਦੀ ਜਾਤ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਵਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਜਦ ਸਭ ਉਠਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਡਾ. ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿਤਾ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਸਲੇ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਾ ਲੱਗਾ।

ਦੂਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਧ ਵਧ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਰਹਿਬਰਾਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਨੂੰ ਪਲਟਾਉਣ ਲਈ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਤਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਕਰਤਵ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਨੂੰ ਪਲਟਾਉਣ ਲਈ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰਾ-ਇੰਦੂ ਜੈਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇਕ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਹਿੰਸਾ ਪਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਪੋਤਰੀ, ਦਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਇਲਾ ਗਾਂਧੀ ਵੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਬਾਰੇ ਸਾਰਥਕ ਚਰਚਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, "ਅਮਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ, ਖਿਆ ਸ਼ੀਲਤਾ ਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅੰਤ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਚਰਚਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਸੀ ਹਲ ਕੇ ਚਲੀਏ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈਏ, ਸਾਥਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ਬੰਨੀਏ, ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੜੋਂ ਪੁਟੀਏ, ਯੁੱਧਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀਏ, ਹੱਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਬਦਨ ਘਟੋ। ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਬੜੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਤੀ ਸ੍ਰ. ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਛਤਪਾਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੇ ਹੋਟਲ ਬੰਬਈ ਪੈਲੇਸ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਗਏ। ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਸਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਸੰਤ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ, ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਛੱਡਣ ਦਾ ਪੁਣ ਲੈ ਕੇ ਭਜਨ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਇਸਾਈ ਸਟੀਵਨ ਨੇ ਵੀ ਜੋਤਾ ਲਾਹ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

੩੦ ਅਗਸਤ- ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ, ਵਾਰ ਵਿਚ ਰਿਚਮੰਡ ਹਿਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਸੰਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਰ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਤੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, "ਧੀਰਧੀ ਦੇਖਿ ਤੁਮਾਰੇ ਰੰਗਾ" ਸੱਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਾਂ।

ਵਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਬ੍ਰਿਗੇਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਤਕਲੀਫ਼ ਕਾਰਨ ਘੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬੇਨ ਸਕਦੇ ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਲਦੇ ਹੱਥ, ਹਿਲਦੇ ਪੈਰ ਤੇ ਸਿਰ ਦਸਦੇ ਸਨ ਉਹ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਅਰਦਾਸ ਪਿਛੋਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, ਪਾਸਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਜੇ ਵੀ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੀਲ ਕੁ ਤੁਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਿਲਾਵਲ ਵਿਚ ਕਵਨ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਓ ਬਿਨਸਾਇਓ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ। ਉਹ ਖੁਦ ਸਿਤਾਰ ਦੇ ਵਾਦਕ ਸਨ। ਰਬਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਥ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਉਸਤਾਦ ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਨਾਸਰ ਅਹਿਮਦ, ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ, ਮਸਤਾਨ ਸਿੰਘ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਕਦਊ ਸਿੰਘ ਅਨਾਇਤ ਜਰਨੈਲ ਅਲੀ ਤਖ਼ਸ, ਫਤੇ ਅਲੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ

ਬਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਸ ਕਿਹਾ ਸਰੋਂਦੇ ਤੇ ਰਬਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹ ਨੇ ਪੇਂਟੇ ਅਠ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਤਾਲ ਵਜਾ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ। ਫਿਰ ਭੋਰਵੀ ਦੀ ਧਮਾਕਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ- ਆਲੀ ਦੇਖੋ ਭੋਰ ਭਈ, ਬ੍ਰਿਜ ਦੀ ਧਮਾਕਾ ਹੋਲੀ, ਆਦਿ ਸੁਣਾਏ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, 'ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ੨੫੦-੩੦੦ ਗੀਤਾਂ ਸਿੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸੋਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹਿੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੁਧ ਗੀਤ, ਸੂਹੀ ਤੇ ਮਾਝ ਕੇਵਲ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਨਬੇ ਹੀ ਦੇ ਹਨ- ਨਾਮ ਦਾ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ।

ਮਸਤਾਨਾ ਰੋਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਨਿਰੰਤਰਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਆਇਆ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਪਾ ਕੇ ਬੜੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਭਜਨ ਦੇ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਏਥੋਂ ਹੋਟਲ ਪੁਜੇ। ਅੱਜ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਸੈਸ਼ਨ ਬਾਲ ਰੂਮ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਫਾਰ ਪੀਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੋਰਿਸ ਸਟਾਰਗ ਨੇ ਕੀਤੀ। "ਗਲਬਾਤ ਤੋਂ ਸਰਗਰਮੀ ਵੱਲ" ਨੂੰ ਪਰਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਦਾ ਪਲਟਾਅ, ਖਿਆਲੀਲਤਾ ਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ, ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਸਮੂਲ ਖਾਤਮਾ, ਜੋਗਿਰਦੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਬਹਾਲੀ, ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਬੋਧੀ, ਇਸਲਾਮ, ਇਸਾਈ, ਪਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਬਾਈਬੇਲ, ਸਾਧੂਦੀ ਅਰਥ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ, ਚਿੱਲੀ, ਭਾਰਤ, ਫਿਲੀਪਾਇਨਜ਼, ਰੂਸ, ਕੀਨੀਆ, ਇਰਾਨ, ਚੀਨ, ਪਿਉਰਿਟੇਰਿਸ਼, ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ, ਵਖ ਵਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਸ ਸੈਂਟਰਲ ਏਸ਼ੀਆ, ਮਿਡਲ ਈਸਟ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸਿਆਸੀ ਨਹੀਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੀ।

ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਰੂਸ-ਪੂਰਬੀ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦੇ ਅਤਲਾਈ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਬਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਨ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰੂਸੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਤੇ ਉਲਟ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਜੀ ਸਹਾਇਕ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਢੇ ਉਤੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਸਦੇ ਰੂਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਖੁਰਸ਼ਚੋਵ ਤੇ ਬਲਗਾਨਿਨ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਮੋਸਕਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਉਸ ਧਰਮ ਮੁਖੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ,

ਹੱਥ ਜੋੜ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਬਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਜੇ ਹੱਦਾਂ ਚੁਕੀਆਂ ਜਾਣ, ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਹੋਵੇ, ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਪੁਛੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਅਗੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਸਨ ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਦਿਓ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਆ ਕੇ ਫਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।” ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, “ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ।”

ਸਮਾਪਤੀ ਦਿਵਸ ੩੧ ਅਗਸਤ-

ਅੱਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਾਰਡਰਫ ਅਸਟੋਰੀਆ ਹੋਟਲ ਦੇ ਵਡੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਏ। ਚਰਚਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸਨ : ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ, ਝਗੜਿਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਂਝਾਂ ਵੱਲ, ਇਥੋਪੀਆ, ਇਰੀਟਰੀਆ, ਸੂਡਾਨ, ਨਾਈਜੀਰੀਆ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪਰਤਾਓ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਬਾਰੇ ਰੱਦੇ ਅਮਲ, ਵਾਤਾਵਰਨ-ਧਾਰਮਿਕ ਪਰਪੇਖ ਜਾਗੀ ਰਹਿਣਯੋਗ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ, ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨੇਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ।

ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਸਮੇਂ ਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਖਿੱਤੇ ਮੱਥੇ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾ ਸਥਾਨ ਬਹਿਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੇਤੂਰੂ ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਕੀ ਦਾ ਤਬਲਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮਧੁਰ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ, ਯੋਗੀ ਜੀ, ਬਾਵਾ ਜੈਨ, ਸੁਆਮੀ ਮਹੇਸ਼ਵਰਾ ਨੰਦ, ਅਸ਼ੋਕ ਸਿੰਘਲ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਛਤਵਾਲ, ਖਵਾਜਾ ਕਾਸਮ ਨਿਜਾਮੀ, ਐਮ. ਐਲ. ਸਿੰਘਵੀ, ਸੁਵਾਮੀ ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ, ਬੀ. ਕੇ. ਮੱਦੀ ਆਦਿ ਸੁਭਾਏਮਾਨ ਸਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਨ ਦਾ ਯੋਧਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ(ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਕਿਤਾਬਚਾ) ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਯੋਗੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਖਾਓ, ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕਰੋ ਜੋ ਬੇਜੁਬਾਨ ਹਨ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਉੱਤੇ ਬਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜੋਗੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਧੀਰ ਸਾਹਿਬ

ਖਵਾਜਾ ਹਸਨ ਸ਼ਾਨੀ ਨਿਜਾਮੀ ਨੇ ਸ਼ੁਧ ਪਵਿਤਰ ਖਾਨੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਖਾਣੇ ਦੇ ਹਾਲ ਅੱਗੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲਗੇ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਟ੍ਰਸਟ ਵਲੋਂ ਸੱਦਾ ਬੈਠਨ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਨਿਊਜ਼ ਇੰਡੀਆ ਟੀ. ਵੀ. ਵਾਲਿਆਂ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਅਛੇ ਕਾਮ ਕੇ ਲੀਏ ਹਮ ਲੋਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ। ਯਹ ਕਾਮ ਸਿਆਸਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੀ।

- ਇਸ ਕਾ ਲਾਭ ?

- ਮਿਲ ਬੈਠਣੇ ਸੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਕੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਤੇ ਹੈਂ। ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਬੰਦ ਹੋਤੇ ਹੈਂ। ਯਹ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਸਤਿਜੁਗ ਸੇ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਮ ਇੱਕੱਠੇ ਹੈਂ ਅਮਨ ਕੇਸੇ ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ, ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਚੰਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ।

- ਆਪ ਕਿਆ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਦੇਨਾ ਚਾਹੋਗੇ ?

- ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਕਿਸੀ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮੱਤ ਸੱਚੇ।

- ਕਿਆ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਅਕਤੀਓਂ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮੇਂ ਆਨਾ ਚਾਹੀਏ।

- ਹਾਂ ਅਗਰ ਧਰਮ ਸਿਆਸਤ ਸੇ ਉਚਾ ਰਹਿ ਸਕੇ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਧਰਮ ਸੇ ਉੱਚੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਗਾਹਿਮਾਗਾਹਿਮੀ ਸੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕਈਆਂ ਤੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਨਕੇ ਸ਼ਿਸ਼ਯ ਹੋ ਵੇ ਉਨ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਏਗੇ। ਕਈ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਵੀਜੇ ਵੀ ਲੁਆ ਕੇ ਆਏ ਸਨ।

ਇਕ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸ ਦੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਟਲ ਖਾਲੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਹੋਰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਰਹਿਨੁਮਾ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਥੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਏਨੀ ਵਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਰਹਿਨੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਛੱਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸਾਰੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਬੋਧਿਕ ਪੱਖ ਭਾਭੂ ਸੀ। ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ, ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਦਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਸਾਰਥਕ ਸੀ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਉਸਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗਲ ਕਾਮਨਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤੇ ਉਚੇਚਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਦਮ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਯੂਥ ਸਰੋਨਟੋਰ ਯਾਗ ਬੋਰਥਰੋਵ, ਰੂਸ ਦੇ ਟਰਾਂਸੀਲੇਕਾ ਦੇ ਅਲਟਾਏ ਕਾਗਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਨੇਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ।

ਸਿਡਨ ਦੇ ਆਰਚ ਬਿਸ਼ਪ ਆਫ ਗਰਿਗੋਰੀਅਨ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗ ਸਾਥ

ਮਾਸਤੂਰ ਚਾਵਲਨਿਕ ਦਾਦਾ ਜੇ. ਪੀ. ਵਾਸਕਾਰਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮੋਦਨ ਕਰਦਿਆਂ। ਨਾਲ ਖੜੇ ਹਨ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸਕਾਮੀ ਚਿਲਾਨੇਵਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲਨਿਜਾਮੁਦੀਨ ਚਿਲੀ ਦੇ ਹਜ਼ਰਤ ਪੀਰ ਨਿਜਾਮੀ ਸਾਹਿਬ(ਜੇ) ਅਤੇ ਬੈਨਰੇਕਲ ਪਰਲਾ ਮਾਸਟਰ (ਹ) ਸਿੱਖ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇਗੇ
ਅਨੁਮਾਨ ਮਿਲੇਗੇ ਤੇ ਆਪਣੇ
ਸਭ ਪਾਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਦਾ ਨੇਕਤਾ ਫੈਲਾਇਆ ਜਿਥਾ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਇਕ ਥਾਂ
ਭੇਟੇ ਹਨ ਸੁਖਾਮੀ ਦਰਿਆਜੰਟ
ਸ਼ਰਮਦਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਸ਼ੇਰ
ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਨਦੇਵਾਂ ਅਤੇ
ਮਿਲੇਗੇ ਦੇ ਮਨਦੇਵਾਂ ਸ਼ਰਮਦਰੀ
ਸ਼ੀ ਆਪਣਾ ਸੇਵਾ

ਘੋਰਮੈਨੇਨਾ (ਮਾਨੀਕਾ)
ਇਕ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਘੋਰੀ
ਹਰਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ
ਗੁਰੂ ਵਿਖੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਘੋਰੀ ਜੀ ਨਾਲ

ਘੋਰੀ ਹਰਮਨ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਦਰੀ
ਇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਸ. ਸ. ਸ਼ਰਮਦਰੀ
ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਵਾਲੇ
ਚਾਮਕਰ ਘੋਰੀਆਂ ਘੋਰੀਆਂ
ਘੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਦੇ ਅਤੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਲੰਡਨ

ਸਮਾਗਮੀ ਸੰਗਠਨ ਕੋਲੋਂ ਹੁ ਮੇ. ਵਲੋਂ ਵਾਰਥਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਸਿਰਫ ੧੦ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੦ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾ ਬਿਨਾਂ। ਵਾਈਸਨ ਮੈਚ ਹੋ ਯੋਜਨਾ ਲੈਣੀ
ਨਾਲ ਮ. ਹ. ਮ. ਰੋਹਾਵਾ, ਮ. ਕਾਂਸਿਰਥ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮ. ਸ਼ਰਦੀਏ ਸਿੰਘ ਸੰਪਾਦਕ ਬਹਿਮਾਨ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮ. ਗੁਲਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕੋਲੋਂ।

ਸਿਰਫ ਬੰਦ ਸਾਥੀਏ ਹੋ ਯੋਜਨਾ ਲੈਣੀ ਮ. ਹ. ਮ. ਰੋਹਾਵਾ, ਮ. ਸ਼ਰਦੀਏ ਸਿੰਘ ਬਹਿਮਾਨ, ਮ. ਗੁਲਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ,
ਗੁਰੂ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਂਸਿਰਥ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੇਚ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਬਲਿਅਮ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ
ਸੇਖਰਵਾਲ ਬਲਿਅਮ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟਾ ਪੱਤਰ ਦੇਖੇ ਹੋਏ
ਤਿਪਤੀ ਸੇਖਰ ਕੇਂਦਰਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਨੀਤ ਧੀਰ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ
ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧ।
ਨਾਲ ਅਨੁ ਹਨ ਸ਼. ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਰੇਵਾਨਾ।

ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਦੇ
ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਸ਼: ਭੁਲਰੀਧ ਸਿੰਘ ਭਾਨਾ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਾਹਿਬਾਨ,
ਸ਼. ਧ. ਸ਼. ਰੇਵਾਨਾ, ਗੁਰੂ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ,
ਸ਼. ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੇਖਰਵਾਲ ਬਲਿਅਮ,
ਡਾ. ਕ. ਸ਼. ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਨੀਤ ਧੀਰ,
ਸ਼. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਰਨ, ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਾਜ ਸਿੰਘ,
ਸ਼. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਰੋਚ ਕਲਪਾਵ ਅਤੇ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਸਿ. ਬਾਬੇ ਭੋਲੇ
ਸਰੋਚ ਸਿੰਘ
ਸੇਖਰਵਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਨਾ ਸਰੋਚ,
ਸਰੋਚ ਸਿੰਘ ਰੇਵਾਨਾ,
ਸ਼. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਰੇਵਾਨਾ
ਸ਼. ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਰੇਵਾਨਾ

ਸਾਧੂਚਾਲ ਨਾਮਗੰਮ ਖਬਰੀ ਸ਼. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਨੇਸ਼ਰ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੱਠੀ, ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਚਿੰਟ, ਸੰਤ ਸਤਿਨਾਮਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਜਥਰ

ਇਸ ਵਾਰ ਡਾ. ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੇਧੂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

੧੦ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰਾਤ ਹਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਨਾਮਗੰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਖੜੇ ਹਨ ਖਬਰੀ ਗਿਆਨਪੀਠ ਐਵਾਰਡੀ ਸ਼. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨਾਵਲਿਸਟ, ਸੇਧੂ ਸਪੁਰੀ ਰੂਪ ਸੇਧੂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੇਧੂ (ਰਜਵੰਤ ਕੌਰ), ਡਾ. ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੇਧੂ, ਪਿਛੇ ਡਾਮਰੋਡ ਕੰਪਰਵ ਸੈਣ, ਸ਼. ਗੁਰਸਰਨ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਰਾਮਚੰਦ ਸਿੰਘ, ਸ਼. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਧੂ ਟਰੇਸ਼ੀ ਪਾਸ ਟਰੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਸੁਚਰਨ ਕੁਮਾਰ।

ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ !

—ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ

ਜਦੋਂ, ਉਸਤਾਦ ਯਮੁਲੇ ਜੱਟ ਦਾ ਚੋਲਾ ਬਣਨ ਗਿਆ ਸੀ—ਲੁਧਿਆਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ 'ਚ ਸਲਾਨਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ—ਬਾਬਾ ਪੀਰ ਕਟੋਰੇ ਸ਼ਾਹ ਯਾਦਗਾਰੀ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਸਤਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ। ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਚੋਲੇ ਬਾਲਕੋ ਤੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਣ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਡੇਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ, ਭੀੜੀ ਜਿਹੀ ਥਾਂ 'ਚ ਹੀ ਸਟੇਜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਚੋਲੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਤੁੰਟ ਲੰਗਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਪੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਲੰਗਰ ਛੱਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਭੁੰਜੇ ਗਏਲਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਸੇਲ ਜੀ.....ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਸਨ।

ਇਹ ਸਨ ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਬਾਬਤ ਏਨਾ ਕੁ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੇ ਪੰਗਵੰਤ ਭਰਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ੨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੁਣਕੇ ਲੱਭੀ ਸੀ—ਕਿਉਂਕਿ ਕਸੇਲ ਜੀ ਵਰਗੇ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ-ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉੱਦਮ ਕੋਈ ਮੰਗੀ ਉਮਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਾਲੇ। ਤੇ ਗਾਉਣੇ-ਵਜਾਉਣੇ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਦਵਾਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਆਇਆ ਸਾਂ।

੧੯੯੧ ਦੇ ਦਸੰਬਰ, ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਛਪਿਆ ਕਿ, “ਮੇਰੀ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ।” ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਦਾ ਖ਼ਤ ਲਿਖਿਆ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਤ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ‘ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ’ ਪੁਸਤਿਕਾ ਪੁੱਜੀ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ ਚਿੱਠੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ, “ਜਦੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੀ।” ਸੋ ਮੈਂ ਬੇੜੇ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਉਚੇਚਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਟਿਆਲੇ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਪਟਿਆਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੇ ਉਤਰਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੁਹੱਲਾ ਸੂਈ ਗਰਾਂ ਨੇੜੇ ਰਾਮ ਆਸ਼ਰਮ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਬੰਦਾ

ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਪੈਂਚਰ ਲਾਈ ਜਾਏ, ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਕਸੇਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣੈ।”

“ਚੱਲੋ-ਚੱਲੋ..... ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ।” ਹੱਥਲਾ ਕੰਮ ਛੱਡਕੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਭੀੜੀ ਜਿਹੀ ਗਲੀ ਵਿਚਦੀ ਲੈ ਤੁਰਿਆ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗਲੀ ਹੋਰ ਹੋਰ ਭੀੜੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਨੁੱਕਰ ਜਿਹੀ 'ਚ ਬੂਹਾ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਫੱਟੀ ਲਟਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆ.....ਅੱਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਪੱਕਾ ਵਿਹੜਾ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦੀਵਾਨ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਹਾਇਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲਿਖਣ-ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੰਟੀ ਸੱਖੋਂ ਨੂੰ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਉੱਤੇ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੌਦਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਜੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਖ਼ੈਰ! ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਣ 'ਤੇ ਕਸੇਲ ਜੀ ਅਤੇ ਅੰਟੀ ਨੇ ਬੜਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

ਕਸੇਲ ਜੀ ਵੰਨੀ ਦੇਖਕੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਕਹਿ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ, “ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਣ ਦਾ ਵੱਲ ਕੋਈ ਕਸੇਲ ਜੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ!” ਏਨੇ ਪੱਕੇ ਨਿਯਮਬੱਧ ਹਨ ਕਸੇਲ ਜੀ ਕਿ ਢਾਈ ਵਜੇ ਪੂਰੇ ਉਹਨਾਂ ਜਾਗ ਪੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਦੀਵਾਨ ਉੱਪਰ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਾਹਰ, ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਖੁੰਡੀ ਫੜਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ। ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣਗੇ ਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਫਿਰ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਪਲ ਬੈਠਕੇ.... ਆਰਾਮ ਮਗਰੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਬੜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਵਕ ਤੇ ਠਰੁੱਠ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਸਤਰ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਪੈ ਕੇ.... ਬਾਹਰ ਲਟਕਦੀ ਲੰਬੀ ਤਾਰ ਉੱਤੇ ਐਨ ਝਾੜ-ਖਿਲਾਰਕੇ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾ ਦੇਣਗੇ। ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਦੀਵਾਨ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਲੱਗੇ ਹੀ ਰੋਡੀਓ ਦਾ ਕੰਨ ਮਰੋੜ ਦੇਣਗੇ.... ਏਨੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਸੇਲ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਲਾ ਫੜਕੇ ‘ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ’ ਕਰਨ ਜੁਟ ਜਾਣਗੇ। ਫਿਰ ਕੋਈ ਘਰ ਦਾ ਜੀਅ ਉੱਠਕੇ ਚਾਹ ਬਣਾਏਗਾ, ਕਸੇਲ ਜੀ

ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਵੇਲਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦੇ..... ਚਾਹ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਡੀਓ ਤੋਂ ਖਬਰਾਂ ਵੀ। ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਉਹ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਖਾਲੀ ਚਾਹ ਘੱਟ ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਮੱਠੀ ਜਾਂ ਬਿਸਕੁਟ ਵੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚਾਹ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਖਬਾਰ ਸੁਣਨਗੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਖਬਾਰ ਸੁਣਾਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ। ਬਰੇਕ ਵਾਸਟ ਬਾਅਦ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਲਕੀ ਫੁਲਕੀ ਜਿਹੀ ਸੈਰ, ਤਾਰ ਦੇ ਕੜੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ, ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੁੰਡੀ ਦਾ ਹੱਥਾ ਅੜਾ ਕੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਚੀਜ਼ ਵਸਤ, ਸਬਜ਼ੀ, ਰਾਸ਼ਨ ਫਲ ਫਰੂਟ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਹਾਇਕ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਟੂਰ ਪੈਣਗੇ। ਰਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਬਜ਼ੀ ਤੱਕ ਕਸੇਲ ਜੀ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ, ਟੋਹ ਟੋਹ ਕੇ ਖੀਦਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਘਰ ਵਾਲੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਭਾਵੇਂ ਹਲਕੀ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਆਉਣ..... ਤੇ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਬਣੀ ਚੀਜ਼ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਝੱਟ-ਪੱਟ ਵਾਪਿਸ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖੇਰ ਜੀ.....।

ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਸੰਦ ਇਨਸਾਨ ਕਸੇਲ ਜੀ, ਅਸਲੀ ਤੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹਨ। ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਡਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਕਸੇਲ ਜੀ ਤੋਂ ਬੜੀ ਹੀ ਪਰ੍ਹੇ ਪਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਲਾਗੇ ਦੂਰਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੇਖਿਐ, ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ! ਘਬਰਾਉਣ ਜਾਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਦੇਖੋ-ਉਹ ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ, ਨਵਿਆ ਨੂੰ ਗੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਹੋਸਲਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਸਲਾ ਤੋੜਦੇ ਹਨ।

ਅੱਠ-ਨੌਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ, ਮਾਪੇ ਤੇ ਬੱਚਿਆ ਜਿਹਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਨਾਤਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਐ। ਇਹਨਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਉਂਗਲੀ ਫੜਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਸੰਗ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਦਕੇ ਹੀ ਕਈ ਸਾਰੀਆਂ ਉੱਚ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਦੇਖਣ ਜਾਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਚ ਚਿਤਵਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ.....।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਡੈਟੀ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਣਮੁੱਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਥੇ

ਦੀਆਂ ਮਨਮੋਹਣੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ ਦਾ ਸੁਵਾਦ ਹਾਲੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਕਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਤੇ ਏਥੇ ਹੀ ਹੋਸਪਾਲ ਜੀ, ਸੰਤ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ, ਸੁਰਜੀਤ ਖੁਰਸ਼ੀਦੀ (ਹੁਣ ਸਵ.) ਕਵੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਨੱਟ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮਾਣਯੋਗ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੇ। ਕਿੰਨੀ ਇੱਜ਼ਤ, ਮਾਣ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਸੇਲ ਜੀ ਦਾ। ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਹੋਰ ਪੁਸ਼ੀ ਤੇ ਸਕੂਨ ਮਿਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆ ਸਾਂ ਤੇ ਉਥੋਂ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਕੜਾ (ਨਿਸ਼ਾਨੀ) ਵਜੋਂ ਹਾਲੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਐ। ਦਿੱਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰ. ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕਸੇਲ ਜੀ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਥੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਤਿਆਰਥੀ, ਸਵ. ਨਵਤੇਜ ਪੁਆਧੀ, ਭਾਪਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜਿਹੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਨਸੀਬ ਹੋਏ। ਪ੍ਰ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪ੍ਰ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਤੇ ਡਾ. ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕਸੇਲ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋਏ। ਚਲੇ ਜੀ..... ਇਹਨਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪਿਐ..... ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮਾਂ, ਵਿਆਹਾਂ, ਭੋਗਾਂ ਤੇ ਇਕੱਠਾਂ ਵੱਠਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨਾਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਸੀ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲਾ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਖੜਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੜਕਦੀ ਗਰਮੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੁੰਹਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਸਿਰ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਬਿਜਾਏ, ਏਧਰ-ਓਧਰ ਸਿਰ ਮਾਰਦਾ ਝੱਲਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਫਜ਼ੂਲ ਦੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਡਹਿ ਪਿਆ ਸੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸ ਦੇ ਕੰਡੇਕਟਰ ਨੇ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਹਤ ਨਾਲ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ' ਕਹਿਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਕਸੇਲ ਜੀ ਬੜਾ ਕੁ ਗਰਮਾਏ ਸਨ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਗੁਣੀ ਹਨ, ਕੁਝ ਘਰੇਲੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੰਕਟਾਂ 'ਚ ਵੀ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ 'ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭਾਣਾ' ਕਹਿਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਤੇ ਸੰਕਟਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਔਖਿਆਈ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਤੇ ਇਥੇ 'ਮਾੜੇ ਦਿਨ' ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲੰਘ ਗਏ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੇ

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਤੇ ਉਲਾਂਭੇ ਦੇਣੇ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਰੇਕ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ ਤੇ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਹੀ ਹਨ।

ਉਸਤਾਦ ਯਮਲਾ ਜੱਟ ਦੇ ਖਿੰਡੇ ਪੁੰਡੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਆਣ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ। ਮੈਂ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਲਾ ਕੇ ਲਗਪਗ ਚਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਗੀਤ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ, ਖਰੜਾ ਟਾਈਪ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸੇਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਸੇਲ ਜੀ ਤਰਤੀਬਦੇ ਹਨ ਇੰਜ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਖਾਤਰ ਉਹਨਾ ਕੋਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਖਰੜਾ-ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬੜਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪੰਨਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਉਪਰੰਤ, ਸੋਧ-ਸਾਧ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਜਿਲਦਬੰਦੀ ਕਰਵਾਉਣ ਮੌਕੇ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਜਿਲਦ ਦੇ ਗੱਤੇ ਨੂੰ ਟੋਹ ਟੋਹ ਕੇ ਦੇਖਣਗੇ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਪੇਸ਼ੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਾਈਂਡਰ ਜਾਂ ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਗੇ।

ਉਸਤਾਦ ਯਮਲਾ ਜੱਟ ਦੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਪ੍ਰਧਰਾ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ “ਤੁੱਬੀ ਦੇ ਵਾਰਿਸ” (੧੯੯੪) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸਤਾਦ ਯਮਲਾ ਜੱਟ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਕਿਤਾਬ “ਅਮਰ ਆਵਾਜ਼” (੧੯੯੭) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖੀ। ਇੰਜ ਮੇਰਾ ਹੱਸਲਾ ਵੀ ਵਧਿਆ ਤੇ ਕਸੇਲ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਾਰਸ ਰਾਮਵਾਲੀਆ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਵੀਸ਼ਰ) ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ (ਸਾਲ ੨੦੦੦) ਬਾਰੇ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵੀਊ (ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ..... ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ, ਜਦ ਵੀ ਪਟਿਆਲੇ ਜਾਣਾ, ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਜੱਜ ਦੇ ਚਪੜਾਸੀ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਉਹ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲਾ ਹਾਸ ਰੰਗ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ।”

੧੯੯੬ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਣ ਲੱਗਾ ਸਾਂ। ਔਪ-ਪੱਕਾ ਜਿਹਾ ਨੌਕਰ! ਮੇਰੀ ਇਸ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਸੇਲ ਜੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਅਹਿਮ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੱਕੜ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਹਸੀਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਪੇਚਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ..... ਪਰ ਗੱਲ ਬਣ ਨਾ ਸਕੀ। ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਉਹ

ਕੁਝ ਚਿਰ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ “ਵਟੇ-ਵਟੇ” ਜਿਹੇ ਵੀ ਰਹੇ, ਪਰ ਵਿਭਾਗ ਵਾਲਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ “ਰਾਜ਼ੀ” ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ। ਖ਼ੈਰ..... ਇਹ ਚਿੱਠੇ ਲੰਬੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ— ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁੰਡੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ, ਉੱਚੀਆਂ ਤਾਲੀਮਾਂ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਉਹ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਿੰਦਗੀ ਸੰਵਾਰੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕਸੇਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿ, ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ। ਚੰਗੇ ਥਾਂ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਪਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਦ ਕਦੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਕਾਕਾ ਨਿਦਰ ਤੂੰ ਅੱਗੋਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈ..... ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿ।” ਮੇਰੀਆਂ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਤੇ ਬੇਧਨ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਪਾਸੇ “ਹੁਰਲੂ ਹੁਰਲੂ” ਕਰਦਾ ਫਿਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਿਆ.... ਜਦ ਜਾਈਏ ਇੱਕ ਦੋ ਦਿਨ (ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ) ਰਹਿ ਕੇ ਮੁੜ ਆਈਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਐ ਭਾਗਾਂ ਦੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਇੱਕ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਾਧੂ ਹੀ ਤਾਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਸਾਧੂ ਹਨ—ਦਿਲ ਦਰਵੇਸ਼, ਦਿਲ ਦਰਿਆ, ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ। ਏਨਾ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਹਰੇਕ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਸਾਹਿਤ ਸੇਵਾ। ਕੋਈ ਲੰਭ, ਲਾਲਚ, ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਅਡਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਆਮ ਲੇਖਕ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਖਾਸ ਗੱਲ—ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਜੋਤ ਦਾ ਬੇਬਾਹ ਚਾਨਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਉਹ ਸਾਇਦ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਇੰਜ ਲਗਦੇ ਬਈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਔਕੜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੁ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਸੇਲ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਤੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਣੇ ਤਾਂ.....!

—ਪਿੰਡ ਘੁਗਿਆਣਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ

੦੧੬੩੯-੨੦੦੭

Gram : 'SNIPER'

Hello : 431367

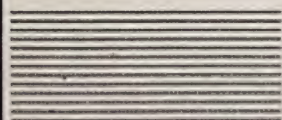
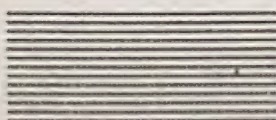
Reputed Manufacturers of :
Superior Quality

SINGLE BARREL

&

DOUBLE BARREL

B. L. — 12 BORE

 GUNS

MODERN GUN WORKS

**OPP. INDUSTRIAL ESTATE,
JAMMU CANTT.**

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ-ਇਕ ਅਪੁਰਵ ਕ੍ਰਿਤੀ

ਅਧਿਆਇ ਦੂਜਾ

—ਪ੍ਰਿ. ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ

ਬੀਸ ਬਰਨਨ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗੁਣਗਾਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਬੇਦੀ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੇਖ ਸਾਂਈ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ) ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਸ਼ੇਖਨਾਥ ਦੀ ਸੇਜਾ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਖ ਸਾਂਈ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕੰਨ ਵਿਚੋਂ ਮੈਲ ਕੱਢੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਧੂ ਅਤੇ ਕੋਟਕ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਦੂਸਰੇ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਦਾਸ਼ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀਆਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤੀ, ਅਦਿੱਤੀ, ਬਨਤਾ ਅਤੇ ਕਦਰੂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਸ਼ਯਪ ਰਿਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੇਵਤੇ, ਦੋਤ, ਸੱਪ, ਅਤੇ ਗਰੁੜ ਆਦਿਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ। ਅਦਿੱਤੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੂਰਜ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਚਲ ਪਿਆ। ਉਸ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਰਘੂ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੇ ਫਿਰ ਦਸਰਥ ਰਾਜਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ। ਦਸਰਥ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਠਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ, ਭਰਤ, ਲਕਸ਼ਮਨ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੂਗਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਲਵ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ ਹੋਏ। ਲਵ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ ਨੇ ਕਸੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਲਊ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਕਾਲਰਾਇ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਕਾਲਕੋਤ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਦੋਰ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਾਲਰਾਇ ਨੇ ਕਾਲਕੋਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸਨੌਢ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੋਢੀ ਰਾਇ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ੩੨ ਚਉਪਈਆਂ ਅਤੇ ੪ ਦੋਹਰੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੁਲ ੩੬ ਛੰਦ ਹਨ।

ਚੌਪਈ ॥

ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ ॥

ਜਾਕਾ ਲਹਿੰ ਨ ਕਿਨਹੂ ਪਾਰਾ ॥

ਦੇਵ ਦੇਵ ਰਾਜਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ॥

ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥੧॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਤੁਮਰੀ - ਤੇਰੀ। ਦੇਵ - ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਜਯ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਹੇ ਮੇਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਆਪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹੋ। ਆਪ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਹੋ ਭਾਵ ਗਰੀਬਾਂ ਉੱਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹੋ।

ਦੋਹਰਾ ॥

ਮੂਕ ਉਚਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਖਟਿ ਪਿੰਗ ਗਿਰਨ ਚੜਿ ਜਾਇ ॥

ਅੰਧ ਲਖੈ ਬਧਰੈ ਸੁਨੈ ਜੋ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਾਇ ॥੨॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਮੂਕ - ਗੂੰਗਾ। ਖਟ - ਛੇ। ਪਿੰਗੁ - ਪਿੰਗਲਾ। ਗਿਰਨ - ਪਹਾੜ। ਅੰਧ - ਅੰਨ੍ਹਾ। ਬਧਰੈ - ਬੋਲਾ। ਲਖੈ - ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਗੂੰਗਾ ਆਦਮੀ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਿੰਗਲਾ ਪਹਾੜਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਲਾ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਏ।

ਚੌਪਈ ॥

ਕਹਾ ਭੁੱਧ ਪੁੰਡ ਤੁੱਛ ਹਮਾਰੀ ॥

ਬਰਨਿ ਸਕੈ ਮਹਿਮਾ ਜੁ ਤਿਹਾਰੀ ॥

ਹਮ ਨ ਸਕਤ ਕਰਿ ਸਿਵਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਆਪ ਲੋਹੁ ਤੁਮ ਕਥਾ ਸੁਧਾਰੀ ॥੩॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਬਰਨ - ਵਰਨਨ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੁੱਛ ਭੁੱਧੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਬਣਾ ਲਵੋ।

ਕਹਾ ਨਗੈ ਇਹੁ ਕੀਟ ਬਖਾਨੈ ॥

ਮਹਿਮਾ ਤੋਰਿ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨੈ॥

ਪਿਤਾ ਜਨਮ ਜਿਮ ਪੁਤ ਨ ਪਾਵੈ॥

ਕਹਾ ਤਵਨ ਕਾ ਭੇਦ ਬਤਾਵੈ॥੪॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਕੀਟ-ਕੀੜਾ, ਤੁੱਛ ਜੀਵ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਮੈਂ ਇੱਕ ਤੁੱਛ ਜਿਹਾ ਕੀੜਾ ਆਪ ਦਾ ਦਾਸ
ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕਰਾਂ ? ਆਪ
ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਤਾ
ਦੇ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
ਉਸਦਾ ਭੇਦ ਉਹ ਕੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰਭਾ ਤੁਮੇ ਬਨਿ ਆਈ॥

ਅਊਰਨ ਤੇ ਨਹੀ ਜਾਤ ਬਤਾਈ॥

ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨੈ॥

ਉਚ ਨੀਚ ਕਸ ਸਕਤ ਬਖਾਨੈ॥੫॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਕ੍ਰਿਆ - ਕੰਤਕ। ਕਸ - ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ
ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਉਸ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਸਕਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਕੇਤੁਕਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ
ਹੋ, ਇਕ ਉੱਚੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇੱਕ ਨੀਚ ਕਿਵੇਂ
ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋਸਨਾਗ ਸਿਰ ਸਹਸ ਬਨਾਈ॥

ਦੈ ਸਹੰਸ ਰਸਨਾਹ ਸੁਹਾਈ॥

ਰਣਤ ਅਬ ਲਗੇ ਨਾਮ ਅਪਾਰਾ॥

ਤੁਮਰੇ ਤਊ ਨ ਪਾਵਤ ਪਾਰਾ॥੬॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਸਹਸ - ਹਜ਼ਾਰ। ਦੈ ਸਹੰਸ-ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ।
ਰਸਨਾਹ - ਜੀਭਾ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਆਪ ਨੇ ਸੋਸਨਾਗ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰ ਬਣਾਏ
ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀਭਾਂ ਸੋਭ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ
ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ
ਪਾ ਸਕਿਆ।

ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਹਾ ਕੋਊ ਕਹੈ॥

ਸਮਝਤ ਬਾਤ ਉਰਭ ਮਤਿ ਰਹੈ॥

ਸੁਫਮ ਰੂਪ ਨਾ ਬਰਨਾ ਜਾਈ॥

ਬਿਰਧ ਸਰੂਪਿ ਕਹੈ ਬਨਾਈ॥੭॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਉਰਭਿ - ਉਲਭ ਕੇ। ਸੁਫਮ - ਛੋਟੇ ਤੋਂ
ਛੋਟਾ। ਬਿਰਧ - ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ
ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਆਪ ਦੀ ਗਤਿ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਗਿਆਂ
ਬੁੱਧੀ ਉਲਭ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਦੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸੂਖਮ

ਰੂਪ ਦਾ ਤਾਂ ਵਰਣਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ
ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਵਿਰਾਟ ਸਰੂਪ ਦਾ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਜਬ ਗਹਿ ਹੋ॥

ਛੋਰ ਕਥਾ ਸਭ ਹੀ ਤਬ ਕਹਿ ਹੋ॥

ਅਬ ਮੈ ਕਹੈ ਸੁ ਅਪਨੀ ਕਥਾ॥

ਸੋਢੀ ਬੇਸ ਉਪਜਿਆ ਜਥਾ॥੮॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਗਹਿ ਹੋ - ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗਾ। ਛੋਰ - ਖੋਲ੍ਹ
ਕੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ। ਜਥਾ - ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਹੋ ਮੇਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪ
ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂਗਾ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ
ਕਥਾ ਭਾਵੇਂ ਆਦਿ ਕਾਲ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ
ਕੇ ਕਹਿ ਸਕਾਂਗਾ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਢੀ ਬੇਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੌਰਾ॥

ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਥਾ ਸੰਛੇਪਤੇ ਕਹੈ ਸੁ ਹਿਤ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥

ਬਹੁਰਿ ਬਡੇ ਬਿਸਥਾਰ ਕੈ ਕਹਿਹੋ ਸਭੇ ਸੁਨਾਇ॥੯॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਪ੍ਰਿਥਮ - ਪਹਿਲਾਂ। ਸੰਛੇਪ - ਥੋੜੇ ਵਿਚ।
ਬਹੁਰਿ - ਫਿਰ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ
ਨਾਲ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਇਸ ਕਥਾ
ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ।

ਚੌਪਈ॥

ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ ਜਬ ਕਹਾ ਪਸਾਰਾ॥

ਓਅੰਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਰਾ॥

ਕਾਲਸੈਣ ਪ੍ਰਥਮੇ ਭਇਓ ਭੂਪਾ॥

ਅਧਿਕ ਅਤੁਲ ਬਲਿ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ॥੧੦॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਸ੍ਰਿਸਟੀ - ਸੰਸਾਰ। ਉਪਾਰਾ -
ਉਪਜਾਇਆ। ਅਤੁਲ - ਜਿਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਇਸ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਓਅੰ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ
ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ
ਕਾਲ ਸੈਨ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਵੱਡੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ, ਅਤੁਲ ਬਲ
ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੀ।

ਕਾਲਕੇਤ ਦੂਸਰ ਭੂਅ ਭਇਓ॥

ਕੂਰ ਬਰਸ ਤੀਸਰ ਜਗ ਠਯੋ॥

ਕਾਲਪੁਜ ਚਤੁਰਥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਯੋ॥

ਜਿਹਤੇ ਭਯੋ ਜਗਤ ਸਭ ਕੇ ਹੈ॥੧੧॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਭੂਅ - ਰਾਜਾ। ਭਇਓ - ਹੋਇਆ।

ਭਯੋ - ਸਾਜਿਆ ਗਿਆ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਕਾਲਕੋਤ ਨਾਮ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰਾਜਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੀਸਰਾ ਰਾਜਾ ਕੁਰਬਰਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਰਾਜਾ ਕਾਲਪੁਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ।

ਸਹਸਰਾਛ ਜਾ ਕੇ ਸੁਭ ਸੋਧੈ॥

ਸਹਸ ਪਾਦ ਜਾ ਕੇ ਤਨ ਮੇਂ ਹੈ॥

ਸੇਖਨਾਗ ਪਰ ਸੋਇਥੋ ਕਰੈ॥

ਜਗ ਤਿਹ ਸੇਖਸਾਇ ਉਚਰੈ॥੧੨॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਸਹਸਰਾਛ - ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਖਾਂ। ਪਾਦ - ਪੈਰ। ਸੇਖ - ਨਾਗ ਹਜ਼ਾਰ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ, ਇਕ ਸੱਪ। ਸੇਖ ਸਾਇ - ਸੇਖਨਾਗ ਉੱਤੇ ਸੋਣ ਵਾਲਾ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਜਿਸਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਹਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੋਝੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਰ ਹਨ, ਜੋ ਸੇਖਨਾਗ ਉੱਤੇ ਸੋਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸੇਖ ਸਾਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਸ੍ਵਣ ਤੇ ਮੇਲੁ ਨਿਕਾਰਾ॥

ਤਾਤੇ ਮਧੁਕੀਟਭ ਤਨ ਧਾਰਾ॥

ਦੁਤੀਅ ਕਾਨ ਤੇ ਮੇਲੁ ਨਿਕਾਰੀ॥

ਤਾਤੇ ਭਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹ ਸਾਰੀ॥੧੩॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਸ੍ਵਣ - ਕੰਨ। ਦੁਤੀਅ - ਦੂਸਰਾ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਉਸ ਸੇਖਸਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕੰਨ ਵਿਚੋਂ ਮੇਲ ਕੱਢੀ, ਉਸਤੋਂ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੀਟਭ ਦੋਂਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਦੂਸਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚੋਂ ਮੇਲ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ।

ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਲ ਬਹੁਰ ਬਧ ਕਰਾ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਮੇਦ ਸਮੁੰਦ ਮੇਂ ਪਰਾ॥

ਚਿਕਨ ਤਾਸ ਜਨ ਪਰ ਤਿਰ ਰਹੀ॥

ਮੇਧਾ ਨਾਮ ਭਬਿਹ ਤੇ ਕਹੀ॥੧੪॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਬਧ - ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਦ - ਮਿੱਜ, ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦਾ ਘੱਲ। ਚਿਕਨਤਾਸ - ਚਿਕਨਾਹਟ, ਥੱਪਿਆਈ। ਮੇਧਾ - ਧਰਤੀ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਉਸ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੀਟਭ ਨੂੰ ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਫਿਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਬੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ, ਉਹ ਚਿਕਨਾਈ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਤਰਕੇ ਟਿਕ ਗਈ, ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਉਹ ਧਰਤੀ ਬਣ ਗਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੇਧਾ ਯਾ ਮੇਧਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕਰਮ ਜੇ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈ॥

ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਵੈ॥

ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮੇਂ ਕਰਹੀ॥

ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭ ਧਰਹੀ॥੧੫॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਸਾਧ - ਭਲੇ, ਸਰੋਸ਼ਟ। ਕੁਕ੍ਰਿਤ - ਮੰਦੇ, ਬੁਰੇ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਭਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੇਵਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਤ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁ ਬਿਥਾਰ ਕਹ ਨਰੈ ਬਖਾਨੀਅਤ॥

ਗੁੰਬ ਬਦਨ ਤੇ ਅਤਿ ਭਰੁ ਮਾਨੀਅਤ॥

ਤਿਨ ਤੇ ਹੋਤ ਬਹੁਤ ਨ੍ਰਿਪ ਆਏ॥

ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਜਿਨ ਉਪਜਾਏ॥੧੬॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ - ਰਾਜੇ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਮੈਂ ਕਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਗੁੰਬ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੱਛ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।

ਦਸ ਸਹੱਸ੍ਰ ਤਿਹਿ ਗਿ੍ਹਰ ਭਈ ਕੰਨਿਆ॥

ਜਿਹ ਸਮਾਨ ਕਹ ਨਗੈ ਨ ਔਨਿਆ॥

ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਐਸੀ ਤਹ ਭਈ॥

ਤੇ ਸਭ ਬਿਆਹ ਨਰੋਸਨ ਦਈ॥੧੭॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਸਹੱਸ੍ਰ - ਹਜ਼ਾਰ। ਅੰਨਿਆ - ਹੋਰ ਦੂਜੀਆਂ। ਕ੍ਰਿਆ - ਭਾਣਾ, ਭਾਵੀ। ਨਰੋਸਨ - ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੇ ਘਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੰਨਿਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਭਾਵੀ ਐਸੀ ਵਰਤੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਦੋਹਰਾ ॥

ਬਨਤਾ ਕਦੂ ਦਿਤਿ ਅਦਿਤਿ ਏ ਰਿਖ ਬਰੀ ਬਨਾਇ॥

ਨਾਗ ਨਾਗਰਿਪ ਦੇਵ ਸਭ ਦਈਤ ਲਏ ਉਪਜਾਇ॥੧੮॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਨਾਗ - ਸੱਪ। ਰਿਪੁ - ਦੁਸ਼ਮਨ, ਗਰਤ। ਦਈਤ - ਦੋਤ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਬਨਤਾ, ਕਦਰੂ, ਦਿਤਿ ਅਤੇ ਅਦਿਤਿ ਇਹ ਚਾਰੇ ਕਸ਼ਯਪ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਲਈਆਂ। ਕਦਰੂ ਤੋਂ ਸੱਪ, ਬਨਤਾ ਤੋਂ ਗਰਤ, ਅਦਿਤਿ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦਿਤੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦੋਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ।

ਚੰਪਈ॥

ਤਾਤੇ ਸੂਰਜ ਰੂਪ ਕੇ ਪਰਾ॥

ਜਾਤੇ ਬੈਸ ਪ੍ਰਚੁਰ ਰਵਿ ਕਰਾ॥

ਜੇ ਤਿਨ ਕੇ ਕਹਿ ਨਾਮ ਸੁਨਾਊ॥

ਕਥਾ ਬਢਨ ਤੇ ਅਧਿਕ ਡਰਾਊ॥੧੯॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਰਵਿ - ਸੂਰਜ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਅਦਿਤੀ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਣਾਵਾਂ ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕੇ ਬੈਸ ਬਿਖੇ ਰਘੂ ਭਯੋ॥

ਰਘੁਬੰਸਹਿ ਜਿਹ ਜਗਹਿ ਚਲਯੋ॥

ਤਾਤੇ ਪ੍ਰਤ੍ਹ ਹੋਤ ਭਯੋ ਅਜ ਬਰ॥

ਮਹਾਰਥੀ ਅਰੁ ਮਹਾ ਧਨੁਰਧਰ॥੨੦॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਬਰ-ਸ਼ੇਸ਼ਟ, ਉੱਤਮ। ਧਨੁਰਧਰ - ਧਨੁੱਖਧਾਰੀ। ਮਹਾਰਥੀ - ਜੋ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨੁੱਖ ਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਉਸ ਸੂਰਜ ਬੰਸ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਰਘੂ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਰਘੁਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ। ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜਾ ਅੱਜ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਧਨੁਰਧਾਰੀ ਸੀ।

ਜਬ ਤਿਨ ਭੇਸ ਜੋਗ ਕੇ ਲਯੋ॥

ਰਾਜਪਾਟ ਦਸਰਥ ਕੇ ਦਯੋ॥

ਹੋਤ ਭਯੋ ਵਹਿ ਮਹਾ ਧਨੁਰਧਰ॥

ਤੀਨ ਤ੍ਰਿਆਨ ਬਰਾ ਜਿਹ ਰੁਚਿ ਕਰ॥੨੧॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਧਨੁਰਧਰ - ਧਨੁੱਖਧਾਰੀ। ਤ੍ਰਿਆਨ - ਇਸਤਰੀਆਂ। ਬਰ - ਵਰਿਆ। ਇੱਛਾ, ਖਾਹਿਸ਼।

ਭਾਵਾਰਥ : ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜੋਗੀ ਦਾ ਭੇਸ ਪਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਪਾਟ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਸਰਥ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਰਥ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੂਰਮਾ ਅਤੇ ਧਨੁੱਖਧਾਰੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ।

ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਯੋ ਤਿਹ ਰਾਮਭੁਮਾਰਾ॥

ਭਰਥ ਲੱਛਮਨ ਸਤ੍ਰ ਬਿਦਾਰਾ॥

ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਤਿਨ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ॥

ਕਾਲ ਪਾਇ ਸੁਰਪੁਰਹਿ ਸਿਧਾਯੋ॥੨੨॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਜਯੋ - ਜਨਮੇ। ਸਤ੍ਰਬਿਦਾਰਾ - ਬਤਰਘਨ।

ਬਹੁਤ ਕਾਲ - ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤਕ। ਕਾਲ ਪਾਇ - ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਉਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਰਥ ਦੇ ਘਰ ਪਹਿਲਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਜਨਮਿਆ। ਫਿਰ ਭਰਤ, ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੁਘਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਾ ਕੇ ਸੁਰਗਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰ ਗਏ।

ਸੀਅ ਸੁਤ ਬਹੁਰਿ ਭਏ ਦੁਇ ਰਾਜਾ॥

ਰਾਜ ਪਾਟ ਚੁਨਹੀ ਕਊ ਛਾਜਾ॥

ਮੱਦ੍ਰ ਦੇਸ ਏਸੂਰਜ ਬਰੀ ਜਬ॥

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਜੋਗ ਕੀਏ ਤਬ॥੨੩॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਸੀਅ ਸੁਤ - ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਲਵ ਅਤੇ ਕੁਸ਼। ਪਾਟ - ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ, ਤੇ ਤਖਤ ਤਾਜ। ਛਾਜਾ - ਸਜਦਾ। ਮੱਦ੍ਰ - ਪੰਜਾਬ। ਏਸੂਰਜਾ - ਰਾਜ ਪੁੱਤਰੀਆਂ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਲਵ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਬਣੇ। ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਉਦੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਨ ਯੱਗ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ।

ਤਹੀ ਤਿਨੇ ਬਾਂਧੇ ਦੁਇ ਪੁਰਵਾ॥

ਏਕ ਕਸੂਰ ਦੁਤੀਯ ਲਹਰਵਾ॥

ਅਧਕ ਪੁਰੀ ਤੇ ਦੋਊ ਬਿਰਾਜੀ॥

ਨਿਰਥ ਲੋਕ ਅਮਰਾਵਤ ਲਾਜੀ॥੨੪॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਪੁਰਵਾ - ਸ਼ਹਿਰ। ਅਮਰਾਵਤਿ - ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ। ਲਾਜੀ - ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋਈ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਦੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਏ। ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਮ ਕਸੂਰ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਲਹੌਰ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਬੜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹੋਏ, ਅਤਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ ਵੇਖਕੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਵੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਤਿਨ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ॥

ਜਾਲ ਕਾਲ ਤੇ ਅੰਤ ਵਸਾਯੋ॥

ਤਿਨ ਤੇ ਪ੍ਰਤ੍ਹ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਜੇ ਵਏ॥

ਰਾਜ ਕਰਤ ਇਹ ਜਗ ਕੈ ਭਏ॥੨੫॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ : ਵਏ - ਹੋਏ।

ਭਾਵਾਰਥ : ਲਵ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਕਾਲ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ।

(ਚਲਦਾ)

“ਵਰਿਆਮ” ਦਾ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾ ਸਫ਼ਰ

—ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜ਼ੋਆ ਨੱਥਾ)

ਸਾਡਾ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰਾ ਵਰਿਆਮ ਮਾਸਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਸਾਲਾ ਅੱਜ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਉਹ, ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਹੀ ਆਦਰ ਯੋਗ ਸਥਾਨ ਬਣਾ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਹਰ ਲਿਖਾਰੀ ਉਸ ਵਿਚ ਛਪਣ ਲਈ ਅੰਗਤਾਈਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਝੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮਿਤਰ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਰਿਸਾਲਾ ਪੂਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ।

੧੯੭੫ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮਾਸਿਕ ਰਿਸਾਲੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਕਸ (ਮਾਸਿਕ) ਅਤੇ ਸਚਿੱਤਰ ਕੋਮੀ ਏਕਤਾ (ਮਾਸਿਕ) ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਏ ਸਚਿੱਤਰ ਕੋਮੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਹ ਰਿਸਾਲਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਕਸ (ਮਾਸਿਕ) ਨੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਮਨਾ ਲਈ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਮਾਸਿਕ ਰਿਸਾਲਾ ਸਾਡਾ ਇਹੋ “ਵਰਿਆਮ” ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੱਲਫ਼ਨ ਜੁਬਲੀ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਮਨਾਵਾਂਗੇ।

ਇਸ ਮਾਸਿਕ ਰਿਸਾਲੇ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਅਤੇ ਸੁੱਚਜੇ ਮੋਟਰ ਲਈ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੋਵੇਂ ਨਾਮ ਇਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਵਰਿਆਮ ਮਾਸਿਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਉਂ ਭਾਸਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੱਲ ‘ਵਰਿਆਮ’ ਮਾਸਿਕ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਮਾਸਿਕ ਰਿਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਦੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ ਅੰਝ

ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਲਿਖਾਰੀ ਕਵੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਸੀ। ਸਤਿਜੁਗ ਸਪਤਾਹਿਕ ਅਖਬਾਰ ਛਪਦੀ ਤਾਂ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਛਪਦੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਧੁਨਿਕ ਸਕੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੀ। ਕਾਗਜ਼ ਵਧੀਆ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਟਾਈਪ ਵੀ ਘਸੀ-ਪਿੱਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਅਖਬਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਯੋਗ ਸੰਪਾਦਕ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਾਨਾ ਤੇ ਲਿਆਕਤ ਸਦਕਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਖੋਜ-ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਮੰਗਾ ਸਕੇ। ਸਤਿਜੁਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਕੋਲ ਅਖਬਾਰ ਜਾਂ ਮਾਸਿਕ ਰਿਸਾਲਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲੋਕਾਈ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ।

ਇਹੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੇਮੂ, ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ “ਵਰਿਆਮ” ਰਿਸਾਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਧੌਣੇ ਧੌ ਦਿਤੇ, ਸਾਰੇ ਉਲਾਹਮੇ ਲਾਹ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਮਾਸਿਕ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਐਸੀ ਪਾਲਿਸੀ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਝ ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਚਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਿਸਾਲੇ ਵਿਚ ਆਦਰ ਯੋਗ ਥਾਂ ਦਿਤੀ, ਜਿਸਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਿਕ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸਲੀਲ ਖਬਰਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਮੀ ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਪਾਦਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਰਿਸਾਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਈ ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਇਦ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਨੇ ਹੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ

ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਾਸਫੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਸ ਰੂਹਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲੇਖ ਤਾਂ ਅਖਬਾਰ ਲਈ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਸਗੋਂ ਗਰੇਬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਹਾਮੀ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਫਿਲਾਸਫਰ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਲਿਖਵਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਉਹੋ ਕੁਝ ਅੱਜ ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਜਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਵਾਰ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਮਨ ਭੇਟ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਛਪਵਾ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਮਿਟ ਛਾਪ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਤੱਕ 'ਵਰਿਆਮ' (ਮਾਸਿਕ) ਦੇ ਅਨੇਕ ਸਾਂਝਣ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਉਸਦੇ "ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅੰਕ" ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਮਹਾਂ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਕ ਲਾਸ਼ਾਨੀ ਅੰਕ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਕਰਵਰਤੀ ਵਾਂਗ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਲੇਖਕ, ਜਿਵੇਂ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ, ਡਾਕਟਰ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ, ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਖਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲੇਖ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਬਹੁਮੁਲਾ ਅੰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਲੋੜ ਹੈ ਉਸ ਦੁਰਲੱਭ ਅੰਕ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਨੇਕ ਬਸੰਤ ਅੰਕ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅੰਕ, ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ੰਪੂ ਅੰਕ, ਯੂ. ਕੇ. ਹੋਲਾ ਅੰਕ, ਸੂਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅੰਕ, ਜਪੁ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅੰਕ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਸਾਂਝਣ ਯੋਗ ਅੰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੰਟਲ ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹਿਤ ਚਾਲ ਕਛੂਦੇ ਵਾਲੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਸਾਧਾਰਨ ਟਾਈਟਲ ਵਾਲਾ ਅੰਕ ਛਾਪਣ, ਚਾਹੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਛੋਟਾ ਅੰਕ ਛਾਪਣ, ਪਰੰਤੂ ਹਰ ਵਾਰ ਸਾਂਝਣ ਯੋਗ ਅੰਕ ਛਾਪਦੇ ਹਨ, ਕੁੱਝੇ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਉਸਦੇ ਅੰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'ਵਰਿਆਮ' (ਮਾਸਿਕ) ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸੁਚੱਜਾ

ਬਜਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਕ, ਇਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੋਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਸੁੱਟਕੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਲੋ-ਸਪੀਡ ਇੰਜਣ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਵਲ ਵਧਦੇ ਰਹੇ।

ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲੰਬੀ ਆਯੂ ਅਤੇ ਦੇਹ ਅਰੋਗਤਾ ਬਖਸ਼ਣ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵਰਗ ਅੱਗ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇ, ਸੇਠ ਲੋਕ ਵੱਡੇ ਜਿਗਰੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਾਇਕ ਮੰਦਦ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ "ਵਰਿਆਮ ਮਾਸਿਕ" ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਜੂਬਲੀ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕੀਏ, ਧੰਨਵਾਦ।

ਪਿੰਡ ਜੀਆ ਨੰਬਰ
ਡਾਕਖਾਨਾ-ਖੁੱਡਾ-੧੪੪੩੦੫
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ

ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

SAGGU

IRON INDUSTRIES

ਸੱਗੂ ਆਇਰਨ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼

Sugar Mill Spares, Paper & Boards Mill Spares.
Textile Mill Spares, Distillery Spares & Solvent Plant Spares

All Type of Gear & Chain Sprockets & Industrial Chain
Partner: S. Puran Singh Saggu
S. Narinder Singh Saggu
Old Railway Road, Jalandhar.

Phone : 58795, 59056 Mobile Phone 9814028099

ਵਰਿਆਮ ਲਈ ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ :

ਸ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਬ੍ਰਦਰਜ਼

ਡਾਲਟਨਗੰਜ (ਬਿਹਾਰ)

Namdhari Brothers

Dalton Ganj (Bihar)

Prop. S. Ajit Singh Namdhari

ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ ਨੌਰੋਬੀ, ਕੀਨੀਆ ਨਿਵਾਸੀ ੨੬ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਕਸਬੇ ਨਿਊਸਟੈਡ ਵਿਚ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਗਏ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ੩ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲੈਸਟਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨਮਿਤ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਮਿਤੀ ੮ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਬਰਸਿੰਘਮ ਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਭਾਰੀ ਮੇਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਕਿ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਸਿੱਖ ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਬਣ ਸਕਣ, ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਅਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣ ਸਕਣ। ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹ ਠੀਕ ਰਾਹ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਦਸਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਡਿਪਲੋਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਨੌਰੋਬੀ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਉਹਨਾਂ ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਾਜੈਕਟ ਉਹਨਾਂ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿਮੁਤੀ ਮੰਦਰ ਬਿਨਾਂ ਥੋਮਾਂ ਤੋਂ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਉਹਨਾਂ ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਨਾ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਸਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਰਹੇ। ਆਪ ਕੋਲ ਖਲੋਕੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਉਹਨਾਂ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਿਥੇ ਏਨਾ ਕੁਝ ਕੀਤੇ, ਉਥੇ ਸਿਖੀ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜਿਹਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਸ-ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਟਿੱਟਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਧੱਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਵੇਂ ਹੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਭੋਗ ਦਿੱਤੇ। ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਸ. ਨਾਰੰਗ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ

ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਸੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ, ਮਾਤਾ ਗਿਆਨ ਕੌਰ ਹੋਰਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਖੰਡ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਿੱਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਲਤ ਲਾਇਐ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤਗਤੇ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੋ। ਜਿਹਤਾ ਬੰਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁਰਾਈ ਕਰਦੇ, ਉਹਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਦੂਜੇ ਤੇ ਗਿਲਾਨਤਾ ਨਾ ਆਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਕ ਵਰਿਆਮ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਅਗਾਧ ਸ਼ਰਧਾ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਘਰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਮਿਤ ਰੱਖੀ ਮਾਇਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਦਸਵੇਂ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕੀ। ਉਹਨਾਂ ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹੇਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਹੋਰ ਵੀ ਬਣਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਈਆਂ ਸੰਵੇਦਨਾ ਭਰੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਕਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸਵਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਆਪਣੇ ਵਖਿਆਣ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮੋਤ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਇਆ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ, ਸਨਮੁਖ ਬੇਮੁਖ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਨ।

ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸੰਤ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਘੁਲਾ, ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਪੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਨੂੰ, ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ, ਪਨੇਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਮਈ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਹਰੇ ਰਾਮਾ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ। ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਰਾ, ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ, ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਤਰਜਨ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ।

ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ

ਫਲੋਰਾ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਚੰਦ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ! ਮੈਂ ਤੇ ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਈ ਹਰਜੀਤ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸਰੀਰਕ ਨੁਕਸ ਪੈਣ ਤੇ ਯੋਗਾ ਤੇ ਕੁਝ ਅਭਿਆਸ ਸਮਝਾਇਆ ਦੱਸ ਕਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ..... (ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਅਫਰੀਕਾ ਨਾਲ ਲਿਗਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੁਗਿੰਦਰ ਮੁਕਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਉਚੇਚੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਫਲੋਰਾ ਜੀ ਦੀ ਬਾਗ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਪਰੋਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਗੇਟ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਪਰ ਇਕ ਵਧੀਆ ਕਮਰੇ 'ਚ ਬੈਠੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਬਾਦ, ਕੁਝ ਯੋਗ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਈਆਂ। ਕਸਰਤਾਂ ਫਲੋਰਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਬੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ 'ਵਰਿਆਮ' ਮਿਲੇ ਗਾ ਤਾਂ ਫਲੋਰਾ ਜੀ ਬਾਰੇ.....।

ਸਾਨੂੰ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਮਝਾ ਕੇ, ਦਹੀਂ ਦੇ ਕੋਲਿਆਂ ਤੇ ਕੁੱਟੇ ਹੋਏ ਬਦਾਮ ਪਿਸਤਾ, ਸੋਗੀ ਛਕਣ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਿਆ, ੨੦-੨੫ ਮਿੰਟ ਯੋਗਾ ਕਰਕੇ ਬਾਅਦ ਏਨੇ ਕੁ ਮਿੰਟ ਠਹਿਰ ਕੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਧਿਆਂ, ਬੁਢਾਪਾ ਬਹੁਤ ਲੋਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਜਣਾ! ਸਾਡਾ ਬਿਰਧ ਪਣ ਤਾਂ ਲੋਟ ਕਰ ਗਿਓ ਪਰ ਆਪ ਅਹਿਲ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਈ.....

ਉਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਵਡਿਆਇਆ ਦੱਸਿਆ, ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਆਪਣੇ ਭਾਈਵਾਲ ਦੇ ਡਰੇਸ ਲੋੜੇਂ ਬਹੁਤਾ ਈ ਛੱਡ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਕ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਸੇਤ ਜੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਾ ਵਿਹਾਰ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਈਵਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪੇ ਕਢਾ ਕੇ ਚੋਪਤ ਹੋ ਗਿਓ, ਮੈਂ ਖਾਤੇ ਖਾਲੀ ਵੇਖ ਕੇ, ਸਿੱਧਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਬਾਂਹ ਵਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਬਸ! ਏਨੀ ਗੱਲ ਈ? ਆ ਬਾਹਰ ਚੱਲੀਏ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰੇ, ਏਨੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਨਾ ਅੰਦਰ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਦੀ ਜਾਪਿਆ ਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕਦੀ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਲੋਰਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਣ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਫਰਮਾਇਆ, ਆ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰਚੈਨ ਦੀ ਸੂਹਜ ਸਮਰਪੀ ਵਿਖਾਵਾਂ। ਕਰੀਬ ਇਕ ਏਕੜ ਵਿਚ ਕੋਠੀ, ਪਾਰਕ, ਬਗੀਚਾ ਤੇ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੂਟੇ ਦਰਖਤ ਬਹਿਣ ਖਲੋਣ ਤੇ

ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਹਰਿਆਲੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਈ ਵੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਏਡੇ ਸੋਹਣੇ ਸੀਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਖਲੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਫੋਟੋ ਖਿਚਾਈਆਂ।

ਰੱਜਾਨਾ ਯੋਗਾ ਕਰਦਿਆਂ ਫਲੋਰਾ ਦੀ ਔਣ ਵਾਲੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ ਏ ਤੇ ਕਸਰਤ ਦਾ ਹਰ ਹੁਲਾਰਾ ਹੋਕਾ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰੇਗਾ।

ਵਰਿਆਮ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਸੱਜਣ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾ ਇੰਜ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ...। ਦਿਲ ਨੂੰ ਹੌਲ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਧੀਰ ਆ ਸਕਦਾ ਏ।

ਤੁਸੀਂ ੮-੮ ਨੂੰ ਲੰਡਨ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਤੇ ਅੰਤ ਸਮਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ, ਸਵਿਸਥਾਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰਨੀ ਝੁੰਘ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ।

—ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ
ਯੂ. ਪੀ.

੨੦-੮-੨੦੦੦

ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਅਗਸਤ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਸੰਪਾਦਕੀ' ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ....., ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਿਕਟ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਰ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ ਦੇ ਇਸ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਦਾ ਦੁਖਦ ਸਮਾਚਾਰ ਮਿਲਿਆ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਇਸ ਘੜੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਜਨਾਂ ਦੇ ਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਇਸ ਵੱਡੇ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹੀ ਭਾਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਮੰਨ ਲਵੋਗੇ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਵਿਚਾਰ ਦੀਆਂ ਬੰਸੀਆਂ ਡੋਲਦੇ ਮਨਾਂ ਹੇਠ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਿਆਮ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਫਲੇ ਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਿਆਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਬੀਅਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕੀਆਂ, ਪਰ-ਉਪਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੱਦ-ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ, ਇਥੋਂ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਜਾਣ ਬਾਦ ਵੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਉੱਤੇ, ਇਹੋ ਜਹੇ ਆਪ ਤਰੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਪੇੜ ਚਾਪ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੁਰ ਜਾਣ ਬਾਦ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਲੋਰਾ ਜੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਤੋਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਫੜਕੇ ਜਿਹੜਾ ਸੰਵਾਦ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ

ਰਚਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਇਹੋ ਵਾਕ ਵਾਰ ਵਾਰ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ -- "ਸੱਜਣਾ" ਏਡੀ ਛੋਟੀ ਏਨੀ ਵੀ ਕਾਹਲ ਕੀ ਆਖ। ਅਜ ਵੱਖ ਨਾ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁੱਖਾਂ, ਤਕਲੀਫਾਂ, ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੀ ਗੰਢੜੀ ਚਾਈ ਤੋਰੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਸਫਾ ਤੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਗੰਢੀ ਖੜੇ ਹਨ। ਤੇਰਾ ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਪੰਥ, ਮੁਲਕ ਤੋਰੀਆਂ ਸੰਵਾਦਾਂ ਤੇ ਵਿਰਵਾ ਹੋ ਕੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੰਗਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਮੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਭੋਟੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਜਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਰੀ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਨਗਾ "ਬਿਨ ਬਮਾ ਗਗਨ ਰਹਾਇਆ।" ਫਲਰਾ ਜੀ ਉਹ ਨਾ ਜਿਹਨਾ ਬਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿ ਗਏ ਹਨ

"ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ।"

ਉਹ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੱਲ ਸਿੱਧਾ ਰਿਹਾ। ਆਪਣਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੇ, ਉਸ ਕੰਮਾਤਰੀ ਯਾਤਰੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਨਾਤਾ ਨਾ ਟੁਟਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਵਰਣੀ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਥਨ ਹੋ

“ਏਨਾ ਸੱਚ ਨਾ ਬੋਲ ਕਿ ਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇਂ

ਚਾਰ ਕੁ ਬੰਦੇ ਛੱਡ ਲੈ ਮੱਥਾ ਦੇਣ ਲਈ।”

ਉਹਨਾ ਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਅਮੀਰੀ ਦੇਖਾਲਾ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵਗੀ, ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰ-ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸੰਗਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਨਾਤਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਤੇ ਜੋੜਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਫਰਸੀ ਸਲਾਮ

—ਸੁਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ

ਕਰੀਵਾਲਾ ਸਿਰਸਾ

੨੪-੮-੨੦੦੦

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਚਿੰਠੀਆਂ, ਚੁਬਾਨੀ ਸੁਨੇਹੀਆਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਵੀ ਸੇਵੇਦਨਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਸਭ ਦਾ ਧਨਵਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਚੇਚਿਆਂ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਧੀਰਜ ਬੋਧਾਈ ਹੋ।

—ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਪੱਪ ਮੁਕਾ ਗਏ

ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸੰਘਣੀ ਬੀਬੀ ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਲੋਥਾ ਸਾਥ ਪੁਰਾਕੇ ੧ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਪਣੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਗਏ ਹਨ।

ਉਹਨਾ ਨਮਿਤ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ੧੨ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰ, ਬੁੱਢੀ ਮਾਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਵਸਰ ਤੇ ਪਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨ, ਅਤੇ ਕਵੀ ਜਥਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨਕੱਤਾ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਵਣ ਜਾਣ ਦੀ ਖੜ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ। ਪਸਿਧ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਆਗੂ ਸ. ਸੁਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਨੇ ਸਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਛਕੜੇ ਦਸਦਿਆਂ ਬਰਧਾਜਲੀ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾ ਦਸਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ ਦਾ ਪੱਕਾ ਅਤੇ ਸੋਹਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਿਆਸ ਸੰਤ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਹਿਮੀ ਸਨ ਅਤੇ ਪਤੀ ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਜੋ ਕਲਮ ਅਤੇ ਹਲ ਦੀ ਜੋਧੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਨ ੧੮੫੭ ਈ. ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਖੀ ਆ ਗਈ ਸੀ; ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੇ ਪੱਤਾ ਘਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਾ ਜੇਮਲ ਸਿੰਘ ਝੰਬਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਸਿਧ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਨਾਲ ਨਾਅ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਅਜਿਹਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੀ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਵੀ ਆਦਰ ਵਾਲਾ ਬਾ ਮਿਲੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੇਮਲ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਕੱਸਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਹਿਮੀ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਧੂ ਪਰਿਵਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਵਲ ਬਚਿਆ ਨੂੰ ਲਾਉ।

ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਆਈਆਂ ਸੋਗਤਾਂ ਦਾ ਧਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੰਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

‘ਵਰਿਆਮ’ ਪਰਿਵਾਰ ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਭੁੱਘੀ ਹਮਦਰਦੀ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਉਹ ਭਾਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਣਗੇ।

—ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

Our Motto : Best Quality of the Day

High Class Gun Manufacturers
Single & Double Barrels

12-Bore GUNS

Free India Gun Manufacturers

Prop. S. KARTAR SINGH (Jammu-Wale)

6, Industrial Estate, Ashok Nagar,
JAMMU CANTT-3
Ph. : 433810

Sister Concern :
M/S. KARTAR SINGH
ARMS & AMMUNITION DEALERS

ਇਗਲੈਂਡ ਵਿਚ 'ਵਰਿਆਮ' ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਬਾਰੇ ਸਮਾਰੋਹ

ਮਾਸਕ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਾਲ (ਪੰਚੀਵੇਂ ਸਾਲ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਇਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਵਰਿਆਮ ਸਨਹੀਓਆਂ ਨੇ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬਰਮਿੰਘਮ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ

ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਗਮ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਇਲਾਕੇ ਫਾਈਵ ਵੇਜ਼ ਦੇ ਇਕ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਮਿਤੀ ੨੫ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਸਰਦਾਰ ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਪੰਚੀ ਸਾਲ ਦੇ ਸਫਰ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਸਤੇ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੱਖ ਟੈਪਲ ਗਰਾਮ ਸਟਰੀਟ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਅਜੀਮਲ, ਸਰਦਾਰ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾਹਾ ਐਮ. ਬੀ. ਈ. (ਮੈਂਬਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅੰਪਾਇਰ) ਸਰਦਾਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸੰਗੂ ਰਾਮਗੜੀਆ ਹੋਰੀਟੇਜ਼ ਟਰੱਸਟ, ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬਰਮਿੰਘਮ, ਸਰਦਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੜੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੱਖ ਟੈਪਲ, ਸ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ, ਸ. ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਟਰੱਸਟੀ, ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੁੰਝਣ ਟਰੱਸਟੀ, ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੰਦਤਾ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੱਖ ਟੈਪਲ, ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਕ ਜੱਥਾ (ਸੰਤ ਕਰੀਓ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ) ਸੰਤ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਧਾਰ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬਰਮਿੰਘਮ, ਸੰਤ ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ ਪਰਚਾਰ ਸਕੱਤਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਯੂ. ਕੇ. ਆਦਿ ਸ਼ਸਤਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਣ ਸ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਕੁਵੈਂਟਰੀ ਵਾਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਹ. ਸ. ਕੰਵਲ

ਸਰਦਾਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਨੇ ਭੂਮਿਕਾ ਬੇਨਦਿਆਂ ਮਾਸਕ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਪੰਚੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਸੁਣਾਈ।

ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਸੰਤ ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ ਵਲਵਰਹੋਪਟਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿਸ ਜਗਦੀਸ਼ ਸੰਪਾਦਕ

ਵਰਿਆਮ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਹੁ ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਬਕ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ੨੫ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਪੰਚੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਰਮਿੰਘਮ ਵਿਚ ਇਹ ਸੁਆਗਤ ਸਮਾਰੋਹ ਕਰ ਕੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਾਰ ਪਾ ਕੇ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਏ ਹੋਰ ਮੁਖੀ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਸ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾਹਾ

ਇਗਲੈਂਡ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਸਤੀ ਪਹਿਲੇ ਜਸਟਿਸ ਆਫ ਪੀਸ ਸ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾਹਾ ਐਮ. ਬੀ. ਏ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਕੌਮ ਦੇ ਲੇਖ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀ ਕਲਮ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਨਵਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਜੀ ਪੰਚੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਵਧਾਈਆਂ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੀ ਆਇਆ ਵੀ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਉੱਚੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ।

ਗਿਆਨੀ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ

ਗਿਆਨੀ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੇਵਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨੀ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵਰਿਆਮ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਵਰਿਆਮ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਪੰਚੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਚਲਾਏ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ

ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵਰਿਆਮ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ, ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ।

ਰਾਮਗੜੀਆ ਕੌਮ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮਹਾਂ

ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰਾ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਚੌਲ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਕਰੀਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਚਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਜੱਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਨਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸੇਨਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੁ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵਰਿਆਮ ਜੀ ਨੂੰ ਏਦੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹਨ ਇਹ ਜਲੰਧਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਾਤੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੰਤਾ

ਬਰਮਿੰਘਮ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਕੂਕ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਕਲ ਲੇਖਕ ਵਾਸਤੇ ਸਮ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਘੁਟੀ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਝ ਸੁਝ ਨਾਲ ਬੰਬਕ ਬੁੱਧ ਨਾਲ ਘੱਟ ਪਰਖ ਤੇ ਗੱਲ ਕਰੇ। ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਸਵਟੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਮਤ ਤਾਰਨੀ ਪਈ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦਾ ਕੌਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਵਰਗੇ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਪੰਚੀ ਸਾਲ ਚਲਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਜੋ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮੈਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਖੁਦ ਵੀ ਇਕ ਪਰਚਾ ਕੱਢਦਾ ਹਾਂ।

ਸ. ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਅਜੀਮਲ

ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਸਿੱਖ ਟੈਪਲ ਗਰਾਮ ਸਟਰੀਟ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਅਜੀਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਲੀਡਰ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਜੀ ਆਇਆਂ ਵੀ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ੨੫ ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੱਦ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਰਸਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਚਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਰਸਾਲਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਾਹਸ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਪੰਚੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਬਾਬਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ, ਤੇਜ਼ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ। ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਚਾਈ ਲਿਖਣ ਲਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹੋਰਾਂ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਹੋਰ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਵਚਨ ਬੰਧਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਅੱਜ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸ. ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਮਿਤ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਬਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਇਆ ਸਾਂ ਅਤੇ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸਨੇਹੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਮੰਡਲ ਨੇ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਰਚ ਕੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਇਹਸਾਨ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਪਿਆਰ ਮੇਰੀ ਤਾਕਤ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਸਜਨਾ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਨੇਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੌਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਉੱਚ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪੱਧਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਕੌਮਤਰੀ ਹਸਤੀ ਸਵ. ਸੰਤ ਏਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯਾਦ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਵੀ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਭ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਰਿਟੀ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਰੋਤ ਸੰਤ ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰਧਾਰ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਉਚੇਚਿਆਂ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਇਸ ਅਵਸਰ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਪਾਇ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਸਤਾਰ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ. ਕੇਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਵਲੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰਧਾਰ

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੰਤ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰਧਾਰ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬਰਮਿੰਘਮ ਨੇ ਸਭ ਆਇਆਂ ਸਜਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਪਰ ਏਨੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਏਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ

ਹਸਤੀਆਂ ਦਾ ਪੁਜਣਾ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਤਾ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਯੋਗ ਸ਼ੁਕਤ ਦਿੰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਹੋਰ ਵੀ ਜੋ ਕੋਈ ਸਮਾਜ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਅਸੀਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਇਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਮਨਾ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਭ ਨੇ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਵੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।

ਸਾਊਥਾਲ (ਲੰਡਨ)

ਮਿਤੀ ੧੭ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੦ ਔਤਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਊਥਾਲ ਲੰਡਨ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਮਾਸਕ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਇਕ ਪ੍ਰਤਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਘੰਟਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਬਾਦ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹਸਤੀ ਸ. ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਰੇਧਾਵਾ ਦੇ ਸਟੇਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਬੋਰ ਆਫ਼ ਈਲਿਗ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ, ਕੌਂਸਲਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਆਫ਼ ਪੀਸ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਜੀ ਅਤੇ ਮੁਖ ਬੁਲਾਰੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਟੈਕਸਟ ਬੁਕ ਬੋਰਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਿਹੇ ਅਹਿਮ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਬਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਕਰਨੇਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ।

ਸ. ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਜ਼ਫਰ

ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਵਾ ਜਮਾਨਾ ਜਲੰਧਰ, ਸਪਤਾਹਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੰਡਨ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ. ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਜ਼ਫਰ ਨੇ ਵਰਿਆਮ ਹਸਾਲੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੱਤੀ ਸਾਲਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਪੁੱਛ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਲੇਖੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਤੇ ਅ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਿਥੋਂ ਲਈ। ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਇਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕੌਮੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਸ. ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਕਲਾ ਸੰਗੀਤ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਆਗੂ

ਅਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀ ਪਸੰਦ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲੇ ਸੰਬੰਧ ਸਦਾ ਹੀ ਬਣੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਵਰਿਆਮ ਨੇ ਮੁਖੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਰਜਨ ਕੁ ਪੰਜਾਬੀ ਹਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮੰਗ ਹੈ। ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਕਈ ਸੰਪਾਦਕੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ।

ਉਸਤਾਦ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀਤਕਾਰ

ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਭਰਵੀਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਏ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਗਾਇਕ ਸਿਤਾਰਵਾਦਕ ਉਸਤਾਦ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਵ ਪੂਰਤ ਬਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਸੰਗੀਤ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸਾਂ। ਇਹ ਬੜੇ ਅੱਡੇ ਵਾਇਲਨ ਵਾਦਕ ਸਨ। ਕੰਪੋਟੀਸ਼ਨਾਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੇਮੁ ਰੰਡੀਓ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਸ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਿਤਾਰ ਵਾਦਕ ਨਾਲ ਯੁਗਲ ਬੰਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਜੇਮੁ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਦਰਬਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ ਹੋਏ। ਸ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਹ ਸੰਮੇਲਨ ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਖਾਂ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਸਰ ਬਨਾਰਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵਰਿਆਮ ਹਸਾਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਨੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਖਨਊ, ਬੰਬਈ, ਅੰਗਰਾਬਾਦ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਕੱਢੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਹ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਸੰਗੀਤ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ, ਖਬਰਾਂ, ਇੰਟਰਵਿਊ ਜੋ ਵਰਿਆਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਪੱਤੀ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਵਰਿਆਮ ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੦੦

੪੫

ਸੂਬਾ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸੂਬਾ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਵਰਿਆਮ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਦਾ ਇਗਲੋਡ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ

ਪਰਮ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁਖ ਬੁਲਾਰੇ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਿਆਂ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੇ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਿਆਮ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਰਿਆਮ ਪਰਚੇ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਅਫਜ਼ਲ ਅਹਿਸਨ ਰੰਧਾਵਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਖੁਸ਼ਬੋ ਵਰਿਆਮ ਵਿਚ ਛੱਪੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਹੱਥ ਵੀ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਨੇਕ ਨੀਅਤੀ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਬਿੰਦ ਨੇ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਪੇਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਡਰਾਈਵਰ ਹੋ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਡਾ. ਬਿੰਦ ਹੋਰਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨਫਰੇਂਸਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਾਡੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ, ਸਾਡੀ ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ, ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਰਹਿਤਲ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਕਾਨਫਰੇਂਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਖਦਸ਼ਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕਿਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ। ਸ਼ੇਕਟ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਤੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਡਾ. ਬਿੰਦ ਹੋਰਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਪੰਥ ਜਾਂ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ

ਯਾਦ ਕਰੇ, ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਣਯੋਗ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਣ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਰਸਾਲਾ ਇਸ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਰਿਆਮ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਰਸਾਲਾ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਆਪ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਲੇਖ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਸੋਤ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸਜਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਚਾ ਮੰਗੋ ਨਹੀਂ, ਵੱਧ ਫੁੱਲਗਾ। ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ (ਡਾਰਡ) ਬੈਠੇ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਕਰਨਾ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਬਾਦ, ਉੱਥੇ "ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਚੋਅਰ" ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਚੋਅਰ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਡਾ. ਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਪੰਝੀ ਸਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁੜ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ

ਅੱਜ ਦੇ ਮੁਖ ਮਹਿਮਾਨ ਲੰਡਨ ਬੋਰੋ ਆਫ਼ ਈਲਿੰਗ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ ਅਤੇ ਕੋਸਲਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਹੈ। ਕੂਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਲਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕ ਹਰ ਧਰਮ/ਸੰਪਰਦਾ ਦੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕੋਰੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਉੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ। ਮੈਂ ਰਿਟੀਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਲੰਡਨ ਬੋਰੋ ਆਫ਼ ਈਲਿੰਗ ਜਿਦਾ ਮੈਂ ਛੱਟਾ ਜਿਹਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਵਲੋਂ ਮੁਬਾਰਕ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਰਿਆਮ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤੇ।

ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਬਹੁ ਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ, ਸਾਹਿਤ, ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ, ਕਲਾਵਾਂ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਪਰਚੇ ਵਰਿਆਮ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ

ਉਹ ਸਾਡੇ ਪੱਖੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਬਾਰੇ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਬਾਰੇ ਜੋ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ ਉਹ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੋਧ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਜੋ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਡਾ. ਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੜਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਵੀ ਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਪੱਧਰ ਪਤਿਆ ਸੀ। ਵਰਿਆਮ ਹੋਰੀ ਏਸੇ ਸੋਚਣੀ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਲੇਖਣੀ ਰਾਹੀਂ ਏਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮੱਧ ਕਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਤੋਰਵੀ ਵੱਡੀ ਜੁਬਾਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਮੀਰ ਸਾਹਿਤਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਸ ਸਾਹਿਤਕ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ, ਸੂਫੀ ਸਾਹਿਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਹਿਤ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਬੜੇ ਤਗਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਲਿਖਤ, ਪੜ੍ਹਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਰਚੇ ਚਲਾਉਣੇ ਬਹੁਤ ਜੋਖਮ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਵੱਚਨੇ ਉਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੋਖਮ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸਤਿਹਾਰ ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਕਈ ਝਮੇਲੇ ਬੰਧੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਰਚਾ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ, ਸਾਹਿਤ, ਕਲਾਵਾਂ, ਸੰਗੀਤ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਜੋ ਰੱਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਹੈ।

ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ

ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਰਿਆਮ ਸਪਾਦਕ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਾਊਥਾਲ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਸ਼ੀਲਡ ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ ਜੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਹੱਥੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਸਿਰੰਪਾ ਸੰਤ ਸਤਿਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਕਾਰਾ ਗਜਾ ਕੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ।

ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਸਪਾਦਕ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ੨੫ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਹਿਮ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਦੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਰਿਆਮ ਗਵਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁ ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਫੋਲਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਨਮਾਨਤ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਰਿਆਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰਦਾ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੋਗ ਜਿਹੀ ਆਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਗਰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਵਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਵਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਲਾਈ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭੁਲਾ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋਚਰਫ਼ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ, ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਫੇਰ ਵੀ ਬਣੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਜੋ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ

ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਾਊਥਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਠਰਮੇ ਭਰੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਜੋ ਵਰਿਆਮ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਕ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਮੌਕਾ ਹੈ। ੨੫ ਸਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵਰਿਆਮ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਪੱਤਰ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਲੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰੋਧਾਵਾ ਜੀ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਧੀਰ ਜੀ, ਡਾਕਟਰ ਬਿੰਦ ਜੀ, ਸ. ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਆਈ ਸੰਗਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਸ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੱਕੀ, ਸਰੋਦ ਵਾਦਕ ਸ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਦਕ, ਸ. ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਪਲਾਹਾ, ਅਵਤਾਰ ਉਪਲ, ਸ. ਸੁਖਪਾਲ

ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ, ਸ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ, ਪਦਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਠਾਰੂ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਨੇਸਰ ਆਦਿ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।

ਈਸਟ ਹੈਮ ਲੰਡਨ

੯ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੦ ਖ਼ਾਮ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ੯੬ ਅਪਣਨ ਲੇਨ ਫਾਰੈਸਟ ਗੇਟ ਲੰਡਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੁਖ ਕੇਂਦਰ। ਵਿਚ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸੀ। ਅਜ ਹੀ ਪਰਸਿਧ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਬਾਹੜਾ ਨਮਿਤ ਵਰੀਨੇ ਦਾ ਭੋਗ ਸੀ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸੰਤ ਮੰਹਨ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਟੋਰ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਪੰਚੀ ਸਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਪਰਸਿਧ ਇਤਿਹਾਸ ਸਕਾਲਰ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਉਹਨਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਤੀ ਤੋਰ ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਸਮਕਾਲੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਲਮਾ ਸਮਾਜ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਰ ਤੇ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਯੂ ਕੇ ਨੇ ਵੀ ਸੁਆਗਤੀ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਅੰਤ ਉਂਤੇ ਸੂਬਾ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਨੂੰ ਮਾਲਾ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਪਰਸੰਸਾ ਪੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ੀਲਡ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਥੇ ਇਸ ਮਾਨ ਸਨਮਾਣ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਉਹਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਾਣ ਸਨਮਾਣ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਸੰਤ ਬਾਹੜਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੋਵਾ ਅਤੇ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਵਾਲੇ ਮਹਾਪੁਰੁਸ਼ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲੀ ਹੈ। ਬਾਹੜਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਲੋਗਰ ਨਾਲ ਸੋਵਾ ਕੀਤੀ।

ਲੈਸਟਰ

ਲੈਸਟਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਵੀ ਵਰਿਆਮ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਸਨਮਾਣ ੨੦ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਚਿਤਰ ਬਸਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਰਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੂਬਲੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਚੜਦੀ ਕਲਾ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ

ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ।

ਟੈਲੀਵੀਯਨ ਉੱਤੇ

ਲੈਸਟਰ ਦੇ ਟੈਲੀਵੀਯਨ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਵਿਚ ੧੯ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇੰਟਰਵਿਊ ਪ੍ਰਸਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ੨੫ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਸ ਵਿਚ ਛਪਦੀ ਸਾਮਗਰੀ, ਇਸਦੇ ਲੇਖਕਾਂ, ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛ ਗਏ ਜਿਸਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵਰਿਆਮ ਨੇ ਤਸਲੀ ਪੂਰਬਕ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤੇ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਤ, ਸੰਗੀਤ, ਸਪਰਟਸ, ਆਦਿ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸ. ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ ਸਕਰੀਨ ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਦਮਾ

ਸਾਡਾ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਸ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਦ ਨਿਟਵੀਅਰ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਸੂਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਡੁੱਘਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਰਘਬੀਰ ਕੰਰ ਜੀ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਮਿਤੀ ੪ ਅਗਸਤ ੨੦੦੦ ਪੂਰੀ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ੧੩ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈਆਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੋਧ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਅਵਸਰ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪ ਪੁੱਜ ਕੇ ਅਤੇ ਮਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵੇਦਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਾਨੂੰ ਸ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆਏ ਸਦਮੇ ਦਾ ਡੁੱਘਾ ਅਵਸਰ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਚੰਦ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹਨ। ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਸਦਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣ।

—ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ

ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਮੇਟੀ ਯੂ. ਕੇ. ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹਾਕੀ ਦਾ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਬੜੇ ਚਿਰ ਦੀ ਇਛਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪਣੀ ਅਖੀਂ ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵੇਖਾਂ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਖਬਰਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਹ ਅਵਸਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਪਰਤਾਂ।

੧੦ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰਵਾਂ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਖ ਵਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਲੈਸਟਰ, ਲੀਡਜ਼, ਬਰਮਿੰਘਮ ਆਦਿ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਹ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਪੋਰਟਸ ਕੰਪਲੈਕਸ "ਕਾਰਟ ਸਪੋਰਟਸ ਸੈਂਟਰ" ਦੀ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਪੋਰਟਸ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਦਾਨ ਹਨ। ਐਤਵਾਰ ਅਤੇ ਭਰਪੂਰ ਹੁਪ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਾਰਣ ਬਹੁਤ ਰੋਟਕਾਂ ਸਨ। ਕਾਰ ਪਾਰਕ ਸਾਰਾ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਕੀ ਦਾ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਾਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਯੁਵਕ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜੁਝਵਾਂ ਫੁਟਬਾਲ ਦਾ ਮੈਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਨਕੋਂ ਨਕ ਭਰੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਤੀਸਰੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ੧੨ ਸਾਲਾ ਤਕ ਅਤੇ ੧੬ ਸਾਲਾ ਤਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਥਲੈਟਿਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਦਾਨਾਂ ਦੀ ਫਲਗਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕੋ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸ਼ਾਮਿਆਣਾ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ। ਇਹ ਲੰਗਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸਟ ਹੇਮ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋੜਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਫੁਟਬਾਲ ਦੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਬਾਰਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਬੁਨੈਣਾ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਕੁਝਤਿਆਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਪਾਈਆਂ ਸਨ ਪੂਰਾ ਮੇਲੇ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਾਸਤੇ ਅੱਠ ਟੀਮਾਂ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫੋਰਡ ਇਲੈਵਨ, ਲਾਇਨ ਇਲੈਵਨ, ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਇਲੈਵਨ ਸਲੇਅ, ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਇਲੈਵਨ ਸਾਊਥਾਲ, ਜੀ. ਐਲ. ਜੀ. ਗਰੇਵਜਲੈਂਡ, ਬੈਲ ਬਰਡਜ਼, ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਲੈਵਨ ਆਦਿ ਸਨ। ਟੀਮਾਂ ਵਿਚ ਗੇਰੇ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨ। ਸਵੇਰੇ ੯ ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ੬ ਵਜੇ ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਚਲੇ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਟੀਮ ਗਿਆਰਾਂ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਖੇਡ ਸਮਾ ਘੱਟ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਟੀਮਾਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਖੇਡੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦਿਨ ਖੇਡਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਮੈਚ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਫਸਵੇਂ ਸਨ। ਟੀਮਾਂ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ ਬੰਦੀ ਨਾਲ ਖੇਡੀਆਂ। ਅੰਤ ਤੋਂ ਇਸ ਖੇਡ ਰਿਜ਼ਕਟ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਉਪਰ ਪੁਜੀਆਂ। ਇਹ ਸਨ ਫੋਰਡ ਇਲੈਵਨ ਅਤੇ ਲਾਇਨ ਕਲੱਬ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੈਚ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਗੇਂਦ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸਟਿਕ ਭਰਕ, ਬਾਲ ਕੰਟਰੋਲ, ਪਾਸਿੰਗ, ਸ਼ੂਟਿੰਗ, ਰੇਕਟ ਅਤੇ ਤਾਲ ਮੇਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਨਜਾਰੇ ਵੇਖੇ। ਦੋਵੇਂ ਟੀਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਟਕੌਰ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਸਨ। ਫਲ ਸਰੂਪ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਦੋ ਦੋ ਗੇਲ ਕਰਕੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਫੋਰ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੈਂਟਲਟੀ ਸਟਰੋਕ ਲਾਏ ਗਏ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫੋਰਡ ਵਾਲੇ ਇਕ ਫਲਿਕ ਮਿਸ ਕਰ ਗਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲਾਇਨ ਕਲੱਬ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਜੇਤੂ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਜੇਤੂ ਟੀਮ ਤੇ ਹਰਨਾਮਪ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਦੇ ਕੱਪ ਤਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹੀ ਗਏ ਬਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸ. ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਆਗਤੀ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਬਿਆਣਦਿਆਂ ਵਖ ਵਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਅਮਨ ਅਤੇ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦੀ ਕਾਮਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਏਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਪਰਨਾਇਆ ਦੱਸਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਡਿਸਪਲਿਨ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਉਪਰਾਲਾ ਹਰ ਸਾਲ ਸਫਲਤਾ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਆਈਆਂ ਟੀਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਡਲਾਂ ਨਾਲ ਨਵਾਜਿਆ ਗਿਆ। ਯੂ. ਕੇ. ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ, ਜ. ਸਕੱਤਰ ਸ. ਸੁਲਖਣ ਸਿੰਘ ਜੇਠੂ, ਸੁਬਾ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਮਰਾ, ਸ. ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਲੱਖਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਖ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਇਨਾਮ ਵੰਡਣ ਦੀਆਂ

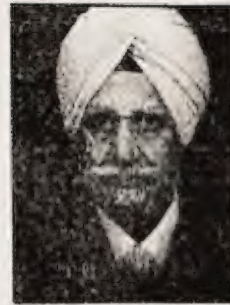
ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵੀ ਨਿਭਾਇਆਂ। ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਬੱਚੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਏ। ਲੈਸਟਰ ਅਤੇ ਬਰਮਿੰਘਮ ਤੋਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕ ਆਏ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬੜੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਅਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਖਾਸ ਅਖੀਲ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਣ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਕ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵੀ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਜਨ ਜਿਤੇ ਹੋਏ ਕੱਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾ ਕੇ ਨਾ ਪੀਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਰਖਣ ਦਾ ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਅਤੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੈਕਟਰੀ ਡਾ. ਐਮ. ਜੇ. ਐਸ. ਸੁਰਧਾਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਯੂ. ਕੇ. ਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਖੰਡ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਪੁਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਭਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਆਯੋਜਨ ਦੀ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਪਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਪਿੰਡ ਚੰਦੇਵਾਲ ਤਹਿਸੀਲ ਨਾਰੋਵਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਦੜਪ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਜਥੇਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਟਵਾਰੇ ਬਾਦ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੋਲ ਡੀਟ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੧੯੬੮ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸਿਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਦਾਮਾਦ ਸਰਦਾਰ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਡਿਗਰੀ ਹੋਲਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ।

ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕੇਮਾਂ ਵਿਚ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਹੋਰਾਂ ਜਿਥੇ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਸ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪਨੋਸਰ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਦਰਹੁਡ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਗੋਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਧਰਮ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰਨੇ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤਗਤੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਆਪ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅਪਟਨ ਲੇਨ ਲੰਡਨ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ੨੦੦੦ ਪੌਂਡ ਦੀ ਮੋੜਵੀਂ ਰਕਮ ਉਗਰਾਹੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ।

ਉਹ ਦਾ ਹਰ ਸੰਸਥਾ ਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਭਰਿਆ ਸੰਪਰਕ ਰਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਉਹਨਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਜੱਸ ਖਟਿਆ। ਸੇਵਾ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਬਾਜਵਾ ਸਾਹਿਬ ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਸਰਦਾਰ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਉੱਘੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਲੈਸਟਰ ਦੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾ।

ਸ. ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਸ਼ੋਆ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਸਪੁੱਤਰੀਆਂ ਸਿਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਲੈਸਟਰ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਜਵਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਦ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕਰ ਕੇ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਘਟ ਗਈ। ਕੋਈ ੮੩-੮੪ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਹਰੇ ਪਿੰਡ ਮਾਲੇਵਾਲ ਨਜ਼ਦੀਕ ਵਤਹਿ ਗੜ੍ਹ ਚੂੜੀਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ੨੬ ਜੂਨ ੨੦੦੦ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਉਥੇ ਹੀ ੯ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨਮਿਤ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਰਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਯੂ. ਕੇ. ਬਹੁਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨਮਿਤ ਭੋਰ

ਮਾਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਭੱਟੀ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ, ਉਹ ਕਈ ਦੇਰ ਤੋਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਢਿੱਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖੀਰੀ ਸਵਾਸਾਂ ਤੱਕ ਬਲਵਾਨ ਰਹੇ।

ਮਾਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡੂੰਘਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦੌਰਾ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ੧੯੫੩ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੌਰੋਬੀ ਵਿਚ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਰਾਨਾ ਬੀਬੀ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਸੁਪਤਨੀ ਸ. ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਠੱਕੇਦਾਰ ਫਰਨੀਚਰ ਮੇਕਰ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸੀ।

ਬੀਬੀ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਪੇਕਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਉੱਘੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਘਰਾਨਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਠਾਂਵਾਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਕ ਨਿਭਾਹੀ।

ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਸ. ਸਕੱਤਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਯੂ. ਕੇ. ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਰੋਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਿਆਨ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਲਗਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸੰਤ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਵਰਨੀਆਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨੌਰੋਬੀ ਘਰ ਵਿਚ ੧੯੪੬ ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ। ਵਰਨੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਉੱਤੇ ਵਧ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਧਿਆ।

ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਜੋ ਕਿ ਬੀਬੀ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਭਤੀਜੀ ਹੈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਹੋਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ ਜੀ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਪਰਪੱਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਗੂੜਾ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ

ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੋਟੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਖਰਾਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ, ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਰਾਤੇ ਰਾਤ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਖਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ੫ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਖਰਾਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਆਟਾ ਪੀਸਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਸੰਗਤਾਂ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉਜੜੇ ਆਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾਉਣ ਅਤੇ ਭੁਖਮਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤਿ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ।

ਮਾਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ੧੨ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵੀ ਕੰਠ ਕਰ ਲਏ ਸਨ। ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰੇ। 'ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਕਰਨੀ' ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣੇ।

੧੯੨੪ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀਵਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਹੋਲੇ ਤੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ।

੧੯੨੮ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਬਾਅਦ ਉਹ ਭੱਟੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਗਨ ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਹੋਰਾਨੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਵੱਡੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ।

੧੯੩੧ ਵਿਚ ਸ. ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੋਬੀ ਜਾ ਵਸੇ

ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ੧੯੩੯ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਜੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਸ. ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੯੪੬ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਬਣੇ। ਵਰਨੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੁਰਿਆ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਅਸੀਂ ਖੇਡ ਰਚੀ ਕਿ ੧੯੪੯ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਰ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਸ. ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰ ਗਏ। ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦੋਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਵਰੀਕਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੌਰੋਬੀ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸੱਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਦੋਂ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਤੁਰਦੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੀਏ” ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, “ਜਿਹੜੇ ਅੰਗੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?”

ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ੫੦ ਸਾਲ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੱਟਣੇ ਕੋਈ ਸੋਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਵੀ ਛੋਟੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਥ ਛੁੱਟ ਗਿਆ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮਾਤਾ ਹੀ ਸਨ ਸਗੋਂ ਪਿਤਾ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਬਤੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਆਈਆਂ। ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ, ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸਵਸਥ ਰਹੇ, ਰੋਜ਼ ਟੀਕੇ ਲਗਣੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਉੱਤੇ ਫਰਕ ਪੈਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੂਰੀ ਇਖਲਾਕੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀਰ ਦੋਵੇਂ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਆਪੇ ਹੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਮੌਕਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਣਾ ਲੈਣਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ੧੯੫੫ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਪੰਗਾਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਨੌਰੋਬੀ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਸਭਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਜਿਸਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀਰਤਨ ਸਤਿਸੰਗ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਬੀਬੀ ਜੀ ਬਰਮਿੰਘਮ ਬੇਂਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ।

੧੯੫੯ ਦੇ ਕੰਪਾਲ ਦੇ ਹੌਲੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਪਾਠ ਕਰਨੇ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਪਾਠ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਉਹ ਢੋਲਕੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਅਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਨੌਰੋਬੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਭਾਰਤ ਗਏ ੧੯੪੮, ੧੯੫੮

ਅਤੇ ੧੯੬੫ ਵਿਚ। ਅਤੇ ਦੋ ਵਾਰੀ ਯੂ. ਕੇ. ਤੋਂ ੧੯੭੮ ਅਤੇ ੧੯੮੨ ਵਿਚ ਯੂ. ਕੇ. ਤੋਂ ਨੌਰੋਬੀ ਵੀ ੧੯੭੫, ੧੯੭੫ ਅਤੇ ੧੯੮੦ ਵਿਚ ਮੁੜਕੇ ਗਏ। ਉਹ ੭ ਜੁਲਾਈ ੧੯੬੮ ਵਿਚ ਨੌਰੋਬੀ ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਏ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਯੂ. ਕੇ. ਦੇ ੬ ਸਾਲ ਸੈਕਟਰੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਵਧ ਚੜ੍ਹਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਊਥ ਲੰਡਨ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਹ ਵਡਭਾਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਨੁਹਾਂ ਅਤੇ ਪੋਤ ਨੂੰ ਹੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ,

“ਸੇਵਕ ਕੀ ਓੜਕਿ ਨਿਬਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥

ਜੀਵਤ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਿਓ ਅਪਨਾ ਚਲਤੇ ਰਾਖਿਓ ਚੀਤਿ॥”

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਰਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਯੂ. ਕੇ. ਦੇ ਹਰ ਦੌਰੇ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਦਕਾ ਘਰ, ਘਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ।

ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ ਮਾਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਣੀ ਰਹੇ।

ਭੱਟੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਆਈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਲਈ ਪ੍ਰੀਤ ਸਾਹਿਤ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੁਖਦਾਈ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਾਥ ਦੇਣ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੦ ਦਾ ਅੰਕ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੇਪਾਦਕੀ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ੧੭੯੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਛਪੀ ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ ਹੈ। ਅਸਲ ਤਾਰੀਖ ੭ ਪੰਚ ਸੰਮਤ ੧੯੭੧ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੋ।

ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਤਾਰੀਖ ਤਾਂ ਨਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸੰਨ ਤੇ ਨਾ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੱਖੀਏ ਤਾਂ ਵਿਚਲੇ ਦੋਹਾ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਅਗਾ ਪਿਛਾ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਏਡੀ ਵਡੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦੋਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪਰੂਫ ਗੈਰੀਤੀ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਲੋਂ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿੰਨੀ ਆਈ ਹੋਵੇ।

ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜੱਗਲ
ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੁਖ ਦੀ ਘੜੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜੀ ਇਕੱਠੀ ਬੈਠੀ ਸਾਂ ਘਰ ਵਿਚ। ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ- ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਕਦਮ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਰੋਣਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਈ ਚਿਰ ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵਾਂਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਵਰ ਪੁਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਰੁਲੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ। ਇਹ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਂਬੜ ਗਈ ਏ। ਜਿਹਨਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਈ ਤਕਰੀਬਨ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਮੰਗਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਏ, ਹੁਣ ਉਹੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੰਕਰੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਆਪਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਜੋ ਸੁਖ ਸੌਂਕੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਸਿਰ ਰਖ ਕੇ ਸੌਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਏ ਉਹ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁੰਡੇ ਮਾਂ ਕਿਧਰੋਂ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਰਤੀ ਸਾਡੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਅੱਜ ਲੱਤਾਂ ਈ ਇੰਨੀਆਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਨੇ ਕਿ ਪੁੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਮੰਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਅੱਜ ਕੋਈ ਘਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਪੁਤ-ਧੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨਾ ਗਿਆ

ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਚਾਹਤ ਨਾ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਅਗਰ ਲੀਗਲੀ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਹੱਥੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਕੇ ਜੋ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲਣ ਜਾਣਾ ਏ ਤਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਜਾਗਰਿਤੀ ਲਿਆਣੀ ਪਵੇਗੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਏ ਏਜੰਟਾਂ ਪੈਸੇ ਠਗ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਲਣ ਲੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਟਿਗ ਮੈਂ ਰਖੀਆਂ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਅਜੀਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਟ ਕੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਮਲੇਟੇਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਕਿਸਤਰਾ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਇਕ ਪਲੇਟ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਤੇ ਆਖਿਰ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਘਰੇ ਹੋਰ ਖਰਚ ਕੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਮੰਗਵਾਇਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਏਅਰ ਪੋਰਟ ਤੇ ਉਤਰਿਆ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਕਛਾ ਬਨੈਣ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਥੇ ਦਿੱਲੀ ਆ ਕੇ ਉਹ ਭੀਖ ਮੰਗ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਨ ਲਈ ਟਿਕਟ ਖਰੀਦ ਕੇ ਗਿਆ, ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਦਿਲ ਕੋਝਾਉ ਖਬਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਮਾਲਟਾ ਕਿਸਤਰਾ ਕਾਂਡ ਤੇ ਹੁਣ ਪਿਛੇ ਜਹੇ ਇਕ ਠਮਾਟਰ ਦੀ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਜੋ ਕਿ ਬੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਠੰਡ ਸੀ ਕਿ ੫੮ ਬੰਦੇ ਜੋ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਹਦ ਪਾਰ ਕੇ ਯੋਰਪ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਨ ਦੇ ਚਕਰ ਵਿਚ ਸਨ ਉਹ ਮਰ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਦਿਲਾਵਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਏ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕਦੀ ਮੁੱਕੇ ਦੀ ਨਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਰ ਡਿਟੇਲ ਲਿਖੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਚਿੰਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੁਕਨੀ। ਅੱਜ ਹਰ ਜਵਾਨ ਬੱਚਾ ਇਕ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਵਾਨੀ ਲੱਖ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਪਿਆ ਏ ਇਥੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁੰਡਾ ਅਪਨਾ ਘਰ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਅਤੇ ਇਕ ਦੋ ਨਿਕੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤੇ ਫਿਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਏ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰੀਨ ਕਾਰਡ ਮਿਲਦਾ ਏ ਤੇ ਉਹ ਗੋਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪੱਪਰ ਮੈਰਿਜ ਕਰਕੇ ਪਕੇ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤੇ ਗੋਰੀਆਂ ਫਿਰ ਪਿਛਾ ਈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀਆਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਹਿਸਾ ਉਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਘਰ ਪਰਤਦਾ ਏ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਘਰ ਵਾਲੀ ਘਰ ਦਾ ਬੰਡ ਵੇਦੀ ਵੇਦੀ ਬੁੱਢੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਏ ਤੇ ਬੱਚੇ ਜਵਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬੱਚੇ ਬਾਪ ਦਾ

ਡਰ ਸਿਰ ਤੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬੱਚੇ ਆਪਨੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਪਾਪਾ ਘਰੋਂ ਗਿਆ ਸੀ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਜਵਾਨ ਸੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਿਟੀ ਦਾੜੀ ਆਲਾ ਬਾਪੂ ਲਗਦਾ ਏ ਜਾ ਦਾੜੀ ਕੇਸ ਹੈ ਈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਭਿਆ ਏ ਇਧਰ ਦੇਸ਼ ਆ ਕੇ ਭੂਨ ਬੋਲ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੱਚ ਪਿਛੇ ਤੇ ਇਸਤਰਾਂ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਅਗੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਫੈਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਏ। ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਐਸਾ ਲਗਾ ਏ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਨ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ ਕੁਝ ਲਿਖ ਵਲੋਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਏ ਤਾਂ ਮੱਤ ਤੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਈ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਕਰਜਾ ਚੁਕ ਕੇ ਵੀ ਪੁਤ ਨੂੰ ਪੁੱਦੇਸਾ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਵਿਚ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੀਦਾ ਏ। ਭਾਵੇਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਹਾਲ ਉਥੇ ਦਿਲਾਵਰ ਵਰਗਾ ਈ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਬਾਹਰ ਏ ਭਾਵੇਂ ਨਿਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਭੁਖਾ ਈ ਸਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਥੇ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਪੈ ਕੇ ਕੋਈ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀ ਸਹੇੜ ਲਵੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਂ ਪਿਉ ਤਾਂ ਸਿਰ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਤੁਰਦੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਪੂਰਾ ਈ ਕਨੇਡਾ ਜਾ ਕੇ ਵਸ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ੨-੩ ਸਾਲਾਂ ਬਾਦ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਥਰ ਵਰਗੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਲੋਡੀ ਜੋ ਇਥੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸਕੂਲ ਦੀ ਟੀਚਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਨ ਵੇਲੇ ਉਹ ੫੦ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ੪੦ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹਸਬੈਂਡ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਰਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰ ਕੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਇੰਡੀਆ ਵੇਰੀ ਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਗਲੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭੁਝੀ ਹੋਈ ਤੇ ਇਕ ਦਮ ੬੦ ਤੋਂ ਵੀ ਉਤੇ ਪਈ ਲੱਗੇ ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਕੁਝ ਨਾ ਪੁਛ ਤੂੰ ਸਿੰਦਰ ਮੇ ਨਹੀਂਉਂ ਦਸ ਸਕਨਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਡੀ ਵਡੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਏ ਨੌਕਰੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਨਾ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਥੇ ਨੌਕਰੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਸ਼ੀਅਤ ਦੀ ਲੱਡੀ ਨਾ ਤੇ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਨੂੰਹ ਪੁਤ ਅਪਨੇ ਕੰਮ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇ ਬੱਚੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਨੇ। ਨੌਕਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਕ ਪਥਰ ਰੇ ਪਿਆ ਏ। ਇਕ ਹੋਰ ਮੋਰੀ ਸਹੇਲੀ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਮਿਲੀ ਬੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਹੀ ਦਿੱਸੀ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਮੁੰਡੇ ਦੋਵੇ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਗਏ ਨੇ ਕਲਿਆ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਵੀ ਚਲੀ ਜਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੋ ਆਈ ਆ ੨-੩ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਆਈ ਆ ਕੈਦ

ਕਟ ਆਈ ਹਾਂ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਅਖਾਂ ਸੁਜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ ਉਸਦੀਆਂ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੁਤਰ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਤੇ ਉਹ ਉਥੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਵਾਹ ਬੀਜੀ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵੇਖ ਆਏ ਅਗੇ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਾਹਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਪੁਤ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੇਹਲ ਈ ਕਟ ਆਈ ਆ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਪਏ ਦੁਨੀਆ ਬੜੀ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਈ ਏ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰ ਲਵੋ ਭਾਵੇਂ ਇਟਰ ਨੈਟ ਤੇ ਈ ਮੇਲ ਦੁਆਰਾ ੪ ਸੈਕਿਡ ਵਿਚ ਲੈਟਰ ਲਿਖ ਪੜ੍ਹ ਲਵੋ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਹਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਲਭਣਾ ਈ ਪੈਣਾ ਏ। ਜਵਾਨੀਆਂ ਨਾ ਰੁਲਣ ਜਾਂ ਤੇ ਸਰਹਦਾਂ ਮਿਟਾ ਦਿਉ ਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਇਕ ਕਰ ਦਿਉ ਜਾ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਈ ਰੋਜਗਾਰ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦਿਉ ਤੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹ ਸੁਟੋ, ਸੁਖ ਦੀ ਘੜੀ ਵਰਗੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਧਰ ਤੇ ਛਪਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਇਟਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਧਰ ਤੇ ਛਪਨ ਯੋਗ ਹਨ।

ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਵਰਿਆਮ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਈ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਈ ਪੜਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਏ ਪਰ ਬਾਜਵਾ ਜੀ ਨੇ ਵਿਅੰਗ ਰਾਹੀਂ ਮੱਛਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਅਖਵਾ ਦਿਤਾ ਉਹ ਹੰਡਰਡ ਵਨ ਪ੍ਰਸੈਂਟ ਸੱਚ ਏ ਪਰ ਸਿਧਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਤ ਧੀ ਭੈਣ ਭਰਾ ਨਾਲ ਇਸਤਰਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕੋਈ। ਹਦ ਕਰ ਦੀ ਆਪਣੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮਫਰ ਈ ਨੇ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸਚਾਈ ਦੱਸ ਗਏ ਨੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਈ ਮੁਕ ਗਿਆ ਏ। ਲਸੀ ਦੁੱਧ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਲਡ ਡਰਿਕ ਮਲੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਮਸ਼ੀਨਾ ਨੇ ਸਾਂਭ ਲਿਆ ਏ। ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਬਦਲ ਗਈ ਏ। ਪਰ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਐਨਕਾਂ ਲੱਗੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਕਰੈਕਟਰ ਤਬਾਹ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਰੋਣਕ ਈ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕੀ-ਕੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ।

ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਵਡਾ ਲੇਖ ਤਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਏ ਪਰ ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀ ਦੋਨੋਂ ਬੇਟੇ ਬਾਹਰ ਨੇ। ਵੱਡਾ ਬਾਈਲੈਂਡ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਿਕਾ ਅਸਟੋਲੀਆ ਵਿਚ ਪਰ ਦੋਨੋਂ ਲੀਗਲੀ ਗਏ ਨੇ। ਵਡਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚਿਆਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੈਟ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਮਾਸਟਰ ਸਟੱਡੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ੨ ਸਾਲ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਏ ਤੇ ਕੰਮ ਤੇ ਪੜਾਈ ਦੋਨੋਂ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਏ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਠੀਕ ਹਾਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ,.....ਪਰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹੈ ਅਸੀਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

—ਸਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਦਿੱਲੀ

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ
ਸਿਤਾਰ ਅਤੇ ਤਾਨਪੁਰਾ ਦੇ ਮਾਹਰ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸਨਜ਼

ਫਗਵਾੜਾ ਗੇਟ, ਜਲੰਧਰ ਫੋਨ : ੫੯੮੬੬

ਬਜ਼ਾਰ ਨਾਲੋਂ ਸਸਤੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੱਕੜ
ਆਸਾਮ ਸਾਗਵਾਨ, ਚਾਪ, ਦਿਓਦਾਰ, ਕੈਲ, ਪੜਤਲ,
ਚੀਨ ਆਦਿ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ

(ਟਿੱਬਰ ਮਰਚੈਂਟਸ)

Dalip Singh PURAN Singh SAGGU

(Timber Merchants)

ਪੁਰਾਣੀ ਰੇਲਵੇ ਰੋਡ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ

Ph. : 58795, 59056

Mobile Ph.: 9814060489 Pager 96124089

ਵੈੱਸੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਮੈਟੀਰੀਅਲ, ਭਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖੋ
ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਖਿੜਕੀਆਂ, ਰੱਸ਼ਨਦਾਨ ਅਤੇ ਲੱਕੜੀ ਦਾ
ਵਧੀਆ ਇਮਾਰਤੀ ਸਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਹਰਭਜਨ ਵੁੱਡ ਵਰਕਸ

ਇਕਹਿਰੀ ਪੁਲੀ, ਜਲੰਧਰ-੧੪੪੦੦੪

ਫੋਨ- ੨੩੮੨੮੪

ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਝੁਗਾਠਾਂ ਜੋੜੀ ਪੱਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ
ਦਰਬਨ ਦਿਓ

ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸਨਜ਼

ਨਿਊ ਟਿੱਬਰ ਮਾਰਕੀਟ.
ਇਕਹਿਰੀ ਪੁਲੀ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ
ਫੋਨ ਨੰ. ੨੩੨੯੯੦

JANTA
HYDRAULIC PRESSES

JANTA ENGG. WORKS
P.O. MOHAN NAGAR
RAJENDRA NAGAR
INDUSTRIAL AREA,
CHAZIABAD-210 007 (U.P.)
PHONE: OFF: 8-63453
RES: 5412951
8-64574

SPIN OF:
HYDRAULIC PRESSER FOR THE USE OF
• RUBBER MOLDING
• CONVEYOR &
TRANSMISSION BELTING

• PLYWOOD HOT PRESSER
• DEEP DRAWING
• CLUTCH FACING &
BRAKE LINING

ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੱਕੜ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਝੁਗਾਠਾਂ,
ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਖਿੜਕੀਆਂ, ਰੱਸ਼ਨਦਾਨ ਬਣਵਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ
ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਮਾਰਤੀ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ

ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸਨਜ਼

(ਪਾਰਟਨਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ)

ਇਕਹਿਰੀ ਪੁਲੀ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਦਰਬਨ ਦਿਓ ਤੇ ਲਾਭ ਉਠਾਓ

ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਬੀ.ਬੀ.ਐਲ ਫੂਡਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਡ

ਸੰਤੋਸ਼ ਨਗਰ 'X' ਰੋਡਜ਼, ਹੈਦਰਾਬਾਦ-500 059

- ❖ ਬਿਸਕੁਟ ਬਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਮਸ਼ੀਨਾਂ
 - ❖ ਵੈਫਰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਮਸ਼ੀਨਾਂ
- ਅਤੇ

ਵਧੀਆ ਬਿਸਕੁਟ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੀ
ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੰਪਨੀ

Pinioneer Manufacturer in India of

- ❖ Automatic machines for producing Biscuits
 - ❖ Automatic machines for producing Wafers
- and

Makers of High quality Biscuits

BBL Foods Pvt. LTD.

Santosh nagar (X) Roads, Hyderabad-500 059 India

Ph.:— +91-40-4530680, 82,84

Fax:— +91-40-4530475

E-mail: amber@hd1.vsnl.net.in

Balvinder Pal Singh

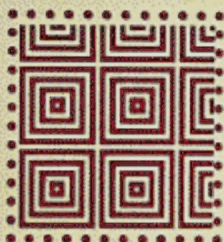
Manging Director

Lakhbir Singh Muchhal *Director*

Bakhshish Singh Muchhal *Director*

ੴ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਟੈਂਟ ਹਾਊਸ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ

ਵਧੀਆ, ਦਿਲਕਸ਼ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਡੀਜ਼ਾਇਨਾਂ ਤੇ ਗਰੰਟੀ ਸ਼ੁਦਾ ਪੱਕੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ
 ਬਣੇ ਟੁਕੜੀਦਾਰ ਪਰਿੰਟ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ, ਕਨਾਤਾਂ, ਲਕੜੀ ਤੇ ਸਟੀਲ ਦੇ ਫਰਨੀਚਰ
 ਲਈ ਪਧਾਰੇ ਜਾਂ ਲਿਖੋ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਏਜੰਸੀਜ਼

੨/੨੦੬੮, ਚਾਹ ਅੰਦਾਰਾ, ਜੁਬਲੀ ਸਿਨਮਾ ਦੇ ਪਿਛੇ, ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ, ਦਿੱਲੀ-੧੧੦੦੦੬

Manufacturers & Suppliers of :

**TUKRIDAR PRINTED SHAMIANAS & KANATS IN
 ATTRACTIVE AND GUARANTEED FAST COLOURS,
 WOODEN & STEEL FURNITURE & PADESTAL FANS ETC.**

Please Contact :

Office : 2968411, 2961345 Resi : 6845441

NAMDHARI AGENCIES

2/2068, CHAH ANDARA, (BEHIND JUBILEE CINEMA)
 CHANDNI CHOWK, DELHI-110006

ਐਡੀਟਰ, ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਤੇ ਮਾਲਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਲਾਡੋਵਾਲੀ ਰੋਡ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਦਫ਼ਤਰ
 ਵਾਰਿਆਮ ਲਾਡੋਵਾਲੀ ਰੋਡ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਫੋਨ : ੨੨੨੫੪੩, ਨਿਵਾਸ ੪੬੨੪੯

Namdhari Elibrary

Namdharilibrary@gmail.com